

ZLECENIODAWCA:

GMINA RZAŚNIK

ul. Jesionowa 3
07 – 205 Rząśnik

WYKONAWCA:

**EKO – BIT. OCHRONA ŚRODOWISKA I
INFORMATYKA**

Mirosław Osowiecki

e-mail: eko-bit@wp.pl

tel. kontakt.: 0-604 433 131

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY RZAŚNIK

**NA LATA 2017 – 2020
Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2021 – 2024**

październik, 2016 r.

SPIS TREŚCI:

WYKAZ SKRÓTÓW	3
ROZDZIAŁ 1. STRESZCZENIE.....	4
ROZDZIAŁ 2. WSTĘP.....	9
ROZDZIAŁ 2.1. PODSTAWY PRAWNE I ŹRÓDŁA INFORMACJI	10
ROZDZIAŁ 2.2. CEL I ZAKRES PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY RZAŚNIK	12
ROZDZIAŁ 2.3. METODYKA OPRACOWANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY RZAŚNIK	13
ROZDZIAŁ 2.4. PRAWNE I MERYTORYCZNE UWARUNKOWANIA OPRACOWANIA I REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY RZAŚNIK.....	15
ROZDZIAŁ 3. OCENA STANU ŚRODOWISKA GMINY RZAŚNIK.....	26
ROZDZIAŁ 3.1. EFEKTY REALIZACJI DOTYCHCZASOWYCH PROGRAMÓW OCHRONY ŚRODOWISKA	26
ROZDZIAŁ 3.2. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO – GOSPODARCZA GMINY.....	29
ROZDZIAŁ 3.3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	33
ROZDZIAŁ 3.4. WALORY PRZYRODNICZO – KRAJOBRAZOWE.....	45
ROZDZIAŁ 3.5. JAKOŚĆ ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	47
ROZDZIAŁ 3.6. OCHRONA PRZYRODY	58
ROZDZIAŁ 4. ANALIZA SWOT ORAZ WNIOSKI Z DIAGNOZY STANU.....	68
ROZDZIAŁ 5. CELE, DZIAŁANIA I ZADANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	73
ROZDZIAŁ 6. SYSTEM FINANSOWANIA I REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA...	90
ROZDZIAŁ 6.1. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	90
ROZDZIAŁ 6.2. ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA.....	98
ROZDZIAŁ 6.3. OPINIOWANIE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA ORAZ RAPORTY Z JEGO REALIZACJI	100
ROZDZIAŁ 6.4. MONITORING I DOKUMENTOWANIA REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	101
SPIS TABEL, MAP I RYSUNKÓW	104
SPIS ZAŁĄCZNIKÓW	106

Wykaz skrótów

Skrót	Pełna nazwa
AKPOŚK	Aktualizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych
AR i MR	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
BOŚ	Bank Ochrony Środowiska
FOGR	Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych
GIOŚ	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GUS	Główny Urząd Statystyczny
GZWP	Główne Zbiorniki Wód Podziemnych
IUNG	Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
JCW	Jednolita Część Wód
JCWpd	Jednolita Część Wód Podziemnych
KPZK	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju
KW PSP	Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej
LGD	Lokalna Grupa Działania
MBPR	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego
MODR	Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego
NGO	<i>non-government organization</i> , organizacja pozarządowa
NFOŚ i GW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
PINB	Państwowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego
POI i Ś	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PSZOK	Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych
PTTK	Polskie Towarzystwo Turystyczno – Krajobrazowe
RDLP	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
RDOŚ	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
RLM	równoważna liczba mieszkańców
RPO WM	Regionalny Program Operacyjny Województwo Mazowieckie
RZGW	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
SRK	Strategia Rozwoju Kraju
SWOT	Mocne strony, Słabe strony, Szanse i Zagrożenia
UE	Unia Europejska
WHO	Światowa Organizacja Zdrowia
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie
WZM i UW	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych

Źródło: opracowanie własne

Rozdział 1. Streszczenie

Zgodnie z zapisami art. 13 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 627 z późn. zm.) obowiązkiem władz publicznych jest realizacja *polityki ochrony środowiska*, rozumianej jako zespół działań mających na celu stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. W myśl art. 17 ust. 1 cytowanej ustawy organ wykonawczy gminy zobowiązany jest do sporządzenia gminnego programu ochrony środowiska.

W celu realizacji powyższych wymogów Gmina Rząśnik podjęła decyzję o opracowaniu *Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2017 – 2020 z perspektywą na lata 2021 – 2024* (trzecia edycja). Dotychczas Gmina sporządziła następujące dokumenty:

- *Program ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2004 – 2011*, zatwierdzony przez Radę Gminy uchwałą z dnia 24 listopada 2005 r. Nr XXVI/163/2005,
- *Program ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2009 – 2012 z uwzględnieniem lat 2013 – 2016*, zatwierdzony przez Radę Gminy uchwałą z dnia 22 kwietnia 2010 r. Nr XLII/192/2010.

Głównym celem *Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik*, stanowiącego podstawę realizacji strategicznych działań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki odpadami oraz będącego źródłem informacji o przyrodniczych uwarunkowaniach gminy, jest wdrożenie polityki ochrony środowiska na poziomie lokalnym. Ponadto celem *Programu* jest rozpoznanie stanu istniejącego i przedstawienie propozycji zadań niezbędnych do kompleksowego rozwiązania problemów ochrony środowiska (zadania te w większości stanowią zadania własne gminy) oraz wyznaczenie hierarchii ważności poszczególnych inwestycji.

Swoim zakresem poniższy *Program* obejmuje: aktualną sytuację społeczno – gospodarczą i ekologiczną gminy Rząśnik, zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania rozwoju, cele ekologiczne, a także sposoby kontroli i dokumentowania wdrażania *Programu* oraz finansowe aspekty jego realizacji.

Struktura niniejszego *Programu* nawiązuje do *Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska*, opracowanych przez Ministerstwo Środowiska we wrześniu 2015 r.

Główne funkcje *Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik* to:

- realizacja na obszarze gminy polityki ochrony środowiska państwa, której założenia określono w *Strategii „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.”*, przyjętej Uchwałą Nr 58 Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2014 r. (M.P. z dnia 16 czerwca 2014 r., poz. 469),
- strategiczne zarządzanie gminą w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,

- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,
- pomoc przy konstruowaniu budżetu gminy,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Niniejszy *Program* po zaopiniowaniu przez Zarząd Powiatu Wyszowskiego zostanie uchwalony przez Radę Gminy, co uczyni go aktem prawa lokalnego.

Diagnozę stanu środowiska naturalnego Gminy Rząśnik opracowano na podstawie tzw. danych zastanych (z ang. *desk research*). W analizie wykorzystano następujące dane:

- materiały opisowe i dane liczbowe będące w posiadaniu Urzędu Gminy Rząśnik,
- dane statystyczne pochodzące z opracowań Głównego Urzędu Statystycznego,
- raporty Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie,
- prace instytutów i placówek naukowo badawczych z zakresu ochrony środowiska,
- literatura i prasa fachowa,
- dostępne materiały dotyczące ochrony i kształtowania środowiska w gminie oraz w powiecie wyszkowskim i województwie mazowieckim,
- obserwacje własne w terenie.

Punkt wyjściowy do ustalenia celów ochrony środowiska na terenie Gminy Rząśnik stanowią dane środowiskowe oraz stan infrastruktury określone na dzień 31 grudnia 2014 r., z uwzględnieniem dostępnych danych dla roku 2015 r. Z uwagi na dostępność wybranych danych, w *Programie* uwzględniono także dane z lat wcześniejszych, prezentowane w raportach Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie. Stan prawny przyjęto na dzień 15.10.2016 r. Zgodnie z art. 46 pkt. 3 *ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (tj. Dz. U. z 2016 r. poz. 353, z późn. zm.) dla projektu *Programu* wykonano strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko.

Biorąc pod uwagę zapisy obowiązujących obecnie dokumentów lokalnych, aktualny stan środowiska oraz potrzeby w zakresie jego ochrony, celem głównym polityki ekologicznej Gminy Rząśnik jest: **Rząśnik – nowoczesną gminą równoważącą potrzeby społeczne, gospodarcze i przyrodnicze.**

Według *Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska* cele, działania i zadania z zakresu ochrony środowiska powinny być realizowane w następujących obszarach interwencji (w okresie programowania niniejszego dokumentu, tj. w latach 2017 – 2024):

OBSZARY INTERWENCJI:

OBSZAR 1 – *Ochrona klimatu i jakości powietrza*

OBSZAR 2 – *Zagrożenia hałasem*

OBSZAR 3 – *Pola elektromagnetyczne*

OBSZAR 4 – *Gospodarowanie wodami*

OBSZAR 5 – *Gospodarka wodno – ściekowa*

OBSZAR 6 – *Zasoby geologiczne*

OBSZAR 7 – *Gleby*

OBSZAR 8 – *Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawania odpadów*

OBSZAR 9 – *Zasoby przyrodnicze*

OBSZAR 10 – *Zagrożenia poważnymi awariami*

Dla poszczególnych obszarów interwencji wyznaczono cele operacyjne i działania, uwzględniające również zagadnienia horyzontalne dotyczące adaptacji do zmian klimatu, określone w *Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030* oraz zagadnienia horyzontalne, określone w dokumencie *Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.”*

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 1:

- 1) Ochrona powietrza atmosferycznego, w tym ograniczenie oddziaływania sektora komunikacyjnego i energetycznego
- 2) Rozwój odnawialnych źródeł energii

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 2:

- 1) Ochrona klimatu akustycznego poprzez ograniczanie uciążliwości systemu komunikacyjnego oraz obiektów produkcyjnych i usługowych

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 3:

- 1) Ochrona środowiska przed promieniowaniem elektromagnetycznym

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 4:

- 1) Racjonalne gospodarowanie wodami powierzchniowymi i podziemnymi
- 2) Ochrona przed powodzią oraz suszą

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 5:

- 1) Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno – kanalizacyjnej

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 6:

- 1) Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 7:

- 1) Ochrona i właściwe wykorzystanie gleb wykorzystywanych rolniczo

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 8:

- 1) Doskonalenie gospodarki odpadami na terenie gminy

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 9:

- 1) Bieżąca ochrona i właściwe zagospodarowanie obszarów chronionych

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 10:

- 1) Przeciwdziałanie poważnym awariom
- 2) Ochrona przeciwpożarowa

Realizacja zadań wymienionych w *Programie* wymaga koncentracji znacznych środków w krótkim czasie. Zakłada się stosowanie takich metod realizacji poszczególnych zadań *Programu*, które charakteryzują się uzyskaniem optymalnych efektów ekologicznych i ekonomicznych. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez sporządzanie analiz finansowo – ekonomicznych oraz ekologicznych każdego z zadań. Do podstawowych źródeł finansowania zadań zapisanych w *Programie* zaliczyć należy: *fundusze celowe* (tzw. ekologiczne), *środki własne podmiotów gospodarczych*, *środki budżetów samorządów terytorialnych*, *środki własne ludności i środki społeczne*, *środki budżetu państwa*, *środki sektora bankowego* oraz *pomoc zagraniczną* (środki funduszy i programów pomocowych).

Przygotowany przez organ wykonawczy, czyli w przypadku gminy – Wójta, projekt *Programu ochrony środowiska* przedstawiany jest następnie do zaopiniowania organowi wykonawczemu jednostki wyższego stopnia, czyli w przypadku gminy zarządowi powiatu (art. 17 ust. 2 pkt 3 *ustawy – Prawo ochrony środowiska*).

Główna odpowiedzialność za realizację *Programu ochrony środowiska dla gminy Rząśnik* spoczywa na Wójcie Gminy, który składa Radzie raporty z wykonania programu. Realizacja *Programu* jest jednak uzależniona od wykonywania zadań przez poszczególne jednostki. W związku z powyższym konieczne jest współdziałanie z organami administracji rządowej i samorządowej stopnia wojewódzkiego oraz powiatowego. Efektywna i niezakłócona realizacja *Programu* wymaga również współdziałania w organizacji i zarządzaniu stron podejmujących działania wykonawcze. Dotyczy to także społeczności i przedsiębiorców.

Zgodnie z art. 18 ust. 2 *ustawy – Prawo ochrony środowiska* Wójt Gminy ma obowiązek sporządzać co 2 lata raport z realizacji *Programu*, który powinien obejmować:

- ocenę stopnia realizacji określonych w *Programie* celów i kierunków działań,
- sprawozdanie z wykonanych zadań pozainwestycyjnych i inwestycyjnych,
- zgodność wykonanych zadań z harmonogramem prac,
- sprawozdanie z realizacji harmonogramu finansowania przedsięwzięć,
- podsumowanie z wnioskami i ewentualną rekomendacją nowelizacji *Programu*.

Raport może zawierać także informacje dotyczące zaistniałych zmian w aktach prawnych, założeniach podstawowych, programach wyższego rzędu, itp., co będzie powodować konieczność weryfikacji planu i jego aktualizację.

Monitoring realizacji *Programu ochrony środowiska* jest niezbędny dla prowadzenia bieżących analiz postępów w jego wdrażaniu. Realizacja tego celu wymaga sprawnych i wydolnych źródeł informacji oraz narzędzi do ich gromadzenia. Potrzebna jest zatem w szerokim stopniu informatyzacja danych. Oceny realizacji *Programu* dokonujemy:

- w trakcie realizacji *Programu*,
- po zakończeniu realizacji wszystkich celów i zadań przyjętych w *Programie*.

Monitoring *Programu* powinien odbywać się co roku. Wdrażanie *Programu* powinno podlegać regularnej ocenie w zakresie:

- określenia stopnia wykonania przedsięwzięć/ działań,
- określenia stopnia realizacji przyjętych celów,
- oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- analizy przyczyn tych rozbieżności.

Informacje o postępach w realizacji *Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik*, uzyskiwane w trakcie monitoringu, pozwolą na uzyskanie:

- pozytywnego nastawienia do podejmowanych i realizowanych zadań przez lokalną społeczność,
- aktywizację mieszkańców przy dalszym wdrażaniu *Programu*,
- bieżącą ocenę przeszkód i słabych stron przy realizacji przyjętych zadań,
- możliwość bieżącej korekty przyjętych priorytetów w wyniku zmian zachodzących wewnątrz i na zewnątrz gminy.

Rozdział 2. Wstęp

Ochrona środowiska naturalnego jest obowiązkiem władz publicznych i obywateli. Władze administracyjne powinny zapewnić, poprzez politykę zrównoważonego rozwoju, bezpieczeństwo ekologiczne i dostęp do zasobów nieuszczerplonych współczesnemu i przyszłemu pokoleniu. Obowiązek ten jest zapisany w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.* Uszczegółowienie zapisów Konstytucji stanowią akty prawne o samorządzie terytorialnym wskazując, że gmina wykonuje określone ustawami zadania publiczne, w tym między innymi zadania z zakresu ochrony przyrody i środowiska. W pełni szanując zasadę zrównoważonego rozwoju, należy szukać takich kierunków rozwoju, które doprowadzą do ograniczania emisji, poszanowania energii i zasobów wodnych oraz materiałochłonności, poprawy jakości środowiska przyrodniczego, wzmocnienia struktur ekologicznych, rozwijania aktywności obywatelskiej i świadomości ekologicznej społeczeństwa. Polskie przepisy z zakresu ochrony środowiska przewidują tworzenie kilku różnych typów dokumentów strategicznych mających wpływ na los obecnych i przyszłych pokoleń.

Zgodnie z zapisami art. 13 *ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska* (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 627 z późn. zm.) obowiązkiem władz publicznych jest realizacja *polityki ochrony środowiska*, rozumianej jako zespół działań mających na celu stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. W myśl art. 17 ust. 1 cytowanej ustawy organ wykonawczy gminy zobowiązany jest do sporządzenia gminnego programu ochrony środowiska.

Polityka ochrony środowiska prowadzona jest na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych, o których mowa w *ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 383), a także za pomocą wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska.

W celu realizacji powyższych wymogów Gmina Rząśnik podjęła decyzję o opracowaniu *Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2017 – 2020 z perspektywą na lata 2021 – 2024* (trzecia edycja). Dotychczas Gmina sporządziła następujące dokumenty:

- *Program ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2004 – 2011*, zatwierdzony przez Radę Gminy uchwałą z dnia 24 listopada 2005 r. Nr XXVI/163/2005,
- *Program ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2009 – 2012 z uwzględnieniem lat 2013 – 2016*, zatwierdzony przez Radę Gminy uchwałą z dnia 22 kwietnia 2010 r. Nr XLII/192/2010.

Rozdział 2.1. Podstawy prawne i źródła informacji

- 1) *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska* (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 627 z późn. zm.)
- 2) *Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (tj. Dz. U. z 2016 r. poz. 353, z późn. zm.)
- 3) *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 1651 z późn. zm.).
- 4) *Atlas Rzeczypospolitej Polskiej*, PAN IG i PZ, Warszawa 1993 – 1997
- 5) Behnke M., Kistowski M., Tyszecki A., *System ocen oddziaływania na środowisko w granicach obszarów Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce*, Ministerstwo Środowiska 2004 r.
- 6) Bernaciak A., Spychała M., *Programowanie ochrony środowiska w gminie*, Wydawnictwo SORUS, Poznań 2007 r.
- 7) Borys T., *Jak budować program ekorozwoju – poradnik dla gmin i organizacji pozarządowych. Agenda 21, tom 1 oraz tom IV*, Warszawa – Jelenia Góra 1998 r.
- 8) Dziemianowicz W., i in. *Planowanie strategiczne Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012 r.
- 9) Giordano K., *Planowanie zrównoważonego rozwoju gminy w praktyce*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005 r.
- 10) Greszta J., *Wpływ imisji na ekosystem*, Wyd. Naukowe ŚLĄSK, Katowice 2002 r.
- 11) Kistowski M., Staszek W., *Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska*, Pomorski Urząd Wojewódzki, Gdańsk 1999 r.
- 12) Lenart W., *Zakres informacji przyrodniczych na potrzeby Ocen Oddziaływania na Środowisko*, EKOKONSULT, Gdańsk 2002 r.
- 13) *Krajowy program zwiększania lesistości*, aktualizacja, MŚ, Warszawa, 2003 r.
- 14) *Krajowy plan gospodarki odpadami*, 2022 r., www.mos.gov.pl
- 15) *Aktualizacja Krajowego Programu Zwiększania Lesistości*, Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary 2014 r.
- 16) Noworól A., *Planowanie rozwoju terytorialnego w skali regionalnej i lokalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2007 r.
- 17) Obidziński A., Żelazo J., *Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2007 r.
- 18) *Obszary NATURA 2000 w Polsce*, część I i II, IOS, Warszawa, 2010 – 2011 r.
- 19) *Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030*, Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. (M.P. z 2012 r., poz. 252)
- 20) *Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010 – 2020: regiony, miasta, obszary wiejskie*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2010 r.

- 21) *Plan Zagospodarowania przestrzennego Województwa Mazowieckiego*, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, 2014 r.
- 22) *Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014 – 2020*, Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2015 r.
- 23) *Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej oraz Plan działań na lata 2014 – 2020*, www.mos.gov.pl
- 24) *Program Ochrony Powietrza dla Stref w Województwie Mazowieckim, w których został przekroczony poziom docelowy benzo(a)pirenu w powietrzu*, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 184/13 z 25 listopada 2013 r.)
- 25) *Program ochrony powietrza dla strefy mazowieckiej, w której zostały przekroczone poziomy dopuszczalne pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5 w powietrzu*, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 164/13 z 28 października 2013 r.)
- 26) *Plan działań krótkoterminowych dla strefy mazowieckiej, w której istnieje ryzyko wystąpienia przekroczenia poziomu alarmowego i docelowego ozonu w powietrzu*, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 119/15 z 23 listopada 2015 r.)
- 27) *Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego*, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 75/08 z 21 kwietnia 2008 r.)
- 28) *Program Możliwości Wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Mazowieckiego*, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 208/06 z 9.10.2006 r.)
- 29) *Program zwiększania lesistości dla Województwa Mazowieckiego do roku 2020*, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa, 2007 (Uchwała Nr 18/07 z 19 lutego 2007 r.)
- 30) *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 2014 r.
- 31) *Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020*, Zarząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2015 r.
- 32) *Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.*, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Gospodarki, 2014 r., www.kigeit.org.pl
- 33) *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012 – 2017 z uwzględnieniem lat 2018 – 2023*, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 211/12 z dnia 22 października 2012 r.)
- 34) *Program ochrony środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 r.*, Uchwała Nr XL/261/2013 Rady Powiatu w Wyszowie z dnia 27 listopada 2013 r.
- 35) <http://obszary.natura2000.pl/>
- 36) <http://stat.gov.pl/bdl/>
- 37) <http://warszawa.rdos.gov.pl/>
- 38) <http://wios.warszawa.pl/>
- 39) *Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w województwie mazowieckim. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska*, Warszawa 2002 r.

- 40) *Monitoring hałasu komunikacyjnego w 2014 roku*, www.wios.warszawa.pl
- 41) *Monitoring pól elektromagnetycznych w 2014 roku*, www.wios.warszawa.pl
- 42) *Monitoring rzek w roku 2011*, www.wios.warszawa.pl
- 43) *Monitoring rzek w latach 2010 – 2014*, www.wios.warszawa.pl
- 44) *Monitoring Chemizmu Gleb Ornych Polski w latach 2005 – 2007*, IOŚ, Warszawa, 2008 r.
- 45) *Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2015*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2016 r.
- 46) *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2002 r.*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2003 r.
- 47) *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2014 r.*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2015 r.

Rozdział 2.2. Cel i zakres Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik

Głównym celem *Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik*, stanowiącego podstawę realizacji strategicznych działań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki odpadami oraz będącego źródłem informacji o przyrodniczych uwarunkowaniach gminy, jest wdrożenie polityki ochrony środowiska na poziomie lokalnym. Ponadto celem *Programu* jest rozpoznanie stanu istniejącego i przedstawienie propozycji zadań niezbędnych do kompleksowego rozwiązania problemów ochrony środowiska (zadania te w większości stanowią zadania własne gminy) oraz wyznaczenie hierarchii ważności poszczególnych inwestycji.

Swoim zakresem poniższy *Program* obejmuje: aktualną sytuację społeczno – gospodarczą i ekologiczną gminy Rząśnik, zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania rozwoju, cele ekologiczne, a także sposoby kontroli i dokumentowania wdrażania *Programu* oraz finansowe aspekty jego realizacji.

Struktura niniejszego *Programu* nawiązuje do *Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska*, opracowanych przez Ministerstwo Środowiska we wrześniu 2015 r.

Główne funkcje *Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik* to:

- realizacja na obszarze gminy polityki ochrony środowiska państwa, której założenia określono w *Strategii „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.”*, przyjętej Uchwałą Nr 58 Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2014 r. (M.P. z dnia 16 czerwca 2014 r., poz. 469),
- strategiczne zarządzanie gminą w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,

- pomoc przy konstruowaniu budżetu gminy,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Niniejszy *Program* po zaopiniowaniu przez Zarząd Powiatu Wyszowskiego zostanie uchwalony przez Radę Gminy, co uczyni go aktem prawa lokalnego.

Rozdział 2.3. Metodyka opracowania Programu ochrony środowiska dla Gminy Rzęśnik

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz praktyką opracowania dokumentów strategicznych *programy ochrony środowiska* są:

- *obligatoryjne* – ustawodawca wprowadza obowiązek ich wykonania dla każdej jednostki samorządowej,
- *strategiczne* – mają charakter dokumentów strategicznych i jako takie powinny być przygotowywane według odpowiedniej metodyki,
- *spójne* – dokumenty niższego szczebla wpisują się w dokumenty szczebla wyższego, a wszystkie powinny służyć realizacji *polityki ochrony środowiska państwa*,
- *lokalne* – realizując *politykę ochrony środowiska państwa*, powinny brać pod uwagę specyfikę i problemy środowiska danego regionu.

W trakcie prac nad *Programem*:

- konsultowano się z pracownikami Urzędu Gminy w zakresie pozyskania informacji niezbędnych do opracowania *Programu*,
- dokonano oceny relacji pomiędzy zapisami środowiskowych dokumentów strategicznych szczebla centralnego, wojewódzkiego i powiatowego, w celu ustalenia uwarunkowań zewnętrznych dla opracowywanego *Programu*,
- dokonano analizy aktualnych dokumentów strategicznych Gminy Rzęśnik w celu zachowania spójności priorytetów oraz zapewnienia skoordynowanej realizacji planowanych działań ujętych we wszystkich dokumentach strategicznych,
- określono potrzeby w zakresie ochrony środowiska na terenie Gminy Rzęśnik i na ich podstawie sprecyzowano cele i niezbędne działania ekologiczne pozostające w zgodności z celami ujętymi w dokumentach strategicznych wyższego szczebla oraz obowiązującymi dokumentami strategicznymi dla Gminy,
- opracowano harmonogram rzeczowo – finansowy realizacji poszczególnych działań ekologicznych, mając na uwadze pilność zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony środowiska, możliwości finansowe Gminy oraz dostępne źródła finansowania,
- uzgodniono sposoby wdrażania i zasady monitorowania *Programu*.

W *Programie ochrony środowiska dla Gminy Rzęśnik na lata 2017 – 2020 z perspektywą na lata 2021 – 2024* uwzględniono następujące elementy:

- charakterystykę Gminy, uwzględniającą dane demograficzne, gospodarcze oraz o stanie infrastruktury i środowiska,
- analizę jakości środowiska na terenie Gminy,
- cele ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik,
- harmonogram realizacji działań ekologicznych na terenie Gminy wraz z propozycją systemu wdrażania i monitorowania *Programu*.

Ponadto podczas opracowania niniejszego dokumentu korzystano ze wskazówek zawartych w następujących publikacjach merytorycznych:

- 1) *Wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2015 r.
- 2) Bernaciak, M. Spychała, *Programowanie ochrony środowiska w gminie*, Wydawnictwo SORUS, Poznań 2007 r.
- 3) Borys T., *Jak budować program ekorozwoju – poradnik dla gmin i organizacji pozarządowych. Agenda 21, tom 1 oraz tom IV*, Warszawa – Jelenia Góra 1998 r.
- 4) Giordano K., *Planowanie zrównoważonego rozwoju gminy w praktyce*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005 r.
- 2) Kistowski M., Staszek W., *Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska*, Pomorski Urząd Wojewódzki, 1999 r.

Diagnozę stanu środowiska naturalnego Gminy Rząśnik opracowano na podstawie tzw. danych zastanych (z ang. *desk research*). W analizie wykorzystano następujące dane:

- materiały opisowe i dane liczbowe będące w posiadaniu Urzędu Gminy Rząśnik,
- dane statystyczne pochodzące z opracowań Głównego Urzędu Statystycznego,
- raporty Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie,
- prace instytutów i placówek naukowo badawczych z zakresu ochrony środowiska,
- literatura i prasa fachowa,
- dostępne materiały dotyczące ochrony i kształtowania środowiska w gminie oraz w powiecie wyszkowskim i województwie mazowieckim,
- obserwacje własne w terenie.

Punkt wyjściowy do ustalenia celów ochrony środowiska na terenie Gminy Rząśnik stanowią dane środowiskowe oraz stan infrastruktury określone na dzień 31 grudnia 2014 r., z uwzględnieniem dostępnych danych dla roku 2015 r. Z uwagi na dostępność wybranych danych, w *Programie* uwzględniono także dane z lat wcześniejszych, prezentowane w raportach Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie. Stan prawny przyjęto na dzień 15.10.2016 r. Zgodnie z art. 46 pkt. 3 *ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (tj. Dz. U. z 2016 r. poz. 353, z późn. zm.) dla projektu *Programu* wykonano strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko.

Rozdział 2.4. Prawne i merytoryczne uwarunkowania opracowania i realizacji Programu ochrony środowiska dla Gminy Rzęśnik

Niniejszy *Program ochrony środowiska dla Gminy Rzęśnik* uwzględnia uwarunkowania wynikające z międzynarodowych, krajowych, wojewódzkich i powiatowych polityki, programów i dokumentów strategicznych. Poniżej przedstawiono krótką informację o dokumentach, do zapisów których nawiązują cele i działania określone w niniejszym programie.

Strategia Europa 2020

Strategia „Europa 2020” stanowi dziesięcioletnią strategią Unii Europejskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Jej celem jest stworzenie warunków do rozwoju gospodarczego, dzięki którym będzie on bardziej służył zrównoważonemu i sprzyjającemu włączeniu społecznemu wzrostowi. Ustalono pięć nadrzędnych celów, które UE ma osiągnąć do 2020 roku. Obejmują one m.in. klimat i energię. Strategia zawiera również siedem tzw. inicjatyw przewodnich, w oparciu o które Unia Europejska i władze państw członkowskich będą nawzajem uzupełniać swoje działania w kluczowych dla strategii obszarach, takich jak: oszczędne gospodarowanie zasobami.

Siódmy unijny program działań w zakresie środowiska naturalnego do roku 2020 „Dobrze żyć w granicach naszej planety”

Program, określa strategiczne plany kształtowania polityki w zakresie środowiska z dziewięcioma priorytetowymi celami, które mają zostać osiągnięte do 2020:

- ochrona, zachowanie i poprawa kapitału naturalnego Unii,
- przekształcenie Unii w zasobooszczędną, zieloną i konkurencyjną gospodarkę niskoemisyjną,
- ochrona obywateli Unii przed związanymi ze środowiskiem obciążeniami i zagrożeniami dla zdrowia i dobrostanu,
- maksymalizacja korzyści płynących z prawodawstwa Unii w zakresie ochrony środowiska,
- poprawa dowodów stanowiących podstawę polityki ochrony środowiska,
- zabezpieczenie inwestycji na rzecz polityki ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianie klimatu oraz urealnieniu cen,
- poprawa uwzględniania aspektu ochrony środowiska i zwiększeniu spójności polityki,
- wspieranie zrównoważonego charakteru miast Unii,
- zwiększenie efektywności Unii w przeciwdziałaniu regionalnym i globalnym wyzwaniom w zakresie ochrony środowiska.

Ponadto niniejszy *Program* w pełni odzwierciedla tendencje europejskiej polityki ekologicznej, której główne cele to:

- zasada zrównoważonego rozwoju,

- zasada równego dostępu do środowiska postrzegana w kategoriach: *sprawiedliwości międzypokoleniowej, sprawiedliwości międzyregionalnej i międzygrupowej oraz równoważenia szans między człowiekiem i przyrodą,*
- zasada przezorności,
- zasada uspołecznienia i subsydiarności,
- zasada prewencji,
- zasada „zanieczyszczający” płaci,
- zasada skuteczności efektywności ekologicznej i ekonomicznej.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” – to dokument rządu RP o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym. Określa on główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno – gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego w perspektywie do roku 2030, którego celem będzie poprawa jakości życia Polaków. Trzecia fala nowoczesności oznacza umiejętność łączenia modernizacji, innowacji, impetu cyfrowego z poprawą jakości życia i skokiem cywilizacyjnym, jakiego Polska w najbliższych 20 latach musi dokonać, aby uniknąć zagrożenia peryferyzacją.

Jednym z głównych celów dokumentu jest zapewnienie Polsce bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska.

Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 to główna strategia rozwojowa Polski do 2020 r. Wskazuje najważniejsze zadania państwa, które należy zrealizować w najbliższych latach, by przyspieszyć rozwój Polski, orientacyjny harmonogram oraz sposób finansowania zaplanowanych działań. SRK jest częścią systemu zarządzania rozwojem kraju. Stanowi bazę dla 9 strategii zintegrowanych, które realizują założone w niej cele i uszczegóławiają ją. SRK jest też zgodna z unijną Strategią Europa 2020.

Strategia proponuje podejście dwukierunkowe, polegające na usuwaniu barier i słabości polskiej gospodarki oraz wykorzystaniu jej mocnych stron. SRK wyznacza trzy obszary, na których powinny zostać skoncentrowane fundusze na politykę rozwoju:

- konkurencyjna gospodarka,
- spójność społeczna i terytorialna,
- sprawne i efektywne państwo

Jednym z pięciu priorytetów Strategii jest poprawa infrastruktury technicznej i społecznej. W ramach tego priorytetu wskazuje się na konieczność realizacji inwestycji z zakresu ochrony środowiska służących ochronie zasobów wodnych, poprawie czystości wód i powietrza, zapewniających oszczędność energii i zabezpieczających przed katastrofami naturalnymi.

Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.

Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i środowisko została przyjęta uchwałą nr 58 Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2014 r. Obejmuje ona dwa niezwykle istotne obszary: energetykę i środowisko, wskazując m.in. kluczowe reformy i niezbędne działania, które powinny zostać podjęte w perspektywie do 2020 r. Celem dokumentu jest ułatwianie „zielonego” (sprzyjającego środowisku) wzrostu gospodarczego w Polsce przez zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dostępu do nowoczesnych, innowacyjnych technologii, a także wyeliminowanie barier administracyjnych utrudniających „zielony” wzrost.

Celem głównym Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko jest zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska oraz stworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju nowoczesnego sektora energetycznego, zdolnego zapewnić Polsce bezpieczeństwo energetyczne oraz konkurencyjną i efektywną gospodarkę. Będzie on realizowanym poprzez cele szczegółowe i kierunki interwencji przedstawione poniżej (wybrane ze względu na specyfikę Gminy Rzańnik):

Cel 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska

Kierunek interwencji 1.2. Gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody

Kierunek interwencji 1.3. Zachowanie bogactwa różnorodności biologicznej, w tym wielofunkcyjna gospodarka leśna

Kierunek interwencji 1.4. Uporządkowanie zarządzania przestrzenią

Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię

Kierunek interwencji 2.2. Poprawa efektywności energetycznej

Kierunek interwencji 2.6. Wzrost znaczenia rozproszonych, odnawialnych źródeł energii

Kierunek interwencji 2.7. Rozwój energetyczny obszarów podmiejskich i wiejskich

Cel 3. Poprawa stanu środowiska

Kierunek interwencji 3.1. Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki

Kierunek interwencji 3.2. Racjonalne gospodarowanie odpadami, w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne

Kierunek interwencji 3.3. Ochrona powietrza, w tym ograniczenie oddziaływania energetyki

Kierunek interwencji 3.5. Promowanie zachowań ekologicznych oraz tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy

Zagadnienia horyzontalne

Adaptacja do zmian klimatu

Kształcenie kadr

Zielone ICT (*Information and Communication Technologies*)

Zielone zamówienia/zielone zakupy

Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030

Dokument został opracowany przez Ministerstwo Środowiska w 2013 r. na podstawie analiz wykonanych przez Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy w ramach projektu pn. „Opracowanie i wdrożenie Strategicznego Planu Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu – KLIMADA”, realizowanego w latach 2011 – 2013.

Celem głównym Strategii jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu. Będzie on realizowanym poprzez cele szczegółowe i kierunki interwencji przedstawione poniżej (wybrane ze względu na specyfikę Gminy Rząśnik):

Cel 1. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska

Kierunek działań 1.1 – dostosowanie sektora gospodarki wodnej do zmian klimatu

Kierunek działań 1.3 – dostosowanie sektora energetycznego do zmian klimatu

Kierunek działań 1.4 – ochrona różnorodności biologicznej i gospodarka leśna w kontekście zmian klimatu

Kierunek działań 1.5 – adaptacja do zmian klimatu w gospodarce przestrzennej i budownictwie

Kierunek działań 1.6 – zapewnienie funkcjonowania skutecznego systemu ochrony zdrowia w warunkach zmian klimatu

Cel 2. Skuteczna adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich

Kierunek działań 2.1 – stworzenie lokalnych systemów monitorowania i ostrzegania przed zagrożeniami

Kierunek działań 2.2 – organizacyjne i techniczne dostosowanie działalności rolniczej i rybackiej do zmian klimatu

Cel 3. Rozwój transportu w warunkach zmian klimatu

Kierunek działań 3.1 – wypracowywanie standardów konstrukcyjnych uwzględniających zmiany klimatu

Kierunek działań 3.2 – zarządzanie szlakami komunikacyjnymi w warunkach zmian klimatu

Cel 4. Zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego z uwzględnieniem zmian klimatu

Kierunek działań 4.1 – monitoring stanu środowiska i systemy wczesnego ostrzegania i reagowania w kontekście zmian klimatu

Kierunek działań 4.2 – miejska polityka przestrzenna uwzględniająca zmiany klimatu

Cel 5. Stymulowanie innowacji sprzyjających adaptacji do zmian klimatu

Kierunek działań 5.1 – promowanie innowacji na poziomie działań organizacyjnych i zarządczych sprzyjających adaptacji do zmian klimatu

Kierunek działań 5.2 – budowa systemu wsparcia polskich innowacyjnych technologii sprzyjających adaptacji do zmian klimatu

Cel 6. Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających adaptacji do zmian klimatu

Kierunek działań 6.1 – zwiększenie świadomości odnośnie do ryzyk związanych ze zjawiskami ekstremalnymi i metodami ograniczania ich wpływu

Kierunek działań 6.2 – ochrona grup szczególnie narażonych przed skutkami niekorzystnych zjawisk klimatycznych

Polityka energetyczna Polski do 2030 roku

Niniejszy dokument został opracowany zgodnie z art. 13 – 15 ustawy – *Prawo energetyczne* i przedstawia strategię państwa, mającą na celu odpowiedzenie na najważniejsze wyzwania stojące przed polską energetyką, zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i w perspektywie do 2030 roku. Podstawowymi kierunkami polskiej polityki energetycznej są:

- Poprawa efektywności energetycznej
- Wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii
- Dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej
- Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw
- Rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii
- Ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030), przyjęta przez rząd w grudniu 2011 r., jest najważniejszym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. W dokumencie:

- przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju do 2030 roku,
- określono cele i kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania kraju,
- wskazano zasady, według których działalność człowieka powinna być realizowana w przestrzeni.

W KPZK 2030 rozwój kraju traktowany jest w sposób kompleksowy. Oznacza to, że zadaniem zagospodarowania przestrzennego jest godzenie interesów różnych użytkowników przestrzeni (mieszkańców, przedsiębiorców inwestorów, państwa). Powinno być spójne z decyzjami podejmowanymi w innych obszarach dotyczących np. inwestycji infrastrukturalnych, potrzeby rozwoju miast i terenów wiejskich, ochrony terenów zielonych.

KPZK wskazuje najpilniejsze problemy zagospodarowania polskiej przestrzeni i konkretne działania naprawcze dotyczące m.in. kształtowanie struktur przestrzennych wspierających wysoką jakość środowiska przyrodniczego i krajobrazowego oraz poszanowania środowiska naturalnego i walorów krajobrazowych, a także kulturowych.

Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020

Celem obowiązującego od 1 października 2015 r. *Krajowego Programu Ochrony Powietrza* (opracowanego przez Departament Ochrony Powietrza Ministerstwa Środowiska) jest

poprawa jakości powietrza na terenie całej Polski. Dotyczy to w szczególności obszarów o najwyższych stężeniach zanieczyszczeń powietrza oraz obszarów, na których występują duże skupiska ludności. Poprawa jakości powietrza powinna nastąpić co najmniej do stanu niezagrażającego zdrowiu ludzi, zgodnie z wymogami prawodawstwa Unii Europejskiej, transponowanego do polskiego porządku prawnego, a w perspektywie do roku 2030 do celów wyznaczonych przez Światową Organizację Zdrowia.

Celami szczegółowymi Krajowego Programu Ochrony Powietrza są:

- osiągnięcie w możliwie krótkim czasie poziomów dopuszczalnych i docelowych niektórych substancji, określonych w dyrektywie 2008/50/WE i 2004/107/WE, oraz utrzymanie ich na tych obszarach, na których są dotrzymywane, a w przypadku pyłu drobnego PM_{2,5} także pułapu stężenia ekspozycji oraz Krajowego Celu Redukcji Narażenia,
- osiągnięcie w perspektywie do roku 2030 stężeń niektórych substancji w powietrzu na poziomach wskazanych przez WHO oraz nowych wymagań wynikających z regulacji prawnych projektowanych przepisami prawa unijnego

Krajowy planu gospodarki odpadami 2022

11 sierpnia 2016 r. została opublikowana uchwała nr 88 Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2016 r. w sprawie *Krajowego planu gospodarki odpadami 2022*, który obowiązywał będzie do 2022 r. Dokument obejmuje zakres działań niezbędnych dla zapewnienia zintegrowanej gospodarki odpadami w kraju. W Kpgo, oprócz kontynuacji dotychczasowych zadań, ujęto nowe cele i zadania, które dotyczą 6 kolejnych lat, a perspektywicznie okresu do 2030 r. Głównym celem dokumentu jest określenie polityki gospodarki odpadami zgodnej z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, wpisującej się w działania gospodarki o obiegu zamkniętym. Zgodnie z założeniami Kpgo, przede wszystkim należy zapewnić realizację działań znajdujących się najwyżej w hierarchii sposobów postępowania z odpadami – a więc zapobiegać ich wytwarzaniu oraz stworzyć niezbędną infrastrukturę do selektywnego zbierania odpadów u źródła, tak aby zapewnić ich efektywny recykling i osiągnąć założone cele.

Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych

Program ten jest podstawowym instrumentem wdrożenia postanowień dyrektywy 91/271/EWG (dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych). Jego celem jest identyfikacja faktycznych potrzeb w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej oraz uszeregowanie ich realizacji w taki sposób, aby Polska mogła wypełnić zobowiązania traktatowe.

21 kwietnia 2016 r. Rada Ministrów przyjęła aktualizację Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych 2015 (IV AKPOŚK). Przyjęta przez rząd aktualizacja zawiera listę zadań zaplanowanych przez samorządy do realizacji w latach 2015 – 2021.

AKPOŚK 2015 dotyczy 1502 aglomeracji, w których zlokalizowanych jest 1643 oczyszczalni ścieków komunalnych. Aglomeracje ujęte w aktualizacji zostały podzielone na priorytety według znaczenia inwestycji oraz pilności zapewnienia środków. Z przedstawionych przez aglomeracje zamierzeń inwestycyjnych wynika, że w ramach tej aktualizacji planowane

jest wybudowanie 119 nowych oczyszczalni ścieków oraz przeprowadzenie innych inwestycji na 985 oczyszczalniach. Ponadto, należy przeprowadzić dodatkowe prace wynikające ze zmian prawnych obejmujące 187 oczyszczalni w 157 aglomeracjach. Planowane jest również wybudowanie 21.780,8 km nowej sieci kanalizacyjnej oraz zmodernizowanie 4.193,6 km sieci. Po zakończeniu wszystkich inwestycji RLM korzystających z sieci kanalizacyjnej będzie wynosiło 36.454 505, co stanowi 95,9% całego RLM.

Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032

Cytowany Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 utrzymuje cele przyjętego przez Radę Ministrów 14 maja 2002 r. *Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*:

- 1) usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- 2) minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju,
- 3) likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Określa on także nowe zadania niezbędne do oczyszczenia kraju z azbestu w okresie 24 lat, wynikające ze zmian gospodarczych i społecznych, jakie nastąpiły m.in. w związku ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej.

Wsparcie finansowe ze środków budżetowych pozostających w gestii Ministra Gospodarki ukierunkowane jest głównie na wzmocnienie procesu inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest przez dofinansowanie opracowywania gminnych, powiatowych i wojewódzkich planów usuwania wyrobów zawierających azbest. Jest również przeznaczane na prowadzenie działań edukacyjno – informacyjnych, w tym szkoleń dla administracji publicznej oraz szkoleń lokalnych, dzięki którym zostanie wzmocniony proces usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm.

Szacuje się, że na terenie kraju nadal użytkowane jest ok. 14,5 mln ton wyrobów zawierających azbest (w latach 2003 – 2008 usunięto ok. 1 mln ton). Całkowity koszt realizacji *Programu* w latach 2009 – 2032 szacowany jest na kwotę ok. 40,4 mld zł, na którą składają się środki własne właścicieli nieruchomości, środki inwestorów, środki z budżetu państwa oraz środki jednostek samorządu terytorialnego.

Krajowy program zwiększania lesistości

Krajowy program zwiększania lesistości jest instrumentem polityki leśnej w zakresie kształtowania przestrzeni przyrodniczej kraju, którego głównym założeniem jest zwiększenie powierzchni zalesionych, przy założeniu, że szczególną funkcją zalesień będzie odpowiednie kształtowanie struktur przestrzennych zasobów przyrodniczych, zwiększenie ich biologicznej aktywności i bioróżnorodności, a także estetycznych walorów krajobrazu. Ważnym zadaniem programu jest także ochrona i wzmacnianie oraz łączenie we wspólny system najcenniejszych obszarów przyrodniczych. Zakładane zwiększenia lesistości Polski określono na poziomie 30% w 2020 r. oraz 33% w 2050 r.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku stanowi podstawowy i nadrzędny dokument strategiczny regionu, przesądzający o kierunkach prowadzonej przez samorząd województwa polityki województwa, a także przenoszący na poziom regionalny ustalenia dokumentów krajowych i unijnych – ustanawiający ramy do tworzenia bardziej szczegółowych dokumentów na poziomie regionu.

Nadrzędnym (głównym) celem *Strategii* jest spójność terytorialna, rozumiana jako *zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim oraz wzrost znaczenia Obszaru Metropolitalnego Warszawy w Europie*, co w konsekwencji przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców. Oprócz celu priorytetowego w dokumencie przyjęto trzy cele strategiczne: *Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii, Poprawę dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego i Poprawę jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki.*

Wizja Strategii określa Mazowsze jako region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia jego mieszkańców. W zakresie ochrony środowiska cele Strategii dotyczą w szczególności:

- poprawy dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego,
- poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki
- zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska
- wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego 2014

Wojewódzki plan zagospodarowania przestrzennego jest aktem planowania, określającym zasady organizacji przestrzennej województwa. Określa on podstawowe elementy układu przestrzennego, ich zróżnicowanie i wzajemne relacje. Formułuje on kierunki polityki przestrzennej, które wraz z uwarunkowaniami przestrzennymi uwzględnia się w programach rozwoju i programach operacyjnych województwa. Główne cele rozwoju województwa mazowieckiego w kontekście gminnej strategii rozwoju to:

- 1) przywrócenie i utrwalanie ładu przestrzennego,
- 2) kształtowanie struktur przestrzennych zapewniających poprawę i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych województwa,
- 3) zwiększanie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur wspierających obronność państwa.

Program zwiększania lesistości dla województwa mazowieckiego do roku 2020

Program stanowi cenny materiał wyjściowy do rozpoznania uwarunkowań przyrodniczych i społeczno – gospodarczych, nakreśla docelową wizję systemu obszarów leśnych regionu, a także wskazuje konkretną przestrzeń, w obrębie której samorządy gminne mogłyby i powinny rozważać zmiany przeznaczenia gruntów w tym kierunku. Program zwiększania lesistości jest pierwszym opracowaniem w tym zakresie w Województwie Mazowieckim. Opracowanie takiego programu na szczeblu wojewódzkim i jego wdrożenie przyczyni się do osiągnięcia wskaźnika lesistości Mazowsza do ok. 25% w 2020 r.

Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego

Powyższy *Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego* po raz pierwszy kompleksowo ujmuje problematykę retencionowania wód, także uwzględniając metody proekologiczne (tereny podmokłe, torfowiska, bagna).

Opracowanie *Programu* na szczeblu wojewódzkim porządkuje i priorytetuje działania związane z retencją wodną a jego wdrożenie przyczyni się do uporządkowania gospodarki wodnej zlewni leżących w Województwie Mazowieckim. Program stanowi również cenny materiał wyjściowy do rozpoznania uwarunkowań przyrodniczych i społeczno – gospodarczych, a także wskazuje obszary o wysokim, średnim i niskim priorytecie rozwoju retencyjności terenów w województwie mazowieckim.

Program możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego

Główne cele cytowanego *Programu* to:

- identyfikacja zasobów energii odnawialnej na terenie województwa mazowieckiego,
- identyfikacja zakresu wykorzystania zasobów energii odnawialnej w chwili obecnej,
- wskazanie obszarów szczególnie predestynowanych dla wykorzystania zasobów energii odnawialnej oraz obszarów wykluczenia dla inwestycji,
- opracowanie zagadnień formalno – prawnych związanych z budową źródeł energii wykorzystujących energię odnawialną,
- omówienie dostępnych źródeł finansowania projektów,
- ocena kosztów pozyskania energii z poszczególnych źródeł.

Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012 – 2017 z uwzględnieniem lat 2018 – 2023

Głównym celem opracowania jest realizacja strategii *Bezpieczeństwa Energetycznego i Środowiska* oraz wdrożenie hierarchii postępowania z odpadami. Przygotowanie *Planu* ma również na celu utworzenie w województwie zintegrowanej sieci instalacji gospodarowania odpadami, spełniających wymagania ochrony środowiska.

W *Planie* określono cele oraz kierunki działań służące mające na celu zapobieganie powstawania odpadów oraz kształtowania prawidłowego systemu gospodarowania odpadami, zarówno komunalnymi, jak i powstającymi w sektorze gospodarczym.

Strategia Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do roku 2025

Wizja rozwoju powiatu wyszkowskiego, określona w *Strategii*, brzmi następująco: Powiat Wyszowski – region spójny terytorialnie, konkurencyjny i innowacyjny pod względem gospodarczym, zapewniający odpowiednie warunki do rozwoju społeczno – ekonomiczno – zawodowego jego mieszkańców i zmniejszenie dysproporcji w województwie mazowieckim.

Wyznaczono w niej 5 celów strategicznych, brzmiących następująco:

- *Cel strategiczny 1* (obszar: Przestrzeń i transport oraz środowisko i energetyką) – kształtowanie gospodarki niskoemisyjnej oraz poprawa bazy infrastrukturalnej obiektów publicznych, stanu infrastruktury komunalnej i drogowej w celu zwiększenia dostępności i spójności terytorialnej regionu, bezpieczeństwa mieszkańców, turystów, przedsiębiorców przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego.
- *Cel strategiczny 2* (obszar: Społeczeństwo) – zwiększenie dostępności do opieki zdrowotnej s społecznej oraz jakości świadczonych usług poprzez poprawę bazy infrastrukturalnej, rozwój promocji i profilaktyki zdrowotnej, programy kompleksowej aktywizacji dzieci, młodzieży, osób dorosłych, seniorów, niepełnosprawnych oraz wykluczonych społecznie.
- *Cel strategiczny 3* (obszar: Gospodarka) – wzrost konkurencyjności regionu poprzez zintegrowane działania związane z rozwojem i efektywnym wykorzystaniem potencjału obszaru do rozwoju przedsiębiorczości, rolnictwa, budowania wykwalifikowanych zasobów pracy oraz dywersyfikacji lokalnych działalności gospodarczych oraz wdrażaniu innowacyjnych technologii.
- *Cel strategiczny 4* (obszar: Kultura i turystyka) – efektywne wykorzystanie obszaru do rozwoju kultury, turystyki i rekreacji oraz promowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu jako podstawy do budowania atrakcyjnego wizerunku Powiatu i poprawy jakości życia mieszkańców.
- *Cel strategiczny 5* (obszar: Społeczeństwo) – zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju edukacji i sportu oraz kluczowych kompetencji i umiejętności społeczeństwa w celu budowania nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i doświadczeniu.

Strategia Rozwoju Gminy Rząśnik na lata 2014 – 2020

Strategia Rozwoju Gminy Rząśnik na lata 2014 – 2020 jest kluczowym dokumentem planistycznym, który poprzez swoją zawartość, a także sposób dochodzenia do ujętych w nim rozwiązań systematyzuje wiedzę o Gminie Rząśnik, wyznacza długofalowe kierunki jej rozwoju oraz wskazuje działania, których realizacja przyczyni się do rozwoju priorytetowych dla niej obszarów. W dokumencie wypracowano cztery cele strategiczne i czternaście celów na poziomie operacyjnym. W ramach każdego z wymienionych celów operacyjnych, zaproponowany został również katalog działań, jaki w ramach danego celu Gmina Rząśnik może realizować. Poniżej przedstawiono powyższe cele:

Cel strategiczny A – Rozwój turystyki

Cel operacyjny A.1 – Rozwój agroturystyki

Cel operacyjny A.2 – Rozwój turystyki rekreacyjno – sportowej

Cel operacyjny A.3 – Rozwój bazy noclegowo – gastronomicznej

Cel operacyjny A.4 Promocja oraz rozwój informacji turystycznej

Cel strategiczny B – Rozwój przedsiębiorczości

Cel operacyjny B.1 – Promocja przedsiębiorczości

Cel operacyjny B.2 – Przyciąganie inwestorów

Cel strategiczny C – Poprawa jakości życia mieszkańców

Cel operacyjny C.1 – Rozwój infrastruktury kanalizacyjnej

Cel operacyjny C.2 – Poprawa jakości dróg lokalnych

Cel operacyjny C.3 – Rozwój i modernizacja infrastruktury kulturalnej

Cel operacyjny C.4 – Modernizacja sieci szerokopasmowego Internetu

Cel strategiczny D – Podnoszenie poziomu kapitału ludzkiego Gminy

Cel operacyjny D.1 – Doposażenie placówek oświatowych i wyrównanie poziomu edukacji w całej gminie

Cel operacyjny D.2 – Zwiększenie umiejętności mieszkańców w zakresie obsługi komputera i Internetu

Cel operacyjny D.3 – Utworzenie Uniwersytetu III wieku

Cel operacyjny D.4 – Wydzielenie z budżetu Gminy tzw. Budżetu społecznego

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Rzęśnik na lata 2015 – 2020

Stanowi dokument strategiczny, opisujący kierunki działań zmierzających do osiągnięcia celów pakietu klimatyczno – energetycznego tj. redukcji emisji gazów cieplarnianych, zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych oraz zwiększenia efektywności energetycznej oraz poprawy jakości powietrza, a także zmiany postaw konsumpcyjnych użytkowników energii. W Planie postawiono cztery główne cele strategiczne:

- redukcja emisji CO₂ na terenie Gminy o 20% do roku 2020 w stosunku do przyjętego roku bazowego 2010,
- redukcja zużycia energii finalnej na terenie Gminy o 20% do roku 2020 w stosunku do przyjętego roku bazowego 2010,
- wzrost udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych na terenie Gminy do 20% w całkowitym bilansie energii finalnej do roku 2020,
- poprawa jakości powietrza na terenie Gminy.

Rozdział 3. Ocena stanu środowiska Gminy Rzęśnik

Rozdział 3.1. Efekty realizacji dotychczasowych programów ochrony środowiska

W poprzedniej edycji Programu ochrony środowiska dla gminy Rzęśnik na lata 2009 – 2016 wyznaczono cele i zadania z zakresu ochrony środowiska, których realizacja służyć ma poprawie stanu środowiska na terenie gminy oraz zmniejszeniu antropopresji na środowisko. Ze względu na brak badań jakości środowiska realizowanych bezpośrednio na terenie Gminy (w ramach monitoringu środowiska) nie istnieje możliwość przedstawienia rzeczywistego stanu jakości poszczególnych elementów środowiska (wody powierzchniowe i podziemne, stan aerosanitarny powietrza, klimat akustyczny, gleby).

Analizie poddano jednak realizację celów i zadań zapisanych w Programie, zaś wnioski z niej przedstawiono w poniższej tabeli nr 1. W tabeli nr 2 przedstawiono stan realizacji zadań inwestycyjnych zapisanych w sposób literalny w Programie.

Tabela nr 1. Stan realizacji celów operacyjnych zapisanych w Programie ochrony środowiska dla Gminy Rzęśnik na lata 2009 – 2016

Zadanie	Cel szczegółowy	Realizacja zadań charakterystycznych dla celu
Cel operacyjny 1 – Rozbudowa infrastruktury technicznej		
1.	budowa oczyszczalni ścieków i systemów zbiorczej kanalizacyjnej	bieżąca realizacja, w miarę posiadanych środków finansowych
2.	modernizacja lokalnych systemów grzewczych	
3.	modernizacja dróg gminnych	
Cel operacyjny 2 – Ochrona środowiska naturalnego przed zanieczyszczeniem		
1.	likwidacja dzikich wysypisk śmieci	realizacja w miarę potrzeb
2.	rozszerzanie systemu selekcji zbiórki odpadów komunalnych	bieżąca realizacja
3.	intensyfikacja kontroli szamb, szczególnie na terenach letniskowych	
4.	budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	bieżąca realizacja, w miarę posiadanych środków finansowych oraz zainteresowania lokalnej społeczności
Cel operacyjny 3 – Ochrona zasobów przyrodniczych i krajobrazowych		
1.	bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych	realizacja w miarę posiadanych środków finansowych oraz kompetencji
2.	bieżąca konserwacja pomników przyrody	realizacja w miarę potrzeb
3.	zalesianie terenów nieprzydatnych rolniczo z równoczesnym prowadzeniem działań sprzyjających różnicowaniu struktury gatunkowej terenów leśnych	działanie realizowane przez Nadleśnictwo w ramach zadań własnych
Cel operacyjny 4 – Powszechna edukacja ekologiczna		
1.	edukacja kadry samorządowej „dla środowiska”	realizacja w miarę potrzeb (poprzez urząd gminy, we współpracy z jednostkami edukacyjnymi, ODR Wyszków, itp.)
2.	edukacja lokalnej społeczności w zakresie racjonalnego korzystania ze środowiska	
3.	edukacja lokalnej społeczności w zakresie zasad dobrej praktyki rolniczej (KDPR) oraz korzyści z wdrażanie programów rolno – środowiskowych	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

Tabela nr 2. Stan realizacji zadań priorytetowych zapisanych w Programie ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2009 – 2016

Lp.	Przedsięwzięcie	Lata realizacji	Sposób realizacji i wydatkowane środki
1.	Rozbudowa i remont gminnej oczyszczalni ścieków w m. Rząśnik	2010	Wykonano – koszt modernizacji 2.338.400,0 zł
2.	Modernizacja stacji uzdatniania wody w m. Rząśnik	2013	Budowa stacji uzdatniania wody – koszt 1.858.700,0 zł
3.	Przebudowa drogi w m. Wielątki Folwark	2015	Modernizacja drogi gminnej Wielątki Folwark – Wielątki Rosochate – koszt 130.396,74 zł
4.	Budowa oczyszczalni ścieków w m. Wólka Folwark i sieci kanalizacyjnej w m. Wólka Folwark, Komorowo, Dąbrowa	2015	Wykonano dokumentację techniczną – koszt 43.050,0 zł
5.	Bieżąca termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	2010 – 2012	Wykonano termomodernizację Publicznej Szkoły Podstawowej w Porządziu – koszt 100.951,82 zł
6.	Bieżąca modernizacja dróg lokalnych	2010 – 2012	Przebudowa nawierzchni drogi w Wólce Wojciechówek ze żwirowej na asfaltową – 1.043 m koszt – 417.000,0 zł Przebudowa nawierzchni drogi w Ochudnie (Dębniaki) ze żwirowej na asfaltową – 1.275 m koszt – 505.000,0 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

W poniższej tabeli nr 3 przedstawiono informację na temat realizacji innych zadań inwestycyjnych, służących realizacji celów *Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2009 – 2016*.

Tabela nr 3. Zadania inwestycyjne służące realizacji celów Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2009 – 2016

Lp.	Przedsięwzięcie	Lata realizacji	Wydatkowane środki
1.	Modernizację 3 szt. przepompowni kanalizacyjnych wraz z instalacją monitoringu wizyjnego	2011	20.000,00zł
2.	Wybudowano 222 m sieci kanalizacyjnej i 270 m sieci wodociągowej w Porządziu	2011	54.596,49 zł
3.	Wykonano 71 szt. przydomowych oczyszczalni ścieków	2012	1.069.024,80 zł
4.	Wykonano przebudowę drogi gminnej Komorowo – Wólka Folwark na długości 806 m na asfaltową	2012	360.000,00 zł
5.	Wykonano przebudowę nawierzchni drogi gminnej na asfaltową w m. Wielątki Folwark – 1 805 m	2012	545.000,00 zł
6.	Modernizacja składowiska odpadów pościekowych wraz z wykonaniem drogi dojazdowej na oczyszczalni ścieków	2012	30.000,00 zł
7.	Wykonano modernizację drogi – Rogóžno	2013	710.000,00 zł
8.	Wykonano modernizację drogi Nowa Wieś – Nury – Grodziczno na odcinku 1.205 m	2013	526.000,00 zł

Lp.	Przedsięwzięcie	Lata realizacji	Wydatkowane środki
9.	Wykonano remont ulicy A.Mickiewicza w Rzańniku (położono asfalt i wykonano dwustronnie chodniki) na odcinku 64 m	2013	70.000,00 zł
10.	Wykonano zadanie pn. „Zagospodarowanie centrum wsi Nowy Lubiel”	2013	618.000,00 zł
11.	Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Porządzie	2014	10.800,00 zł
12.	Budowa drogi gminnej Wólka Przekory – Placusin	2014	214.805,58 zł
13.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Plewica	2014	423.687,14 zł
14.	Modernizacja drogi w miejscowości Grodziczno – Nowa Wieś – Nury	2014	492.685,13 zł
15.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 4410W na odcinku 960 mb od skrzyżowania z drogą gminną Nr 440306 w kierunku Somianki	2014	150.000,00 zł
16.	Budowa sieci kanalizacyjnej w Rzańniku ul. Lubielska	2015	131.048,91 zł
17.	Budowa sieci kanalizacyjnej w m. Porządzie	2015	131.231,59 zł
18.	Budowa sieci wodociągowej w m. Ochudno (przekazano dotację)	2015	24.969,00 zł
19.	Budowa sieci wodociągowej w m. Rzańnik ul. Wyszowska (przekazano dotację)	2015	3.050,00 zł
20.	Modernizacja drogi gminnej Wielątkach Folwark - Wielątki Rosochate	2015	130.396,74 zł
21.	Modernizacja drogi gminnej Gołystok Wincentowo	2015	233.331,41 zł
22.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Osiny	2015	373.158,55 zł
23.	Wykonano wiatę na osady ściekowe na oczyszczalni ścieków w Rzańniku	2016	143.862,65 zł
24.	Utylizacja azbestu	2011	87,48 Mg, koszt – 44.0733,60 zł
25.	Utylizacja azbestu	2012	104,44 Mg, koszt – 37.786,39 zł
26.	Utylizacja azbestu	2013	59,15 Mg, koszt – 20.761,65zł
27.	Utylizacja azbestu	2014	94,05 Mg, koszt – 22.400,00 zł
28.	Utylizacja azbestu	2015	48,60 Mg, koszt – 17.058,60 zł
29.	Utylizacja azbestu	2016	86,32 Mg, koszt – 35.332,50 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

W celu realizacji powyższych działań samorząd Gminy Rzańnik pozyskał następujące kwoty środków ze źródeł zewnętrznych:

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
kwota w zł	984 857,88	867998,52	1571038,60	77623,99	135940,04	1241985,00	106104,00	94418,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

Na podstawie analizy przeprowadzonych działań inwestycyjnych dla terenu Gminy Rzańnik zidentyfikowano następujące, pozytywne trendy w zakresie ochrony środowiska:

- zwiększenie długości sieci wodociągowej,

- zwiększenie liczby połączeń sieci wodociągowej prowadzących do budynków mieszkalnych,
- zwiększenie liczby ludności korzystającej z sieci wodociągowej,
- zwiększenie długości sieci kanalizacyjnej,
- zwiększenie liczby ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej,
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków,
- sukcesywne usuwanie wyrobów zawierających azbest,
- pozyskiwanie nowych źródeł finansowania inwestycji w zakresie ochrony środowiska,
- wzrost wydatków ogółem na ochronę środowiska i gospodarkę komunalną.

Niepokojące są jednak trendy negatywne w postaci:

- zwiększenia zużycia wody na jednego odbiorcę,
- zwiększenia poboru wód podziemnych na cele przemysłowe
- niewielkiego wykorzystania potencjalnych możliwości w zakresie odnawialnych źródeł energii (w dalszym ciągu decydują tutaj czynniki ekonomiczne, a montaż urządzeń pozwalających korzystać z energii odnawialnej jest dość kosztowny. Nakłady zwracają się po długim okresie czasu)
- braku szerszej akceptacji społecznej dla tworzenia nowych form ochrony przyrody (obawa przed ograniczeniami wynikającymi z ustanowienia takich form).

Rozdział 3.2. Charakterystyka społeczno – gospodarcza gminy

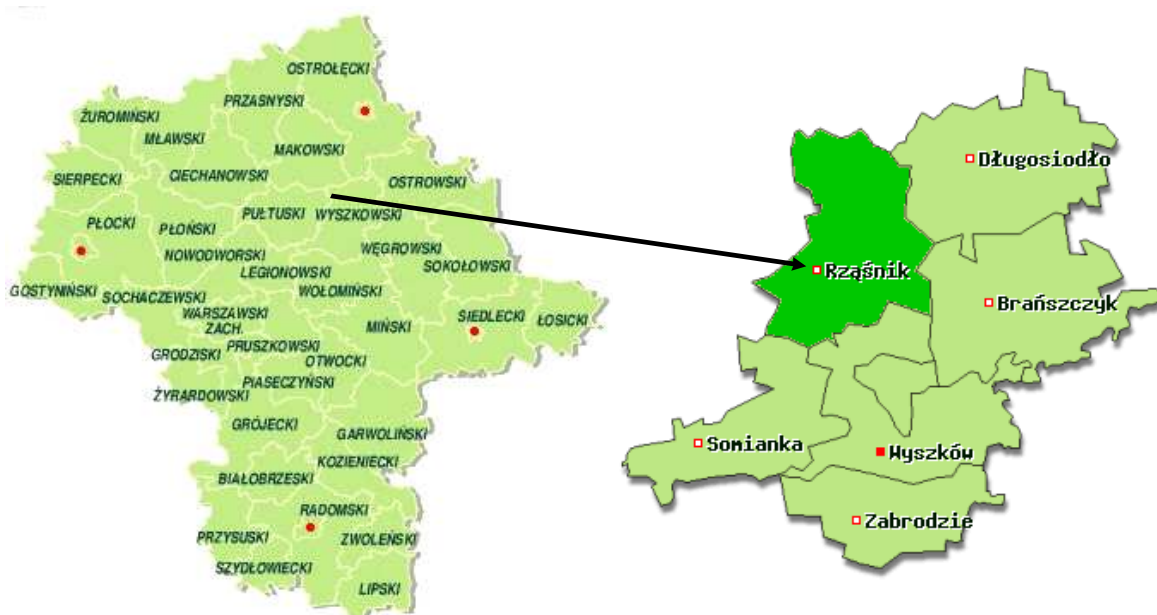
Administracyjnie Gmina Rząśnik położona jest w północno – wschodniej części województwa mazowieckiego, w północno – zachodniej części powiatu wyszkowskiego.

Od wschodu Gmina Rząśnik sąsiaduje z gminami Długosiodło i Brańszczyk, od zachodu z gminami Zatory i Obryte (powiat pułtuski), od południa z gminami Wyszaków i Somianka, a od północy z gminą Rzewnie (powiat makowski).

Gmina leży w odległości ok. 80 km od Warszawy oraz ok. 53 km od m. Ostrołęka. Znajduje się również w bezpośrednim zasięgu oddziaływania miasta Wyszaków.

Gmina Rząśnik jest gminą typowo wiejską, zorganizowaną w 28 miejscowości. Liczba mieszkańców gminy wg danych ewidencji ludności na dzień 31 grudnia 2015 r. wynosiła 6.991 osób, co stanowiło ok. 9,5% ludności powiatu wyszkowskiego. Gęstość zaludnienia na terenie gminy wynosi 42 osób/ km². W poniższej tabeli nr 4 przedstawiono wykaz miejscowości wraz z liczbą ludności.

Rysunek nr 1. Gmina Rząśnik na tle powiatu ostrołęckiego oraz województwa mazowieckiego

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Rząśnik na lata 2015 – 2020, 2015 r.

Tabela nr 4. Liczba ludności na terenie Gminy Rząśnik

Lp.	Miejscowość	Stan ludności
1.	Bielino	207
2.	Dąbrowa	534
3.	Gołystok	106
4.	Grądy Polewne	39
5.	Grodziczno	83
6.	Janowo	98
7.	Józefowo	107
8.	Komorowo	550
9.	Nowa Wieś	116
10.	Nowe Wielątki	222
11.	Nowy Lubiel	236
12.	Nury	55
13.	Ochudno	519
14.	Osiny	36
15.	Ostrówek	80
16.	Plewica	132
17.	Porządzie	763
18.	Rogóżno	132
19.	Rząśnik	1746
20.	Stary Lubiel	121
21.	Wielątki	195
22.	Wielątki Folwark	235
23.	Wincentowo	86
24.	Wola Polewna	96
25.	Wólka Folwark	141
26.	Wólka Lubielska	161
27.	Wólka Przekory	134
28.	Wólka Wojciechówek	61

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy na dzień 31 grudnia 2015 r.

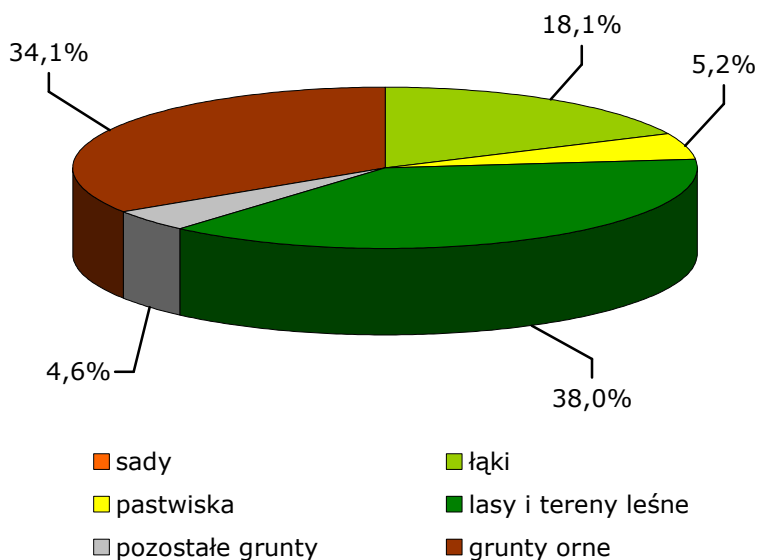
Ogólna powierzchnia Gminy Rząśnik obejmuje 16.743 ha, co stanowi 19% powierzchni powiatu wyszkowskiego. Użytkowanie terenu w obrębie gminy prezentuje poniższa tabela nr 5 oraz wykres nr 1.

Tabela nr 5. Użytkowanie terenu w gminie Rząśnik

Lp.	Sposób użytkowania	Powierzchnia terenu	
		ha	%
1.	użytki rolne, w tym	<u>9617,5</u>	<u>57,4</u>
	- grunty orne	5714,5	34,1
	- sady	0,0	0,0
	- łąki	3033,5	18,1
	- pastwiska	869,5	5,2
2.	grunty pod lasami i zadrzewieniami	<u>6365,5</u>	<u>38,0</u>
3.	pozostałe grunty	<u>760,0</u>	<u>4,6</u>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy na dzień 31 grudnia 2015 r.

Wykres nr 1. Użytkowanie terenu w gminie Rząśnik

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy na dzień 31 grudnia 2015 r.

Gmina Rząśnik ma charakter typowo rolniczy z nastawieniem gospodarczym na produkcję rolniczą. Dominującą formą własności w strukturze władania gruntami na obszarze gminy jest gospodarka indywidualna. Według Narodowego Spisu Rolnego 2010 produkcję rolniczą na terenie Gminy prowadzi 963 gospodarstwa rolne. Średnia wielkość gospodarstw rolnych ogółem na terenie gminy kształtuje się na poziomie ok. 7,0 ha. Wiodącą pozycję produkcji roślinnej na terenie gminy zajmują zboża i ziemniaki, w hodowli zaś bydło i trzoda chlewna. W m. Porządku funkcjonuje również ferma drobiu.

Na terenie Gminy Rząśnik w 2015 r. funkcjonowało 437 podmiotów gospodarczych (tabela nr 6). Zdecydowana większość podmiotów funkcjonuje w sektorze prywatnym, natomiast w tej grupie zdecydowana większość to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (około 90%). Większość funkcjonujących podmiotów w gminie to małe rodzinne firmy, zatrudniające do 10 pracowników.

Tabela nr 6. Struktura podmiotów gospodarczych wg sekcji w Gminie Rząśnik

rolnictwo, łowiectwo, łowiectwo i rybołówstwo	31
przetwórstwo przemysłowe	39
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1
budownictwo	100
handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	92
transport i gospodarka magazynowa	67
działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	7
informacja i komunikacja	2
działalność finansowa i ubezpieczeniowa	5
działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	11
działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	14
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	8
edukacja	13
opieka zdrowotna i pomoc społeczna	13
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	6
pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS na dzień 31 grudnia 2015 r.

Na terenie Gminy zlokalizowanych jest jedynie kilka podmiotów zatrudniających powyżej 10 osób, do najważniejszych zaliczyć można:

- P.H.U. „TARTAK” Import – Export, Wólka Folwark 14, 07 – 205 Rząśnik
- PPH-U s. c. „MEGA” Dąbrowa 37, 07 – 205 Rząśnik
- P.W. FOLWEX EXPORT-IMPORT Wólka Folwark 18, 07 – 205 Rząśnik
- podmioty z sektora publicznego

Walory przyrodniczo – krajobrazowe gminy predysponują jej teren do rozwoju funkcji turystyczno – wypoczynkowej. Lokalna turystyka skupia się w większości na pobytach letniskowych oraz jednodniowych wycieczkach organizowanych przez mieszkańców okolicznych gmin i mieszkańców Warszawy. Rocznie działkach rekreacyjnych spędza ok. 1700 osób. Miejscowościami wczasowymi stały się: Nowy Lubiel, Rogóżno i Wólka Wojciechówek. Narew przyciąga amatorów kąpieli i rybołówstwa. Dziś coraz większym powodzeniem cieszą się działki na terenie zalesionym, zwłaszcza w Porządziu, Ochudnie, Plewicy i w Ostrówku. Jednak elementem niesprzyjającym jest brak rozwiniętej bazy turystycznej, która mogłaby zachęcić do odwiedzin. Na terenie Gminy w m. Wincentowo funkcjonuje jedno zarejestrowane gospodarstwo agroturystyczne.

Jednym z głównych czynników oddziałujących na środowisko naturalne jest stopień wyposażenia terenów zagospodarowanych antropogenicznie w infrastrukturę techniczno – inżynierską. Poniżej przedstawiono szczegółową charakterystykę Gminy Rząśnik w powyższym aspekcie.

Zaopatrzenie w wodę

Na terenie gminy Rząśnik funkcjonuje sieć wodociągowa obejmująca swym zasięgiem wszystkie miejscowości. Wodociągi zasilane są z ujęć wód podziemnych zlokalizowanych w miejscowościach Ochudno, Rząśnik i Stary Lubiel, o następującej charakterystyce:

- ujęcie wód podziemnych w m. Rząśnik złożone z dwóch studni (działki nr ew. 62/54 i 62/57): nr 4 o głębokość 117,0 m i nr 3 o głębokości 111,5 m o maksymalnej wydajności godzinowej 57,0 m³/ h i średniej wydajności dobowej 959,0 m³/d,
- ujęcie wód podziemnych w m. Ochudno złożone z dwóch studni: nr 1 o głębokość 52,0 m (działka nr ew. 151/1) i nr 2 o głębokości 52,6 m (działka nr ew. 306/2) o maksymalnej wydajności godzinowej 136,0 m³/ h i średniej wydajności dobowej 2040,0 m³/d,
- ujęcie wód podziemnych w m. Stary Lubiel złożone z dwóch studni (działka nr ew. 261/2): nr 1 o głębokość 100,0 m i nr 2 o głębokości 98,5 o maksymalnej wydajności godzinowej 98,0 m³/ h i średniej wydajności dobowej 940,80 m³/d.

Za zaopatrzenie terenu Gminy Rząśnik w wodę odpowiada Zakład Gospodarki Komunalnej, powołany 1 kwietnia 2009 r. uchwałą Rady Gminy Rząśnik Nr XXV/120/2008 z dnia 30 grudnia 2008 r. W celu realizacji powyższego działania Zakład posiada następujące pozwolenia wodnoprawne:

- na pobór wód podziemnych z ujęcia w m. Rząśnik, decyzja z dnia 31.12.2013 r. znak OS.6341.24.2013, obowiązująca do 30 grudnia 2033 r.
- na pobór wód podziemnych z ujęcia w m. Stary Lubiel, decyzja z dnia 24.12.2013 r. znak OS.6341.23.2013, obowiązująca do 23 grudnia 2033 r.
- na pobór wód podziemnych z ujęcia w m. Stary Lubiel, decyzja z dnia 07.05.2013 r. znak OS.6341.11.2013, obowiązująca do 6 maja 2033 r.

Na koniec 2015 r. długość sieci wodociągowej na terenie Gminy wynosiła 143,11 km (gmina jest w 100% zwodociągowana), zaś liczba przyłączy wodociągowych 1698 sztuk. W poniższej tabeli nr 7 przedstawiono szczegółową charakterystykę sieci wodociągowej na terenie Gminy Rząśnik.

Tabela nr 7. Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie Gminy Rząśnik oraz ilość zużytej wody w latach 2011 – 2015

Lp.	Wyszczególnienie	Rok				
		2011	2012	2013	2014	2015
1.	Długość czynnej sieci rozdzielczej [km]	142,8	142,8	142,8	142,8	143,11
2.	Przyłącza prowadzone do budynków mieszkaniowych [szt.]	2120	1558	1598	1644	1698
3.	Woda dostarczona gospodarstwom domowym [dam ³]	253,0	241,6	265,3	278,5	322,2
4.	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej [osoby]	6760	6672	6716	6753	6773
5.	Zużycie wody na 1 mieszkańca [m ³]	36,4	34,9	38,3	39,8	46,0
6.	Korzystający z sieci wodociągowej [%]	97,2	96,3	96,4	96,5	96,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i Urzędu Gminy na dzień 31 grudnia 2015 r.

Z sieci wodociągowej na koniec 2015 r. korzystało 96,6 % mieszkańców – niestety w stosunku do roku 2011 nastąpił spadek korzystających z sieci wodociągowej o 0,6%. W ostatnich latach zaobserwowano natomiast wzrost zużycia wody w związku z eksploatacją sieci wodociągowej. W tabeli nr 8 przedstawiono zużycie wody na terenie Gminy Rząśnik z podziałem na odbiorców.

Tabela nr 8. Zużycie wody na potrzeby działów gospodarki na terenie Gminy Rząśnik w latach 2011 – 2015

Lp.	Wyszczególnienie [dam ³]	Rok				
		2011	2012	2013	2014	2015
1.	Ogółem	1462,0	1454,6	1483,8	1492,0	1538,0
2.	Przemysł	12,0	13,0	18,0	13,0	14,0
3.	Rolnictwo i leśnictwo	1197,0	1197,0	1197,0	1197,0	1197,0
4.	Eksploatacja sieci wodociągowej	253,0	244,6	268,8	282,0	327,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Odprowadzanie ścieków

Na terenie gminy istnieje częściowo sieć kanalizacyjna – procent skanalizowania Gminy wynosi 43%. Długość istniejącej sieci na koniec 2015 r. wyniosła 38,65 km, zaś liczba przyłączy to 765 sztuk. Na terenie Gminy funkcjonuje jedna gminna oczyszczalnia ścieków.

Ścieki w gospodarstwach domowych gromadzone są również w zbiornikach bezodpływowych i okresowo dowożone do oczyszczalni ścieków w Rząśniku lub oczyszczane w przydomowych oczyszczalniach. Na terenie Gminy brak jest kanalizacji deszczowej.

W poniższej tabeli nr 9 przedstawiono szczegółową charakterystykę gospodarki ściekowej na terenie Gminy Rząśnik, zaś w tabeli nr 10 – liczbę i lokalizację przydomowych oczyszczalni ścieków.

Tabela nr 9. Gospodarka ściekowa na terenie Gminy Rząśnik w latach 2011 – 2015

Lp.	Wyszczególnienie	Rok				
		2011	2012	2013	2014	2015
1.	Długość czynnej sieci rozdzielczej [km]	37,2	37,2	37,2	37,2	38,65
2.	Przyłącza prowadzone do budynków mieszkaniowych [szt.]	732	725	749	754	765
3.	Ścieki odprowadzone [dam ³]	87,0	84,0	86,0	92,0	92,0
4.	Ścieki oczyszczone [dam ³]	87,0	84,0	86,0	92,0	92,0
5.	Ścieki komunalne i przemysłowe wymagające oczyszczenia na 1 mieszkańca	12,5	12,1	12,4	13,2	13,1
6.	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [osoby]	2955	2928	2998	3023	3040
7.	Zbiorniki bezodpływowe [szt.]	408	337	266	266	266
8.	Oczyszczalnie przydomowe [szt.]	0	71	71	71	71

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i Urzędu Gminy na dzień 31 grudnia 2015 r.

Tabela nr 10. Przydomowe oczyszczalnie ścieków na terenie Gminy Rząśnik

Lp.	Miejscowość	Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków
1.	Bielino	6
2.	Gołystok	8
3.	Grądy Polewne	1
4.	Grodziczno	5
5.	Janowo	6
6.	Józefowo	7
7.	Nowa Wieś	4
8.	Nowy Lubiel	8
9.	Nury	2
10.	Osiny	4
11.	Ostrówek	1
12.	Plewica	2
13.	Rogóżno	4
14.	Stary Lubiel	4
15.	Wincentowo	4
16.	Wola Polewna	1
17.	Wólka Lubielska	1
18.	Wólka Wojciechówek	3

Źródło: dane Urzędu Gminy na dzień 31 grudnia 2015 r.

Źródło ścieków bytowych i komunalnych na terenie Gminy Rząśnik stanowią również podmioty gospodarcze, obiekty komunalne oraz inne jednostki.

Na terenie gminy funkcjonuje jedna, mechaniczno – biologiczna oczyszczalnia ścieków komunalnych, zlokalizowana w m. Rząśnik, działka nr ew. 5/2 – typu BIOBLOK – BIS 400 (odbiornik stanowi rów melioracyjny Z-22/7). Powyższa oczyszczalnia ścieków została zaprojektowana na ilość ścieków $Q_{\text{śr.dob.}} = 350 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{\text{max dob.}} = 400 \text{ m}^3/\text{d}$. Aktualna ilość ścieków dopływających na oczyszczalnię kształtuje się średnio na poziomie 230,0 – 250,0 m^3/d

i są to wyłącznie ścieki o charakterze bytowym. RLM oczyszczalnia to 5830. Na analizowaną oczyszczalnię nie trafiają ścieki przemysłowe. Na potrzeby funkcjonowania powyższej oczyszczalni Urząd Gminy Rząśnik posiada pozwolenie wodnoprawne określone decyzją z dnia 20.08.2014 r. znak SR.6341.28.2014, obowiązującą do 19.08.2024 r.

Gmina Rząśnik posiada również pozwolenia wodnoprawne na odprowadzanie ścieków z przydomowych oczyszczalni ścieków:

- w m. Bielino – na potrzeby szkoły podstawowej, wydane 18.06.2014 r. znak sprawy SR/6341.20.2014, obowiązujące do 17.06.2024 r.
- w m. Stary Lubiel – na potrzeby szkoły podstawowej, wydane 18.06.2014 r. znak sprawy SR/6341.21.2014, obowiązujące do 17.06.2024 r.

Infrastruktura drogowa

Przez teren Gminy Rząśnik przebiegają drogi: droga wojewódzka nr 618 Gołymin – Pułtusk – Wyszaków, drogi powiatowe (o łącznej długości 56,54 km, z czego 53,82 km to drogi asfaltowe), gminne i wewnętrzne o łącznej długości 172 km, w tym 107 km dróg o nawierzchni bitumicznej. Stan techniczny części dróg wymaga modernizacji.

Obsługa ludności pod względem komunikacji zbiorowej na terenie Gminy Rząśnik odbywa się za pośrednictwem lokalnych przewoźników, którzy organizują połączenia autobusowe do następujących miejscowości: Wyszaków, Warszawa, Nowy Lubiel, Długosiodło.

Przez teren Gminy przebiega linia kolejowa Warszawa Ostrołęka, jednak ze względu na brak stacji kolejowej pociągi nie zatrzymują się.

W perspektywie lat 2017 – 2020 Gmina planuje się rozbudowę sieci ścieżek rowerowych i chodników na swoim terenie.

Elektroenergetyka

Istniejąca na terenie Gminy Rząśnik sieć rozdzielcza funkcjonuje jako zasilana dwustronnie od linii magistralnych oraz zasilana jednostronnie, pracująca jako odczepy. Z linii tych zasilane są stacje transformatorowe słupowe, co jest zgodne z zasadami zasilania terenów wiejskich. W gminie występuje duża ilość stacji transformatorowych z transformatorami małej mocy. Jest to związane z występowaniem na terenie gminy budownictwa rozproszonego.

Istnieje konieczność rozbudowy sieci i stacji transformatorowych oraz modernizacji istniejących stacji we wsiach nadnarwiańskich, gdzie znajdują się duże kompleksy zabudowy letniskowej, a istniejąca sieć energetyczna nie była przewidywana pod takie zapotrzebowanie na energię elektryczną. Przy dokonywaniu tej rozbudowy należy przewidzieć rezerwę mocy dla przewidywanej nowej zabudowy letniskowej. Ponadto należy poddać modernizacji znaczną część linii niskiego napięcia, w celu zabezpieczenia mocy dla nowych inwestycji.

Zapatrzenie w gaz

Na terenie Gminy Rząśnik nie funkcjonuje sieć gazowa. Gmina rozważa możliwość podłączenia miejscowości na terenie gminy do sieci gazowej w miejscowości Leszczydół Nowiny, gmina Wyszaków.

Zapatrzenie w ciepło

Na terenie Gminy nie istnieje centralny system ciepłowniczy i nie działają przedsiębiorstwa ciepłownicze. Budynki mieszkalne jednorodzinne i wielorodzinne, budynki użyteczności publicznej, podmioty gospodarcze, w tym zakłady przemysłowe zlokalizowane na terenie gminy ogrzewane są za pomocą indywidualnych kotłowni spalających głównie węgiel i drewno. Na terenie Gminy energia cieplna wykorzystywana jest:

- do ogrzewania pomieszczeń i przygotowania ciepłej wody użytkowej w budownictwie mieszkaniowym,
- do przygotowania posiłków w gospodarstwach domowych,
- na potrzeby zakładów przemysłowych (ogrzewanie, c. w. u., technologia),
- do ogrzewania pomieszczeń i przygotowania c. w. u. i na potrzeby technologiczne (w kuchniach) w szkołach i innych obiektach usługowych i użyteczności publicznej.

Istniejące źródła ciepła zaspokajają poszczególnych odbiorców, jednakże stan części obiektów nie odpowiada obowiązującym normom, a ich niska sprawność, wysoki poziom emisji zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, czy wysokie koszty eksploatacji sprawiają, że zachodzi konieczność modernizacji źródła ciepła.

Odnawialne źródła energii

Obecnie na terenie Gminy Rząśnik odnawialne źródła energii wykorzystywane są w znikomym procencie. W głównej mierze są to kolektory słoneczne służące do podgrzewania wody w budynkach mieszkalnych. Obecnie, z uwagi na możliwość dofinansowania, wzrasta zainteresowanie odnawialnymi źródłami energii, tj. kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne, kotły na biomasę, itp. Na potrzeby tartaku w m. Wólka Folwark funkcjonują zespół elektrowni wiatrowych złożony z dwóch wiatraków typu BONUS każdy o wysokości 42 m i mocy 150 kW (pierwsze na terenie powiatu wyszkowskiego).

Na podstawie informacji zapisanych w *Programie możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego, 2006 r.* teren Gminy Rząśnik (podobnie jak całego powiatu wyszkowskiego):

- nie stanowi obszaru preferowanego dla rozwoju biogazowni,
- nie stanowi obszaru preferowanego dla rozwoju energetyki geotermalnej,
- nie stanowi obszaru preferowanego dla rozwoju energetyki wiatrowej.

Preferowany jest natomiast rozwój energetyki odnawialnej na bazie biomasy stałej. Potencjał energetyczny powiatu wyszkowskiego (potencjału energetycznego nie określono na poziomie gminy) kształtuje się następująco:

- z drewna z lasów – 104.662 GJ/ rok,
- z sadów – 179 GJ/ rok,
- z drewna odpadowego z dróg i miejskich terenów zurbanizowanych – 5.894 GJ/ rok.

Przez biomasę wg Unii Europejskiej rozumiemy „materiały organiczne pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego, jak też wszelakie substancje uzyskane z transformacji surowców pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego”. Wyróżniamy następujące rodzaje biomasy:

- drewno odpadowe w leśnictwie i przemyśle drzewnym (trociny, zrębki zieleni miejskiej),
- produkty uboczne i odpadowe rolnictwa i przemysłu rolno – spożywczego, a także gospodarki komunalnej (słoma, ziarno, wyłoczki roślin oleistych, osad ściekowy, biogaz, gnojowica),
- produkcja, plantacje drzew i traw szybko rosnących, uprawy energetyczne (wierzba energetyczna, miskant chiński, miskant olbrzymi, proso różgowe).

Barierą w wykorzystywaniu biomasy może być jej mała masa właściwa nieprzetworzonych surowców, co niesie za sobą wysokie koszty transportu od miejsca produkcji (wysokie koszty pozyskiwania jednostki masy) do miejsca wykorzystania (koszty transportu). Problem ten może być rozwiązany poprzez lokalne wykorzystanie biomasy w instalacjach rozproszonych bądź poprzez konwersję (zgazowywanie, pirolizę, karbonizację) na paliwo o lepszych właściwościach transportowo – energetycznych (biogaz, paliwo ciekłe lub stałe). Na terenie Gminy aktualnie nie ma biogazowni.

Na terenie Gminy Rząśnik istnieją korzystne warunki do wykorzystania energii promieniowania słonecznego. Gmina położona jest na obszarze, gdzie uśłonecznienie względne w ciągu roku (czyli liczba godzin z bezpośrednio widoczną tarczą słoneczną) waha się w granicach 34 – 36% i należy do jednego z największych w Polsce. Roczna liczba godzin czasu promieniowania słonecznego wynosi około 1.550 – 1.600.

Gmina Rząśnik leży na obszarze o korzystnych warunkach dla rozwoju energetyki wiatrowej, bowiem na jej terenie energia wiatru na wysokości 30 m nad poziomem gruntu wynosi 1250 kWh/m². Należy również zauważyć, że Gmina Rząśnik położona jest w II strefie energetycznej wiatru w Polsce.

Gmina Rząśnik położona jest w okręgu Grudziądzko – Warszawskim. Okręg ten charakteryzuje się powierzchnią ok. 70 tys. km² z wodami geotermalnymi o temp 25 – 135°C, występującymi w pokładach triasowych oraz kredowych i jurajskich o łącznych zasobach na głębokości 3.100 m. Okręg ten charakteryzującym się wysokim potencjałem wód geotermalnych w wysokości 168 000 tpu/km² (tj. 4.927.440 GJ). Obecnie na terenie gminy energia ze źródeł geotermalnych nie jest wykorzystywana. Można się spodziewać, że ze

względu na wysokie koszty eksploatacji, źródło to nadal będzie pełniło marginalną rolę w produkcji energii. Na terenie Gminy jest możliwy rozwój pomp ciepła na potrzeby grzewcze m.in. dla domków jednorodzinnych, do ogrzewania dużych obiektów czy też do chłodzenia i klimatyzacji. Niedawno na terenie Gminy została założona pierwszą pompę ciepła.

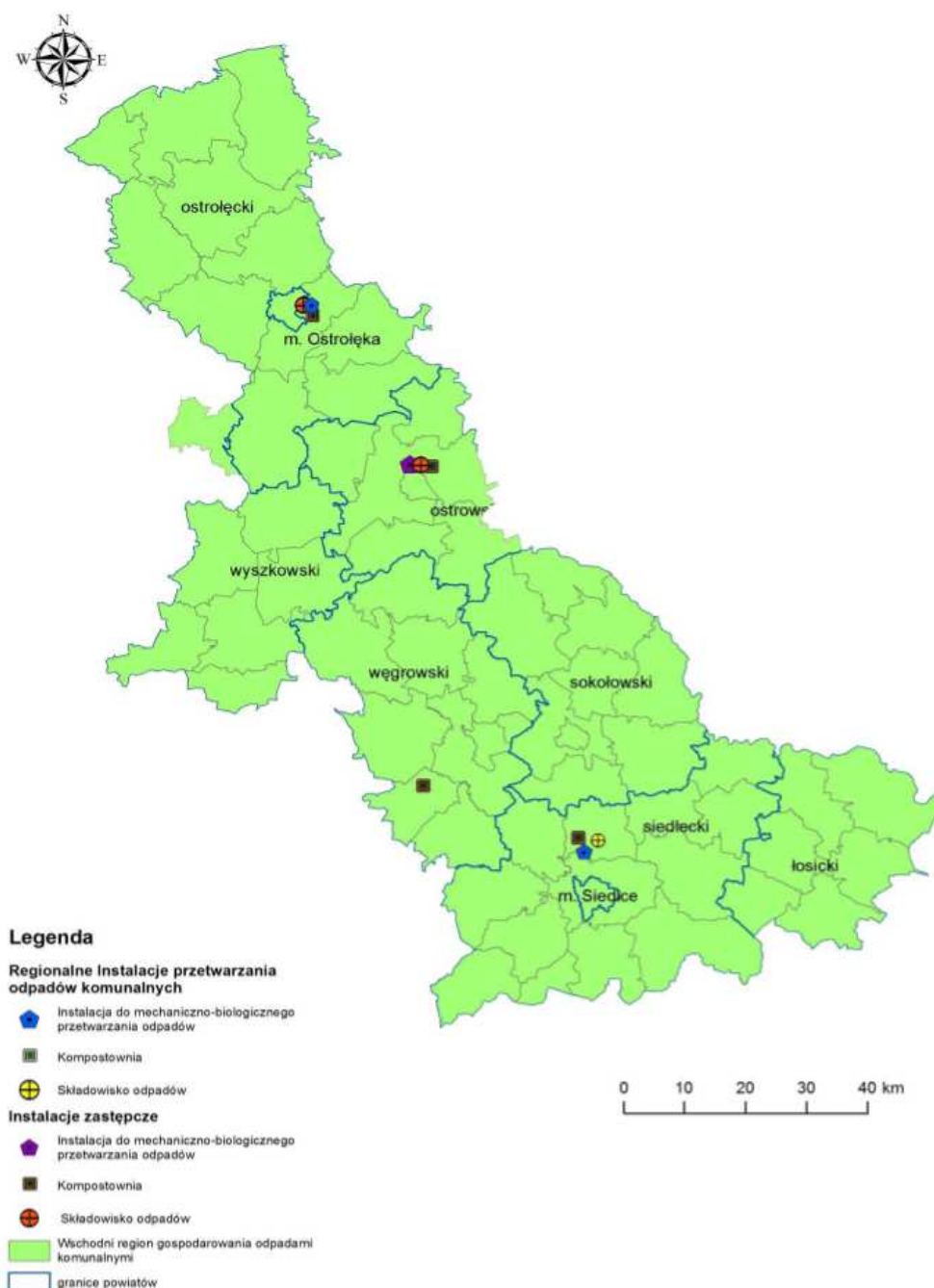
Gospodarowanie odpadami

Na dzień sporządzenia niniejszej aktualizacji *Programu* na terenie gminy Rząśnik nie posiada lokalizacji funkcjonujące składowisko odpadów komunalnych oraz żadna inna instalacja służąca unieszkodliwieniu bądź odzyskowi odpadów komunalnych.

Na podstawie informacji zawartych w projekcie „Wojewódzkiego Planu Gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego na lata 2016 – 2021 z uwzględnieniem perspektywy lat 2022 – 2027” Gmina Rząśnik przyporządkowana została do regionu 2 – WSCHODNI (ostrołęcko – siedlecki). Na terenie regionu istnieją obecnie: 2 instalacje do mechaniczno – biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz jedno składowisko odpadów komunalnych, które spełniają warunki definicji dla regionalnej instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych, a także 6 instalacji pełniących rolę zastępczych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych. Na terenie omawianego regionu gospodarki odpadami brak jest spalarni oraz kompostowni. Na terenie regionu wschodniego nie ma zlokalizowanych regionalnych instalacji do zagospodarowania odpadów zielonych.

Poniżej przedstawiono mapę obrazującą gminy wchodzące w skład regionu wraz z regionalnymi i zastępczymi instalacjami przetwarzania odpadów komunalnych.

Rysunek nr 2. Obszar regionu wschodniego wraz z regionalnymi i zastępczymi instalacjami przetwarzania odpadów komunalnych

Źródło: Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla województwa mazowieckiego na lata 2016 – 2021 z uwzględnieniem lat 2022 – 2027

Działania polegające na odbiorze i zagospodarowaniu odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych na terenie Gminy Rząśnik świadczy firma MPK Pure Home Sp. z o.o. Sp. k., Ostrołęka. W ramach gminnego systemu gospodarowania odpadami odpady z gospodarstw domowych odbierane będą następujące rodzaje odpadów:

- 1) bezpośrednio z nieruchomości: odpady zmieszane w pojemnikach 120 l, odpady zbierane z sposób selektywny (papier i tektura, tworzywa sztuczne, metal, szkło, odpady ulegające biodegradacji),

- 2) w systemie obwoźnych zbiórek z częstotliwością jeden raz na 6 miesięcy: odpady wielkogabarytowe oraz zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- 3) w gminnym Punkcie Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Nowym Lubiel 41A odbierane będą tj.: papier i tektura, tworzywa sztuczne (w tym opakowania wielomateriałowe), szkło, metal, odzież, chemikalia, zużyte baterie, akumulatory, itp., zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne, zużyte opony, odpady remontowe i budowlane.

W celu prawidłowej realizacji gospodarki odpadami Rada Gminy Rząśnik podjęła Uchwałę Nr XXXII.115.2016 z dnia 21 czerwca 2016 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Rząśnik

W poniższych tabelach przedstawiono informacje na temat masy odpadów komunalnych oraz sposobie ich zagospodarowania odebranych z obszaru Gminy Rząśnik w latach 2014 – 2015 (na podstawie *Sprawozdania Wójta z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi*). W 2014 r. odpady komunalne odebrano od 1545 właścicieli nieruchomości, zaś w 2015 r. od 1563.

Tabela nr 11. Informacja o masie i sposobie zagospodarowania odpadów komunalnych odebranych z terenu Gminy Rząśnik w roku 2014

Nazwa i adres instalacji do zagospodarowania odpadów	Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów [Mg]	Sposób zagosp. odebranych odpadów
Sortownia PHU NORD ul. Trakt Brzeski 45 05 – 077 Warszawa	20 01 10	Odzież	1,4	R12
Punkt zbierania odpadów ul. Leśna 26 „WAB – POL” A. Wójcik	15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	1,3	Przekazane do R3
Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Siedlcach – linia sortowania zmieszanych odpadów komunalnych i kompostownia przyzmoła ul. Sokołowska 2 Wola Suchożebrska	20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	5,4	R12
Eko Team Sp. z o.o. w Węgrowie Sortownia odpadów komunalnych selektywnie zebranych, jak i zmieszanych odpadów komunalnych i kompostownia odpadów organicznych selektywnie zebranych powiązana z instalacją do zagospodarowania odpadów ściekowych Wierzbno 97, gm. Wierzbno	20 02 03	Inne odpady nieulegające biodegradacji	35	R5

Nazwa i adres instalacji do zagospodarowania odpadów	Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów [Mg]	Sposób zagosp. odebranych odpadów
PHU Comprex Jacek Suchecki działka nr ew. 400 Zarudzie, gm. Miastkowo	17 01 07	Zmieszane odpady z betonu, gruzu ceglanego, odpadowych materiałów ceramicznych i elementów wyposażenia inne niż wymienione w 17 01 06	0,3	R11
Stacja Uzdatniania Słuczki Szklanej ul. Zakolejowa 23, Wyszków	20 10 02	Szkło	0,6	R12
	15 01 07	Opakowania ze szkła	1,7	R12
Sortownia odpadów komunalnych selektywnie zebranych, jak i zmieszanych odpadów komunalnych i instalacja do kompostowania odpadów ulegających biodegradacji MPK Sp. z o.o. ul. Przemysłowa 45, Ławy	20 01 02	Szkło	4,1	R12
	20 01 39	Tworzywa sztuczne	80,8	R12
	20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	6,9	R12
	20 01 40	Metale	14,4	R12
	20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	548	R12
Zakład przetwarzania zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami MB Recycling Sp. z o.o. ul. Czarnowska 56 26 – 065 Piekoszków	20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23 i 20 01 35	0,9	R12
	20 01 35*	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	1,7	R12
MPK Sp. z o.o. ul. Przemysłowa 45, Ławy	16 01 03	Zużyte opony	0,2	Przekazano do R1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Rząśnik

Tabela nr 12. Informacja o masie i sposobie zagospodarowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji odebranych z terenu Gminy Rząśnik w roku 2014

Nazwa i adres instalacji do zagospodarowania odpadów	Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów [Mg]	Sposób zagosp. odebranych odpadów
Sortownia PHU NORD ul. Trakt Brzeski 45 05 – 077 Warszawa	ex 20 01 10	Odzież z włókien naturalnych	5,9	Recykling materiałowy
Sortownia odpadów komunalnych selektywnie zebranych, jak i zmieszanych odpadów komunalnych i instalacja do kompostowania odpadów ulegających biodegradacji MPK Sp. z o.o. ul. Przemysłowa 45, Ławy	20 01 01	Papier i tektura	49,9	Mechaniczno – biologiczne przetwarzanie
	20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	2,7	Kompostowanie
Punkt zbierania odpadów ul. Leśna 26 „WAB – POL” A. Wójcik	15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	1,9	Recykling materiałowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Rząśnik

*Tabela nr 13. Poziom recyklingu wybranych rodzajów odpadów odebranych z terenu
Gminy Rząśnik w roku 2014*

Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów [Mg]	Masa odpadów poddanych recyklingowi [Mg]
20 01 02	Szkło	4,7	0,6
15 01 04	Opakowania z metali	0,0	37,4
15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	1,9	34,2
15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	1,3	26,9
15 01 07	Opakowania ze szkła	1,7	6,8
20 01 39	Tworzywa sztuczne	80,8	0,0
20 01 40	Metale	14,4	0,0
20 01 01	Papier i tektura	49,9	0,0
Osiągnięty poziom recyklingu		17,70%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Rząśnik

*Tabela nr 14. Informacja o masie i sposobie zagospodarowania odpadów komunalnych
odebranych z terenu Gminy Rząśnik w roku 2015*

Nazwa i adres instalacji do zagospodarowania odpadów	Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów [Mg]	Sposób zagosp. odebranych odpadów
Instalacja do recyklingu tworzyw sztucznych IMP POLOWAT Sp. z o.o. ul. Konwojowa 45 43 – 346 Bielsko – Biała	15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	1,23	R3
Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Siedlcach – linia sortowania zmieszanych odpadów komunalnych i kompostownia pryzmowa ul. Sokołowska 2 Wola Suchożebrska	20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	34,62	R12
	20 02 03	Inne odpady nieulegające biodegradacji	21,3	D5
Processing Oure Home Sp. z o.o. SK Instalacja mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych Centrum Innowacyjnej Gospodarki Odpadami w Studziankach ul. Spółdzielcza 26 16 – 010 Wasilków	15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe	54,1	R12
Stacja Uzdatniania Stłuczki Szklanej ul. Zakolejowa 23, Wyszków	20 10 02	Szkło	0,16	R5
	15 01 07	Opakowania ze szkła	2,22	R5

Nazwa i adres instalacji do zagospodarowania odpadów	Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów [Mg]	Sposób zagosp. odebranych odpadów
Sortownia odpadów komunalnych selektywnie zebranych, jak i zmieszanych odpadów komunalnych i instalacja do kompostowania odpadów ulegających biodegradacji MPK Sp. z o.o. ul. Przemysłowa 45, Ławy	20 01 39	Tworzywa sztuczne	46,8	R12
	20 01 02	Szkło	2,0	R12
	20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	20,0	R12
	20 01 40	Metale	27,9	R12
	20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	519,22	R12
	15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe	85,2	R12
Zakład przetwarzania zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami MB Recycling Sp. z o.o. ul. Czarnowska 56 26 – 065 Piekoszów	20 01 35*	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	0,2	R13
	20 01 35*	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	0,4	R12
Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w m. Nowy Lubiel 41 A Gmina Rząśnik	17 01 07	Zmieszane odpady z betonu, gruzu ceglanego, odpadowych materiałów ceramicznych i elementów wyposażenia inne niż wymienione w 17 01 06	2,1	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Rząśnik

Tabela nr 15. Informacja o masie i sposobie zagospodarowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji odebranych z terenu Gminy Rząśnik w roku 2015

Nazwa i adres instalacji do zagospodarowania odpadów	Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów [Mg]	Sposób zagosp. odebranych odpadów
Recykling Odpadów z papieru i tektury. Szumacher Packaging Zakład Grudziądz Sp. z o.o. ul. Parkowa 56 86 – 300 Grudziądz	15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	15,58	Recykling materiałowy
Sortownia odpadów komunalnych selektywnie zebranych, jak i zmieszanych odpadów komunalnych i instalacja do kompostowania odpadów ulegających biodegradacji MPK Sp. z o.o. ul. Przemysłowa 45, Ławy	20 01 01	Papier i tektura	26,0	Mechaniczno – biologiczne przetwarzanie
	20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	4,4	Kompostowanie
	20 01 08	Odpady kuchenne ulegające biodegradacji	6,7	Kompostowanie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Rząśnik

*Tabela nr 16. Poziom recyklingu wybranych rodzajów odpadów odebranych z terenu
Gminy Rząśnik w roku 2015*

Kod odebranych odpadów komunalnych	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów [Mg]	Masa odpadów poddanych recyklingowi [Mg]
20 01 02	Szkło	2,16	0,16
15 01 04	Opakowania z metali	0,0	23,5
15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	15,58	26,07
15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	1,23	35,95
15 01 07	Opakowania ze szkła	2,22	3,69
20 01 39	Tworzywa sztuczne	46,8	0,0
20 01 40	Metale	27,9	0,0
20 01 01	Papier i tektura	26,0	0,0
15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe	139,3	0,0
Osiągnięty poziom recyklingu		17,55%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Rząśnik

Rozdział 3.4. Walory przyrodniczo – krajobrazowe

Gmina Rząśnik położona jest w obrębie Niziny Północno – Mazowieckiej. Północna część znajduje się w granicach Doliny Dolnej Narwi, zaś południowa na obszarze Międzyrzecza Łomżyńskiego. Obie części rozdziela wzniesienie terenowe, rozciągające się na północ od Porządzia. Południowa część gminy to płaski teren, rozcięty przez dolinę rzeki Prut. Prawie 70 % jej powierzchni to lasy, stanowiące fragment Puszczy Białej. Nie zalesiona, użytkowana rolniczo część – to zlokalizowane wokół Rząśnika, najlepsze w okolicy, gleby klasy III i dalej nieco gorsze gleby klasy IVa i IVb.

Północna część gminy, położona w obrębie doliny Narwi spełnia ważną funkcję w zachowaniu równowagi stosunków wodnych i klimatycznych. Składa się ona z dwóch części: wzdłuż Narwi rozciąga się taras nadzalewowy z licznymi starorzeczami oraz wydrami wysokości do 5 m. Dalej na południe rozciąga się obszar łąk i pastwisk oraz bagien o nazwie Bagno Pulwy. Bagno zbudowane jest z torfów turzycowych i mszysto – turzycowych, głębokich i średnich. Znajduje się tu również jezioro Wincentowo o powierzchni ok. 11 ha.

Pod względem hydrograficznym obszar Gminy Rząśnik należy do zlewni rzeki Narew. Północna część gminy odwadniana jest bezpośrednio do Narwi. Wody do Narwi poprzez system rowów odprowadza rzeka Prut.

Ze względu na swój nieuregulowany charakter Narew stanowi źródło zagrożenia powodziowego. Wezbrzeniami powodziowymi na terenie Gminy najbardziej zagrożone są miejscowości: Rogóźno, Stary Lubiel, Ostrówek, Plewica, Bielno (wielkość zatopień 1100 ha, liczba osób zagrożonych 110).

Wody podziemne na terenie Gminy związane są przede wszystkim z utworami czwartorzędowymi i trzeciorzędowymi. Wody podziemne ujmowane są z czwartorzędu z trzeciego i drugiego, a na części południowej – także z pierwszego poziomu wodonośnego. Parametry filtracyjne gruntu są zróżnicowane. Część zachodnia charakteryzuje się najslabszymi, wschodnia dobrymi a południowa średnimi parametrami filtracji. Zasoby wód podziemnych są małe i wynoszą od 10 – 30 m³/h.

Na terenie Gminy nie występują udokumentowane złoża surowców naturalnych. Wstępujące w strefie nad narwiańskiej złoża piasków i glin nie mają znaczenia gospodarczego.

Lasy na terenie Gminy Rząśnik zarządzane są przez Nadleśnictwo Wyszaków – obejmują kompleks leśny o łącznej powierzchni 21.000 ha stanowiący własność Skarbu Państwa (w tym ponad 4623 ha lasów ochronnych) oraz lasy niepaństwowe o łącznej powierzchni 3.600 ha. Należą one do centralnej części Krainy Mazowiecko – Podlaskiej. Powyższe lasy obejmują swoim zasięgiem środkową część Puszczy Białej, w której dominują siedliska borów mieszanych wraz z sosną. Nie ma tu roślinności typu: buk, jodła czy jawor. Modrzew i świerk występują jedynie jako pojedyncze okazy.

Krajobraz przyrodniczy Gminy Rząśnik tworzą przede wszystkim: Dolina Narwi wraz z rzeką Prut oraz siecią rowów melioracyjnych, podmokły obszar Bagna Pulwy, a także lasy i zadrzewienia śródpolne. Struktura krajobrazu gminy prezentuje układ mozaikowy. Obszary upraw rolniczych sąsiadują z lasami i użytkami zielonymi, a także z cennymi zbiorowiskami bagiennymi tworząc niejednorodną strukturę sprzyjającą różnorodności biologicznej.

Na obszarze gminy brak jest krajobrazów pierwotnych. Większość obszaru cechuje krajobraz naturalny. Należy zaliczyć do niego głównie lasy, których drzewostan wprawdzie czasami nie odpowiada potencjałowi siedliska, ale pomimo tego posiadają one znaczną zdolność samoregulacji i w układzie przestrzennym tworzą formacje roślinną, jaka powinna pokrywać pierwotnie większość obszaru gminy. Jako krajobraz naturalny zaliczono także obszar doliny Narwi.

Znaczny obszar gminy wykazuje krajobraz kulturowy tzn. mozaikowy krajobraz rolniczy z zabudową wsi. Jest on uwarunkowany przede wszystkim przez wieloletni charakter użytkowania gruntów na obszarze Gminy Rząśnik. Cechą charakterystyczną tych krajobrazów oprócz terenów otwartych są także śródpolne zakrzewienia i zadrzewienia, przydrożne szpalery drzew i krzewów, rowy melioracyjne i zabudowa wiejska.

Tereny zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej oraz dróg uznano za krajobraz antropogeniczny, silnie przekształcony i nie posiadający zdolności samoregulacji.

Rozdział 3.5. Jakość środowiska przyrodniczego

Na terenie Gminy Rzęśnik żaden z elementów środowiska przyrodniczego nie jest poddawany cyklicznym badaniom monitoringowym w zakresie jakości, w związku z czym podstawowym źródłem danych o jakości środowiska przyrodniczego na terenie Gminy są raporty sporządzane przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Warszawie, na podstawie prowadzonego przez niego monitoringu środowiska. Poniżej wymieniono opracowania, z których przytoczono dane:

- *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2006 r.*, Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2007
- *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2014 r.*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2015 r.
- *Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w województwie mazowieckim*, Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2002 r.
- *Monitoring rzek w roku 2007*, www.wios.warszawa.pl
- *Monitoring rzek w roku 2008*, www.wios.warszawa.pl
- *Monitoring rzek w roku 2011*, www.wios.warszawa.pl
- *Monitoring rzek w latach 2010 – 2014*, www.wios.warszawa.pl
- *Monitoring hałasu komunikacyjnego w 2014 roku*, www.wios.warszawa.pl
- *Monitoring pól elektromagnetycznych w 2014 roku*, www.wios.warszawa.pl
- *Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2009*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa 2010 r.
- *Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2015*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2016 r.
- *Monitoring Chemizmu Gleb Ornych Polski w latach 2005 – 2007*, Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa, 2008 r.

Jakość wód powierzchniowych i podziemnych

Problem czystości wód powierzchniowych (rzek Narew i Prut) na terenie Gminy Rzęśnik stanowi problem ponadlokalny. Do najważniejszych źródeł ich zanieczyszczenia należą:

- spływy wód deszczowych z terenów zurbanizowanych, nie ujęte w systemy kanalizacyjne,
- niesprawnie działające systemy urządzeń melioracyjnych,
- niski stopień skanalizowania gminy,
- stosowanie nawozów azotowych i fosforowych do nawożenia pól i łąk,
- przebiegi z nieszczelnych szamb z posesji położonych przy ciekach wodnych.

Pośrednim źródłem zanieczyszczenia rzeki Narew są także jej dopływy.

Na terenie Gminy Rzęśnik, w ramach działań Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, nie są realizowane cykliczne badania jakości wód rzeki Narew. W poniższych

tabelach nr 17 i 18 przedstawiono wyniki ostatnich dostępnych badań monitoringowych dla najbliższych w stosunku do terenu gminy punktów pomiarowo – kontrolnych.

Obecnie monitoring wód powierzchniowych prowadzony jest obecnie w jednolitych częściach wód powierzchniowych (JCW), z których każda oznacza oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych. Najnowsze badania jakości dla rzeki Narew przedstawia tabela nr 19.

Tabela nr 17. Ocena jakości wód rzeki Narew w najbliższych położonych punktach pomiarowo – kontrolnych w stosunku do gminy Rząśnik

Rzeka	Punkt pomiarowo – kontr kont	Km biegu rzeki	Gmina	Klasa ogólna	Wyniki pomiarów wskaźników i substancji odpowiadających IV lub V klasie jakości wód					
					nazwa wskaźnika	klasa wskaźnika	jednostka	stężenia		
								średnio- roczne	maksymalne	minimalne
Narew	Dyszobaba	119,7	Różan	III	ChZT – Mn ChZT – Cr barwa selen	IV IV V V	mg O ₂ /l mg O ₂ /l mg Pt/l mg Se/l	13,55 36,708 50 0,031	17,9 55 60 0,54	9,8 19,7 35 0,017
	Pułtusk	64,5	Pułtusk	IV	barwa ChZT – Cr azot Kjeldahla fenole lotne chlorofil „a” og.lb.b.coli selen lb.b.coli fek.	IV IV IV IV IV IV V V	mg Pt/l mg O ₂ /l mg N/l mg/l µg/l n/100 ml mg Se/l n/100 ml	25 35,367 1,118 0,0075 26,155 18300 0,035 14010,8	40 43,3 2,14 0,012 57,56 46000 0,051 46000	15 26,4 0,78 0,004 3,65 2400 0,024 930

Źródło: Monitoring rzek w 2007 r., www.wios.warszawa.pl

Tabela nr 18. Zestawienie ocen jakości wód płynących będących środowiskiem życia w warunkach naturalnych w 2008 r.

Rzeka	Nazwa punktu pomiarowo – kontrolnego	Km	Gmina	Powiat	Klasa ogólna	Wyniki pomiarów wskaźników i substancji, które zadecydowały o jakości rzek w poszczególnych punktach pomiarowych				
						nazwa wskaźnika	jednostka	stężenie		
								średnioroczne	maksymalne	minimalne
Narew	Dyszobaba	119,7	Różan	makowski	non	azot amonowy	mg N/l	0,591	0,92	0,39
						niezjon. amoniak	mg NH ₃ /l	0,0154	0,033	0,0017
						azotyny	mg NO ₂ /l	0,033	0,053	0,013
						fosfor ogólny	mg PO ₄ /l	0,375	0,950	0,175
						chlor całkow. pozostały	mg HOCI/l	0,0171	0,037	0,011
Pułtusk	Pułtusk	63,0	Pułtusk	pułtuski	non	niezjon. amoniak	mgNH ₃ /l	0,0112	0,045	0,0004
						azotyny	mgNO ₂ /l	0,022	0,039	0,007
						fosfor ogólny	mgP/l	0,128	0,21	0,08
						chlor całkow. poz.	mgHOCI/l	0,0903	0,222	0,013

Źródło: Monitoring rzek w 2008 r., www.wios.warszawa.pl

Tabela nr 19. Zestawienie ocen jednolitych części wód powierzchniowych w latach 2010 – 2015

Kod jednolitej części wód	Nazwa części wód	Nazwa punktu pomiarowo – kontrolnego	Km	Ocena – elementy biologiczne *	Ocena – elementy fizykochemiczne *	Ocena – substancje szczególnie szkodliwe *	Ocena – elementy hydromorfologiczne *	Stan/ potencjał ekologiczny	Stan chemiczny *	Stan ogólny wód
PLRW20002126555	Narew od Omulwi do Rózu	Dyszobaba (punkt brzegowy)	119,7	II	II	II	II	dobry	PSD śr	zły
PLRW20002126599	Narew od Rózu do zbiornika Dębe	Pułtusk (most)	63,0	V	II	II	II	zły	PSD śr	zły

Źródło: Monitoring rzek w 2010 – 2015 r., www.wios.warszawa.pl

Wyjaśnienia:

I – stan bardzo dobry/ potencjał maksymalny

II – stan/ potencjał dobry

III – stan/ potencjał umiarkowany

IV – stan/ potencjał słaby

V – stał/ potencjał zły

PSD – poniżej stanu/ poniżej potencjału (klasa elementów fizykochemicznych)

PSD – przekroczone stężenia średnioroczne i maksymalne (stan chemiczny)

PSD śr – przekroczone stężenia średnioroczne (stan chemiczny)

PSD max – przekroczone stężenia maksymalne (stan chemiczny)

Na terenie Gminy Rząśnik, w ramach badań realizowanych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, nie są również prowadzone systematyczne badania jakości zwykłych wód podziemnych w ramach krajowego, regionalnego lub lokalnego monitoringu jakości. Głównymi zagrożeniami dla jakości wód podziemnych są:

- nieuporządkowana gospodarka wodno – ściekowa, której następstwem jest migracja zanieczyszczeń z sektora bytowo – gospodarczego i komunikacyjnego do podłoża,
- migracja substancji zanieczyszczających w rejonie tzw. „dzikich” składowisk odpadów,
- wypalanie traw i ściernisk, które jest przyczyną powstawania rakotwórczych związków WWA i ich migracji do wód podziemnych,
- spływy obszarowe z pól uprawnych,
- emisja pochodząca ze źródeł liniowych oraz terenów przemysłowych (np. stacje paliw).

Najbliższymi punktami badawczymi jakości wód podziemnych, funkcjonującym w sieci krajowej, są otwory w Wyszku i Brańszczyku, ujmujące czwartorzędowe wody gruntowe. Poniżej przedstawiono wyniki badania jakości wód podziemnych w powyższych punktach.

Tabela nr 20. Ocena jakości wód podziemnych w 2007 r., 2010 r. i 2012 r.

Nr otworu	Miejscowość	Stratygrafia	Głębokość do stropu warstwy	JCWPD	Klasa wód w roku 2007	Wskaźniki w zakresie stężeń odpowiadających wodzie o niskiej jakości	Klasa wód w roku 2010	Wskaźniki w zakresie stężeń odpowiadających wodzie o niskiej jakości	Klasa wód w roku 2012	Wskaźniki w zakresie stężeń odpowiadających wodzie o niskiej jakości
1020	Brańszczyk	Q	55,3	54	III	Fe	III	-	III	-
1682	Wyszków	Q	36,0	54	III	Fe	-	-	II	-

Źródło: *Monitoring jakości wód podziemnych w województwie mazowieckim w 2010 r.*, www.wios.warszawa.pl

Wyjaśnienia:

I – woda o bardzo dobrej jakości

II – woda dobrej jakości

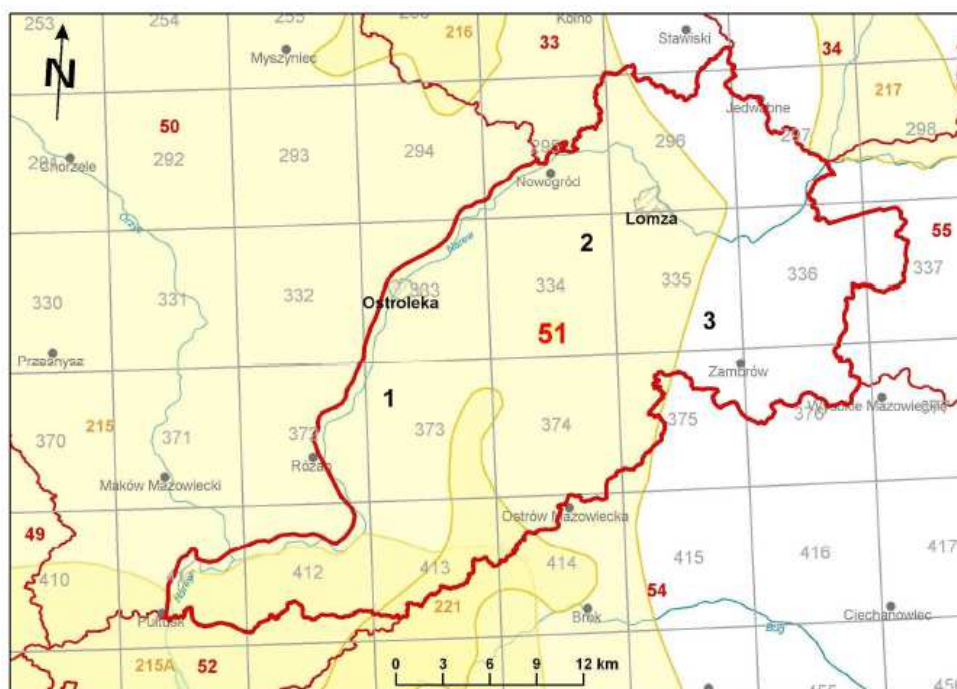
III – woda zadowalającej jakości

IV – woda niezadowalającej jakości

V – woda złej jakości

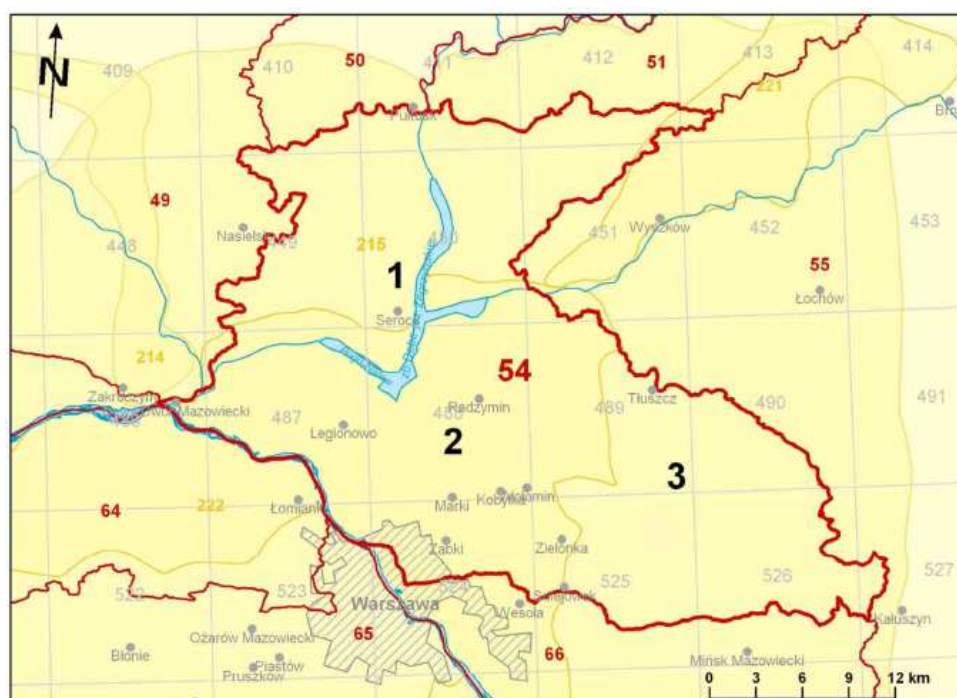
Obecnie jakość wód podziemnych określana jest w obrębie jednolitych części wód podziemnych. Gmina Rząśnik zlokalizowana jest w obrębie dwóch jednolitych części wód podziemnych: JCWPd 51 i JCWPd 545. Poniższe mapy obrazują ich lokalizację.

Rysunek nr 3. Lokalizacja jednolitej części wód podziemnych nr 51

Źródło: <http://www.psh.gov.pl/publikacje/Jcwpd>

Rysunek nr 4. Lokalizacja jednolitej części wód podziemnych nr 54

Źródło: <http://www.psh.gov.pl/publikacje/Jcwpd>

Według opracowania Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska *Monitoring stanu chemicznego oraz ocena stanu jednolitych części wód podziemnych w dorzeczach w latach 2012 – 2014* jakość wód badanych w ramach powyższych JCWPd określić należy jako „dobra”.

Jakość powietrza atmosferycznego

Warunki aerosanitarne na terenie Gminy Rząśnik stanowią wypadkową emisji pochodzenia lokalnego i napływowego. Ze względu na przewagę wiatrów zachodnich zanieczyszczenia o charakterze przemysłowym na teren gminy Rząśnik nawiewane są z terenu miast Pułtusk oraz Maków Mazowiecki. Głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza są:

- źródła komunalno – bytowe – kotłownie lokalne, indywidualne paleniska domowe, emitory z zakładów użyteczności publicznej, opalane węglem i koksem nie najwyższej jakości,
- źródła transportowe,
- źródła rolnicze – związane z uprawą ziemi, orką, nawożeniem i opylaniem roślin,
- pylenie wtórne z odsłoniętej powierzchni terenu,
- zanieczyszczenia alochtoniczne – napływające spoza terenu gminy.

W wyniku skumulowania emisji z palenisk gospodarstw domowych okresowo wokół wsi zlokalizowanych na terenach niżej położonych (inwersyjnych) może wystąpić pogorszenie warunków aerosanitarnych. Wśród głównych substancji zanieczyszczających, trafiających do powietrza atmosferycznego na terenie gminy wymienić należy: dwutlenek siarki (SO_2), tlenki azotu (N_xO_y), tlenek węgla (CO) oraz pyły. Specyficzny typ zanieczyszczenia powietrza stanowią także odory, których źródło stanowią większe obiekty inwentarskie.

Na terenie Gminy Rząśnik nie jest prowadzony monitoring jakości powietrza atmosferycznego. Badania takie prowadzone są na poziomie powiatu oraz w strefach, przez służby Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Powiat wyszkowski, w obrębie którego położona jest Gmina Rząśnik, nie stanowi odrębnej strefy, lecz wchodzi w skład strefy mazowieckiej (PL1404). Wyniki powyższych badań dla powiatu wyszkowskiego prezentują poniższe tabele nr 21 – 23.

Tabela nr 21. Emisja zanieczyszczeń do powietrza na terenie powiatu wyszkowskiego

Lp.	Rodzaj zanieczyszczenia	Typ źródła	Wielkość emisji [Mg/ rok]
1.	dwutlenek siarki (SO_2)	punktowe	124,80
2.	tlenki azotu (NO_x)	punktowe	137,34
3.	tlenek węgla (CO)	punktowe	31,60
4.	pył zawieszony PM 10	punktowe	9,22
5.	dwutlenek siarki (SO_2)	powierzchniowe	197,27
6.	tlenki azotu (NO_x)	powierzchniowe	106,37
7.	tlenek węgla (CO)	powierzchniowe	263,11
8.	pył zawieszony PM 10	powierzchniowe	871,58
9.	dwutlenek siarki (SO_2)	liniowe	22,31
10.	tlenki azotu (NO_x)	liniowe	287,20
11.	tlenek węgla (CO)	liniowe	461,65
12.	pył zawieszony PM 10	liniowe	222,55

Źródło: Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2006 r. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2007 r.

Tabela nr 22. Klasyfikacja strefy mazowieckiej z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia

Rodzaj zanieczyszczenia		Symbol klasy dla obszaru strefy nie obejmującego obszarów ochrony uzdrowiskowej
dwutlenek siarki	1 h	A
	24 h	A
	wynikowa	A
dwutlenek azotu	1 h	A
	rok	A
	wynikowa	A
pył PM10	24 h	C
	rok	C
	wynikowa	C
tlenek węgla	wynikowa	A
benzen	wynikowa	A
ołów PB (PM10)	8 h	A
	wynikowa	A
arsen As (PM10)	rok	A
kadm Cd (PM10)	rok	A
nikiel Ni (PM10)	rok	A
benzo(a)piren B/a/P(PM10)	rok	C
ozon O ₃	poziom docelowy	A
	poziom celu długoterminowego	D2

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2015. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa 2016 r.

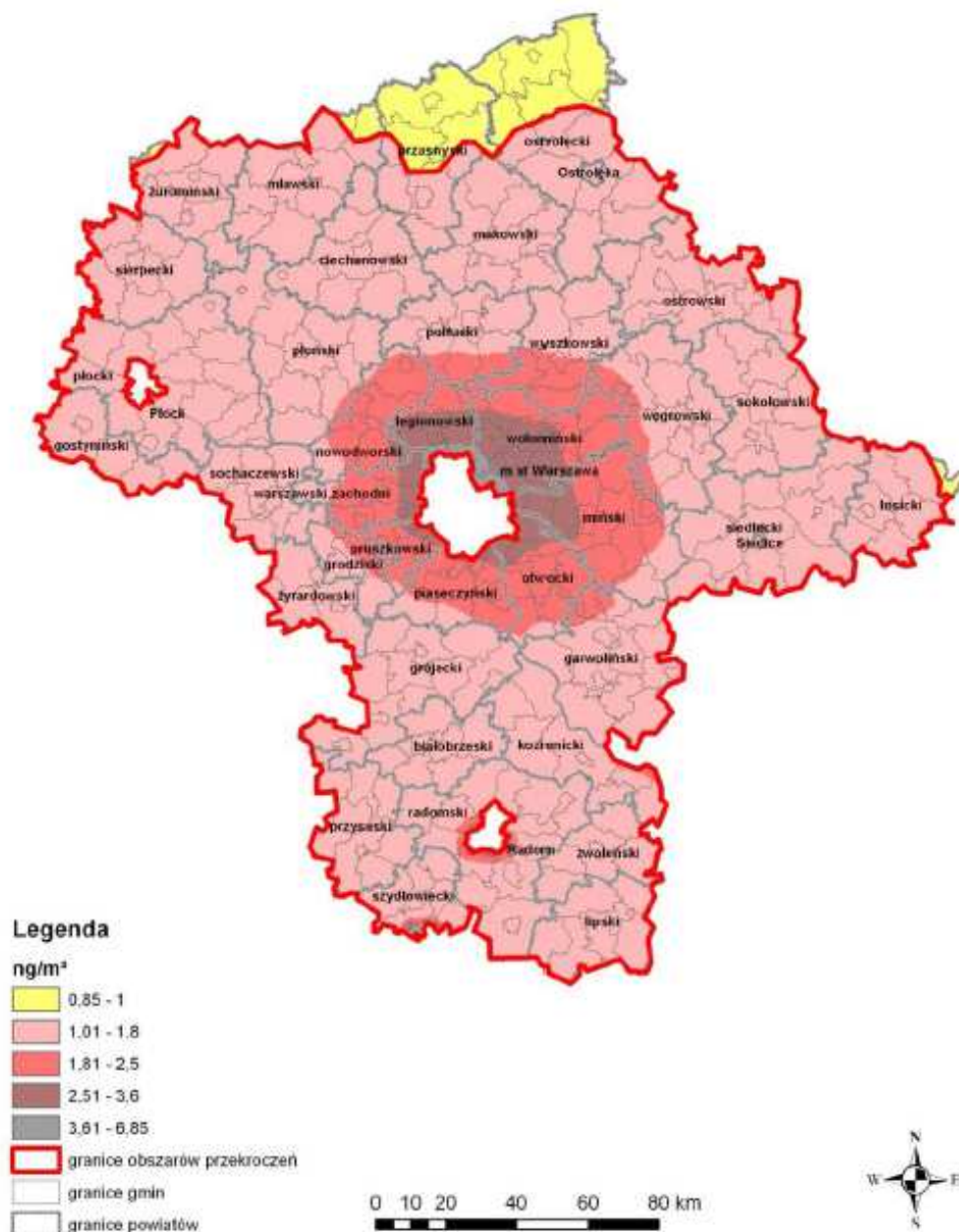
Tabela nr 23. Klasyfikacja terenu powiatu wyszkowskiego z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony roślin

Substancja		Symbol klasy dla obszaru strefy
dwutlenek siarki		A
dwutlenek azotu		A
ozon (AOT40)	poziom docelowy	A
	poziom celu długoterminowego	D2

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport za rok 2015. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Warszawa 2016 r.

W celu poprawy jakości sanitarnej powietrza atmosferycznego na terenie strefy mazowieckiej Sejmik Województwa Mazowieckiego dnia 25 listopada 2013 r. podjął uchwałę nr 184/13 w sprawie *Programu ochrony powietrza dla stref województwa mazowieckiego, w których został przekroczony poziom docelowy benzo(a)pirenu w powietrzu*. Głównym jego celem jest redukcja wielkości emisji powierzchniowej na poziomie powiatów. Niezbędna wielkość redukcji emisji benzo(a)pirenu ze źródeł powierzchniowych dla strefy mazowieckiej to 80%. W przypadku powiatu wyszkowskiego wymaganą wielkość redukcji emisji B(a)P oszacowano na poziomie 280,6 kg/ rok. Poniżej przedstawiono rozkład stężeń średniorocznych B(a)P w 2012 r. na terenie strefy.

Rysunek nr 5. Rozkład stężeń średniorocznych B(a)P w 2012 r. na terenie strefy mazowieckiej

Źródło: Programu ochrony powietrza dla stref województwa mazowieckiego, w których został przekroczony poziom docelowy benzo(a)pirenu w powietrzu

W celu zmniejszenia ryzyka wystąpienia przekroczeń poziomów docelowego i alarmowego ozonu w powietrzu oraz ograniczenia skutków i czasu trwania tych przekroczeń Sejmik Województwa Mazowieckiego podjął *Uchwałę Nr 119/15 z dnia 23 listopada 2015 r. w sprawie planu działań krótkoterminowych dla strefy mazowieckiej, której istnieje ryzyko wystąpienia przekroczenia poziomu alarmowego i docelowego ozonu w powietrzu*. Na podstawie przeprowadzonych badań ustalono, że na terenie powiatu wyszkowskiego:

- liczba dni w ciągu 2014 r., w których maksimum dobowe ze stężeń ozonu 8h średnich kroczących przekroczyło wartość 120 µg/m³ wyniosła do 6 do 10

- średnia liczba dni w latach 2012 – 2014, w których maksimum dobowe ze stężeń ozonu 8h średnich kroczących przekroczyło wartość $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ wyniosła do 6 do 10 dla części północnej powiatu i od 11 do 15 dla południowej.

Biorąc pod uwagę charakter zagospodarowania terenu Gminy Rząśnik, niskie uprzemysłowienie, moc i rozmieszczenie źródeł zanieczyszczenia powietrza oraz wysoką lesistość (mimo zakwalifikowania strefy mazowieckiej do klasy C dla B/a/P (PM10) oraz klasy D2 dla ozonu O_3) stan sanitarny powietrza atmosferycznego określić należy jako dobry.

Jakość klimatu akustycznego

Na jakość klimatu akustycznego w Gminie Rząśnik wpływa wiele czynników. W sąsiedztwie ciągu na jakość klimatu akustycznego odpowiedzialny jest hałas komunikacyjny (najbardziej narażone na jego oddziaływanie są okolice drogi wojewódzkiej nr 627). Źródło hałasu na terenie gminy stanowią także zakłady usługowo – produkcyjne (w tym w szczególności tartaki), obiekty użyteczności publicznej oraz sezonowo maszyny rolnicze pracujące na polach. Na terenie Gminy Rząśnik nie były i nie są prowadzone cykliczne badania jakości klimatu akustycznego. Także na terenie powiatu wyszkowskiego brak jest stałego punktu monitoringu emisji hałasu do środowiska, w związku z czym ocena zagrożenia środowiska w tym zakresie nie jest możliwa.

Mając jednak na względzie aktualne zagospodarowanie terenu Gminy oraz liczbę i rozmieszczenie przemysłowych źródeł hałasu można wnioskować, że na terenie Gminy nie występują znaczące przekroczenia poziomów hałas (pomijając sąsiedztwo drogi wojewódzkiej oraz funkcjonujących obiektów tartacznych).

Emisja pól elektromagnetycznych

Na terenie Gminy Rząśnik nie są prowadzone cykliczne pomiary emisji pól elektromagnetycznych do środowiska, w związku z czym ocena ich wpływu na stan środowiska oraz jakość życia lokalnej społeczności nie jest możliwa. Główne źródło pól elektromagnetycznych stanowią: urządzenia elektryczne wykorzystywane przez człowieka, sieci energetyczne oraz pojedyncze obiekty radiokomunikacyjne. W poniższej tabeli nr 24 przedstawiono lokalizację na terenie gminy źródeł emisji promieniowania elektromagnetycznego.

Tabela nr 24. Ważniejsze źródła emisji pól elektromagnetycznych na terenie Gminy Rząśnik

Lp.	Źródło pól elektromagnetycznych	Lokalizacja
1.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Wielątki Folwark
2.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Cygany
3.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Lubiel Nowy
4.	Stacja bazowa telefonii komórkowej	Rząśnik, ul. Wyszowska 83B
5.	Wieża telefonii komórkowej	Rząśnik

Źródło: dane Starostwa Powiatowego w Wyszkowie

W poniższej tabeli nr 25 przedstawiono ostatnie wyniki pomiarów pól elektromagnetycznych przeprowadzone na terenie powiatu wyszkowskiego.

Tabela nr 25. Wyniki pomiarów pól elektromagnetycznych na terenie powiatu wyszkowskiego

Lokalizacja punktu pomiarowego	Data pomiaru	Zakres częstotliwości pomiaru	
		0,1 – 1.000 MHz	1 – 3.000 MHz
Wyszków, ul. Gen. J. Sowińskiego 46	07.2015	-	0,28
	09.2012	-	0,32
	09.2012	0,33	0,32
	04.2009	0,14	< 0,8
Głuchy	05.2014	-	< 0,2
	05.2011	-	< 0,2
	07.2008	< 0,05	< 0,8

Źródło: *Monitoring pól elektromagnetycznych w 2015 roku*, www.wios.warszawa.pl

Na podstawie powyższych pomiarów można przypuszczać, że aktualnie w miejscach dostępnych dla ludności na terenie Gminy Rząśnik nie występują pola elektromagnetyczne o natężeniach wyższych od dopuszczalnych.

Jakość gleb

W chwili obecnej najistotniejszym czynnikiem powodującym degradację powierzchni ziemi, w tym gleb na terenie Gminy Rząśnik jest działalność człowieka, a w szczególności nieprawidłowe użytkowanie rolnicze oraz nieprawidłowe zabiegi melioracyjne. Rolnictwo, gospodarka komunalna i komunikacja stanowią także źródło chemicznego skażenia gleb. Wszelkie zmiany we właściwościach chemicznych gleby ujawniają się w szczególności w nadmiernym ich zakwaszeniu oraz naruszeniu równowagi jonowej. Negatywny wpływ na jakość gleb ma także nielegalne składowanie odpadów w miejscach do tego celu nieprzeznaczonych.

Na terenie Gminy Rząśnik nie są prowadzone badania jakości gleb. Badaniem właściwości agrochemiczne gleb na terenie województwa mazowieckiego zajmuje się Stacja Chemiczno – Rolnicza w Warszawie – Wesołej. Badanie te prowadzone są jednak wyłącznie na poziomie powiatu. Na ich podstawie właściwości agrochemiczne gleb na terenie powiatu wyszkowskiego scharakteryzować można w sposób następujący (według raportu WIOŚ, *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2007 r.*):

- 1) *odczyn* – 81 – 100 % gleb bardzo kwaśnych i kwaśnych,
- 2) *potrzeby wapnowania* – 61 – 80 % gleb o potrzebach wapnowania koniecznych i potrzebnych,
- 3) *zasobność w fosfor* – 21 – 40 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości fosforu,
- 4) *zasobność w potas* – 61 – 80 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości potasu,
- 5) *zasobność w magnez* – 41 – 60 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości magnezu.

Na terenie Gminy Rząśnik, a także na terenie powiatu wyszkowskiego nie jest zlokalizowany punkt monitoringu chemizmu gleb ornych, prowadzonego przez Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach.

Poważne awarie i zagrożenia naturalne

Na terenie Gminy Rząśnik nie posiadają lokalizacji zakłady dużego oraz zwiększonego ryzyka wystąpienia awarii. Ryzyko poważnej awarii na terenie Gminy wiąże się głównie z realizacją transportu toksycznych środków chemicznych. Przez tereny Gminy przechodzą droga o znaczeniu krajowym i wojewódzkim, charakteryzująca się dużym udziałem transportu ciężkiego. Wśród zagrożeń naturalnych wymienić należy: pożary, gwałtowne opady, wyładowania atmosferyczne oraz powodzie.

Rozdział 3.6. Ochrona przyrody

Na terenie Gminy Rząśnik posiadają lokalizację obszary i obiekty chronione na podstawie *ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 1651 z późn. zm.). Są to: obszary NATURA 2000 Dolina Dolnej Narwi (PLB 140004), Puszcza Biała (PLB140007) i Bagno Pulwy (PLB 140015), użytki ekologiczne oraz pomniki przyrody. Na terenie gminy nie posiadają lokalizacji: rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu oraz użytki ekologiczne.

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę powyższych obszarów i obiektów.

Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Dolnej Narwi” (PLB 140004)

W granicach województwa mazowieckiego obszar o powierzchni 17.460,0 ha. Na terenie Gminy Rząśnik zajmuje 1.176,3 ha, funkcjonalnie powiązany jest z obszarami NATURA 2000 – Dolina Omulwi i Płodownicy (140005) i Puszcza Biała (140007). Został utworzony w celu ochrony gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 79/409/EWG. W celu prawidłowej ochrony i kształtowania obszaru NATURA 2000 – Dolina Dolnej Narwi Regionalni Dyrektorzy Ochrony Środowiska w Warszawie oraz w Białymstoku wydali *zarządzenie z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi PLB140014*.

Analizowany obszar położony jest na Nizinie Północnomazowieckiej pomiędzy Łomżą, a Pułtuskim. Rzeka na tym odcinku ma przede wszystkim mineralne podłoże. Płynie ona z północnego wschodu na południowy zachód. Szerokość doliny zmienia się w zakresie 1,5 – 7 km. Długość nurtu rzeki wynosi ok. 140 km, a szerokość nurtu 80 – 100 m. Niemal na całym odcinku rzeka silnie meandruje. Brzegi są generalnie strome, występują wypłycenia i łachy oraz liczne starorzecza. Dno doliny zajmują zbiorowiska roślinności wodnej związane ze starorzeczami, roślinności szuwarowej, torfowiskowej i łąkowej. Strome, nasłonecznione zbocza doliny zajmują murawy ciepłolubne. Wzdłuż Narwi występują zadrzewienia wierzbowe i

olchowe oraz niewielkie połacie borów sosnowych. Obszary leśne są poprzecinane terenami otwartymi, na których dominują pastwiska.

W obrębie obszaru dominującym siedliskiem są łąki wilgotne i łąki świeże (38,75%), lasy iglaste stanowią 13,04% powierzchni obszaru, wody śródlądowe 5,87%, lasy mieszane stanowią 3,75%, zaś lasy liściaste 2,49%. Główne zagrożenia obszary według SDF to: zaniechanie lub zmniejszenie intensywności gospodarki pastwiskowo – łąkarskiej, a w jego następstwie silna sukcesja roślinności krzewiastej i drzewiastej, eksploatacja torfu i piasku, zanieczyszczenie wód, nielegalne wysypiska, intensywna penetracja rekreacyjna oraz wnikanie zabudowy rekreacyjnej na obszar doliny.

W obrębie analizowanego obszaru zidentyfikowano występowanie następujących gatunków zwierząt objętych art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/EWG:

- ptaki: brodziec piskliwy (*Actitis hypoleucos*), zimorodek (*Alcedo atthis*), płaskonos (*Anas clypeata*), cyraneczka (*Anas crecca*), kaczaka krzyżówka (*Anas platyrhynchos*), cyranka (*Anas querquedula*), krakwa (*Anas strepera*), gęgawa (*Anser anser*), świergotek polny (*Anthus campestris*), orzeł przedni (*Aquila chrysaetos*), orlik krzykliwy (*Clanga pomarina*), bąk zwyczajny (*Botaurus stellaris*), gągoł krzykliwy (*Bucephala clangula*), kulon (*Burhinus oedipnemos*), biegus zmienny (*Calidris alpina*), dziwonia (*Carpodacus erythrinos*), sieweczka rzeczna (*Charadrius dubius*), sieweczka obrożna (*Charadrius hiaticula*), rybitwa białowąsa (*Chlidonias hybrida*), rybitwa białoskrzydła (*Chlidonias leucopterus*), rybitwa czarna (*Chlidonias niger*), bocian biały (*Ciconia ciconia*), gadożer zwyczajny (*Circus gallicus*), błotniak stawowy (*Circus aeruginosus*), błotniak zbożowy (*Circus cyaneus*), błotniak łąkowy (*Circus pygargus*), kraska (*Coracias garrulus*), derkacz (*Crex crex*), łabędź krzykliwy (*Cygnus cygnus*), łabędź niemy (*Cygnus olor*), dzięcioł czarny (*Dryocopus martius*), ortolan (*Emberiza hortulana*), kszyszek (*Gallinago gallinago*), dubelt (*Gallinago media*), nur czarnoszyi (*Gavia arctica*), żuraw (*Grus grus*), bielik (*Haliaeetus albicilla*), dzierzba gąsiorek (*Lanius collurio*), mewa mała (*Larus minutus*), rycyk (*Limosa limosa*), lerka (*Lullula arborea*), podróżniczek (*Luscinia svecica*), tracz bielaczek (*Mergellus albellus*), tracz nurogęs (*Mergus merganser*), kania czarna (*Milvus migrans*), kulik wielki (*Numenius arquata*), rybołów zwyczajny (*Pandion haliaetus*), batalion (*Calidris pugnax*), siewka złota (*Pluvialis apricaria*), zielonka (*Porzana parva*), kropiatka (*Porzana porzana*), wodnik (*Rallus aquaticus*), brzegówka (*Riparia riparia*), rybitwa białoczelna (*Sternula albifrons*), rybitwa rzeczna (*Sterna hirundo*), jarzębatka (*Sylvia nisoria*), cietrzew (*Tetrao tetrix tetrix*), łączak (*Tringa glareola*), krwawodziób (*Tringa totanus*), dudek zwyczajny (*Upupa epops*),
- rośliny: sasanka otwarta (*Pulsatilla patens* (L.))

W obrębie analizowanego obszaru nie podlegają ochronie:

- siedliska wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG,
- ssaki wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG,

- płazy wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG,
- ryby wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG,
- bezkręgowce wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG.

O znaczeniu Obszaru NATURA 2000 – Dolina Dolnej Narwi jako ostoju ptaków decyduje to fakt, że wśród gatunków ptaków występujących na terenie obszaru, można wymienić co najmniej 35 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 19 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Obszar stanowi ponadto bardzo ważną ostoję ptaków wodno – błotnych, szczególnie w okresie lęgowym. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: batalion (PCK), błotniak łąkowy, dubelt (PCK), kraska (PCK), krwawodziób, kulik wielki (PCK), kulon (PCK), łabędź krzykliwy, rybitwa białoczelna (PCK), rybitwa czarna, rybitwa rzeczna, rycyk, sieweczka rzeczna, sowa błotna (PCK), zimorodek. W okresie wędrówek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego bataliona oraz stosunkowo duże koncentracje osiąga rybitwa białoskrzydła.

Jako przedmioty ochrony, dla których ochrony wyznaczono obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Dolnej Narwi, traktuje się następujące gatunki ptaków (gatunki wymienione w SDF-ie obszaru):

- 1) błotniak stawowy (*Circus aeruginosus*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 36-42 pary
- 2) kropiatka (*Porzana porzana*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 24-36 par
- 3) derkacz (*Crex crex*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 170-211 samców
- 4) żuraw (*Grus grus*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 95-103 pary
- 5) kulon (*Burhinus oedichnemus*) – ocena ogólna „A”, liczebność – 0-1 par
- 6) batalion (*Philomachus pugnax*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 2000-6600 osobników
- 7) dubelt (*Gallinago media*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 4-10 samców
- 8) rybitwa rzeczna (*Sterna hirundo*) – ocena ogólna „B”, liczebność – 3-8 par
- 9) rybitwa białoczelna (*Sternula albifrons*) – ocena ogólna „B”, liczebność – 0-12 par
- 10) rybitwa czarna (*Chlidonias niger*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 120-229 par
- 11) zimorodek (*Alcedo atthis*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 22-27 par
- 12) kraska (*Coracias garrulous*) – ocena ogólna „B”, liczebność – 0-4 par
- 13) cietrzew (*Tetrao tetrix tetrix*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 3-4 samce
- 14) łabędź niemy (*Cygnus olor*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 70-74 pary
- 15) gęś gęgawa (*Anser anser*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 26-28 par
- 16) krakwa (*Anas strepera*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 14-22 pary
- 17) cyraneczka (*Anas crecca*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 10 par
- 18) cyranka (*Anas querquedula*) – ocena ogólna „B”, liczebność – 54-89 par
- 19) płaskonos (*Anas clypeata*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 3-18 par
- 20) gagoł (*Bucephala clangula*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 13-19 par
- 21) nurogęs (*Mergus merganser*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 12-26 par
- 22) sieweczka rzeczna (*Charadrius dubius*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 5-23 pary
- 23) sieweczka obrożna (*Charadrius hiaticula*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 1-11 par

- 24) bekas kszysk (*Gallinago gallinago*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 141-181 par
- 25) rycyk (*Limosa limosa*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 30-33 pary
- 26) kulik wielki (*Numenius arquata*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 4-6 par
- 27) krwawodziób (*Tringa tetanus*) – ocena ogólna „B”, liczebność – 50 - 61 par
- 28) brodziec piskliwy (*Actitis hypoleucos*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 50-81 par
- 29) rybitwa białoskrzydła (*Chlidonias leucopterus*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 43-50 par
- 30) dudek zwyczajny (*Upupa epops*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 86-104 pary
- 31) jaskółka brzegówka (*Riparia riparia*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 2725-2854 pary
- 32) dziwonia zwyczajna (*Carpodacus erythrinus*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 83-115 par

Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków „Puszcza Biała” (PLB 140007)

W granicach administracyjnych Gminy Rzańnik posiada powierzchnię 9.093,4 ha, funkcjonalnie powiązany z obszarami NATURA 2000 – Dolina Dolnego Bugu (PLB 140001), Dolina Dolnej Narwi (PLB 140014) oraz Ostoja Nadbużańska (PLH 140011).

Obszar obejmuje jeden z największych kompleksów leśnych na Mazowszu, położony w widłach Bugu i Narwi, a jego zachodnia granica opiera się o Zalew Zegrzyński, utworzony u zbiegu obu rzek. Puszcza Biała porasta płaską wysoczyznę morenową, której monotonną rzeźbę urozmaicają jedynie nieliczne wzniesienia wydmowe oraz doliny niewielkich cieków, z których największy jest dopływ Bugu – Brok. W pobliżu szosy z Wyszkowa do Ostrowi Mazowieckiej oraz w rejonie Stawinogi nad Zalewem Zegrzyńskim znajdują się kompleksy zarastających stawów rybnych.

Obszar specjalnej ochrony ptaków Puszcza Biała jest terenem chroniącym rzadkie i zagrożone w skali europejskiej gatunki ptaków, które znajdują tu optymalne siedliska bytowania, rozrodu i żerowania. Zajmuje prawie 84 tys. ha, w tym głównie lasy zarządzane przez nadleśnictwa: Ostrów, Wyszków i Pułtusk, a także fragmenty lasów nadleśnictw Jabłonna i Ostrołęka. Lasy zajmują ok 63% powierzchni, tereny rolnicze ok 36%, a zabudowane – 1% (wg zaktualizowanego SDF-u obszaru).

Puszcza Biała położona jest w widłach dwóch dużych nizinnych rzek: Narwi i Bugu. Lasy rosną na rozległej wyrównanej płaszczynie porożcinanej jedynie korytami niewielkich rzek. Jest to teren sandru, czyli równiny powstałej podczas odpływu wód lodowcowych usypujących piaszczyste płaszczyny. Gleby są na ogół ubogie, co determinuje występowanie głównie lasów iglastych zdominowanych przez sosnę. Lasy liściaste i mieszane zajmują jedynie niewielkie powierzchnie, głównie w dolinach cieków i na ich krawędziach – są to olsy i łęgi. Lasy tworzą różnej wielkości kompleksy leśne przestrzennie ze sobą połączone. Poza lasami występują grunty rolnicze: łąki wykształcone wzdłuż cieków wodnych i tereny uprawowe.

Jako przedmioty ochrony, dla których ochrony wyznaczono obszar specjalnej ochrony ptaków Puszcza Biała, traktuje się następujące gatunki ptaków (wymienione w SDF obszaru):

- 1) bocian czarny (*Ciconia nigra*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 10
- 2) błotniak łąkowy (*Circus pygargus*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 12
- 3) derkacz (*Crex crex*) – ocena ogólna „C”, liczebność 50

- 4) lelek (*Caprimulgus europaeus*) – ocena ogólna „C”, liczebność 100-150
- 5) dzięcioł czarny (*Dryocopus martius*) – ocena ogólna „C”, liczebność 300-350
- 6) lerka (*Lullula arborea*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 800
- 7) świergotek polny (*Anthus campestris*) – ocena ogólna „C”, liczebność 250-300
- 8) jarzębka (*Sylvia nisoria*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 200-250
- 9) gąsiorek (*Lanius collurio*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 1000
- 10) dudek (*Upupa epops*) – ocena ogólna „C”, liczebność – 100

Poza gatunkami wymienionymi powyżej, jako potencjalne przedmioty ochrony traktowane będą 4 inne gatunki ptaków: trzmiełojad, rybitwa czarna, puchacz i żuraw. Obecnie prawdopodobnie gatunki te nie występują na terenie ostoi lub ich liczebność jest na niska (żuraw, trzmiełojad), że obszar nie stanowi dla nich istotnego znaczenia.

Na obszarze Puszczy Białej zidentyfikowano występowanie jednego gatunku ssaków wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/ 43/ EWG – jest to wilk (*Canis lupus*). Na terenie analizowanego obszaru nie zidentyfikowano występowania płazów i gadów oraz bezkręgowców wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/ 43/ EWG.

Na terenie Puszczy Białej nie występują gatunki roślin wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/ 43/ EWG.

Analizowany obszar NATURA 2000 – Puszcza Biała stanowi również ostoję ptaków o znaczeniu międzynarodowym – PL058 Puszcza Biała (*Biala Forest*), kryteria BirdLife International: C1, C6. Gatunkami ptaków, których liczebność kwalifikuje Puszcze Białą do międzynarodowych ostoi ptaków to: *derkacz, lelek, kraska oraz świergotek polny*.

Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków „Bagno Pulwy” (PLB 140015)

Obszar o powierzchni 4.112,3 ha położony w granicach administracyjnych gminy Długosiodło (1.183,7 ha) i gminy Rząśnik (2.928,6 ha), funkcjonalnie powiązany z obszarami NATURA 2000 – Dolina Dolnej Narwi (140014) i Puszcza Biała (140007). Analizowany obszar został utworzony w celu ochrony gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 79/409/EWG.

Analizowany obszar obejmuje rozległy kompleks łąkowo – bagienny leżący między doliną Narwi a Puszcza Białą. Dominują tu stosunkowo intensywnie użytkowane łąki kośne, rzadziej pastwiska. Południowa część badanego obszaru, zajmująca około połowy całkowitej powierzchni (między Rząśnikiem, Porządziem i Sieczychami), stanowił rozległe i prawie bezdrzewne, stosunkowo intensywnie użytkowane łąki kośne. Część północna jest mozaiką łąk, pastwisk, pól uprawnych, zarastających dołów potorfowych, łozowisk, niewielkich lasków sosnowych oraz zabudowań gospodarskich.

W obrębie obszaru dominującym siedliskiem są łąki wilgotne i łąki świeże (81,22%), torfowiska, mokradła, bagna i roślinność granicząca z wodami stanowią 1,43%, lasy mieszane stanowią 0,59%, zaś lasy iglaste 0,46%. Według SDF główne zagrożenia dla obszaru to:

intensyfikacja użytkowania łąk, melioracje odwadniające, zamiana łąk w grunty orne, zalesianie łąk, wypalania roślinności na łąkach wzdłuż rowów i dróg oraz dzikie wysypiska.

W obrębie analizowanego obszaru zidentyfikowano występowanie następujących gatunków zwierząt objętych art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/EWG:

- ptaki: *Anser albifrons* (gęś białoczelna), *Ciconia ciconia* (bocian biały), *Circus aeruginosus* (błotniak stawowy), *Circus pygargus* (błotniak łąkowy), *Crex crex* (derkacz), *Dryocopus martius* (dzięcioł czarny), *Gallinago gallinago* (bekas kszczyk), *Gallinula chloropus* (kokoszka zwyczajna), *Grus grus* (żuraw zwyczajny), *Lanius collurio* (dzierzba gąsiorek), *Limosa limosa* (rycyk), *Lullula arborea* (lerka), *Luscinia svecica* (podróżniczek), *Numenius arquata* (kulik wielki), *Pluvialis apricaria* (siewka złota), *Porzana porzana* (kropiatka), *Rallus aquaticus* (wodnik zwyczajny), *Sylvia nisoria* (jarzębatka), *Tringa tetanus* (krwawodziób), *Vanellus vanellus* (czajka zwyczajna),
- ssaki: *Lutra lutra* (wydra europejska), *Castor fiber* (bóbr europejski)
- płazy: *Bombina bombina* (kumak nizinny).

W obrębie analizowanego obszaru nie podlegają ochronie:

- siedliska wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG,
- ryby wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG,
- bezkręgowce wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG,
- rośliny wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG.

O znaczeniu Obszaru NATURA 2000 – Bagno Pulwy jako ostoi ptaków decyduje to, że gniazduje tu istotna część krajowej populacji kulika wielkiego *Numenius arquata* – dużego ptaka siewkowatego związanego z rozległymi mokrymi łąkami, a w czasie przelotów odpoczywają i żerują tu bardzo liczne ptaki wodno – błotne, w tym przede wszystkim gęsi białoczelne *Anser albifrons*, czajki *Vanellus vanellus* i siewki złote *Pluvialis apricaria*. Walory przyrodnicze OSOP podnosi także obecność w stosunkowo dużych, jak na warunki krajowe, zagęszczeniach, takich ptaków lęgowych, jak derkacz *Crex crex*, kszczyk *Gallinago gallinago*, rycyk *Limosa limosa*, czajka *Vanellus vanellus*, bąk *Botaurus stellaris*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, żuraw *Grus grus* czy kropiatka *Porzana porzana*.

W przypadku analizowanego obszaru przedmiotami ochrony są:

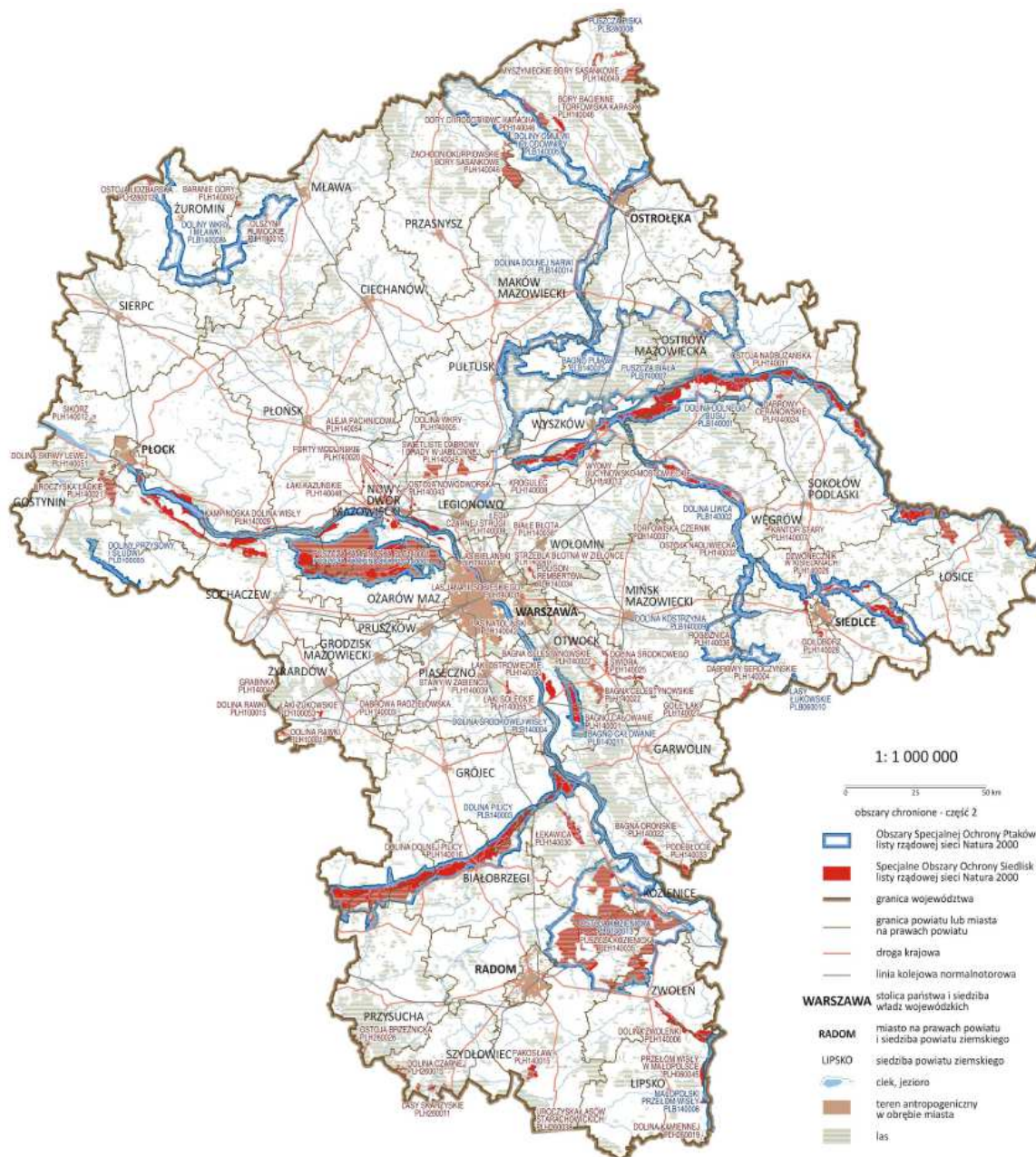
- kulik wielki (*Numenius arquata*) – 12 par lęgowych, stanowiące ok. 2% ogólnokrajowej populacji lęgowej, ocean ogólna „C”,
- derkacz (*Crex crex*) – tworzy tu jedną z największych populacji na Mazowszu (98 odżywiających się samców), ocean ogólna „C”,
- gatunki ptaków wodno – błotnych liczące ponad 30.000 osobników. Największą liczebność osiągają spotykane tu migrujące stada gęsi białoczelnej (*Anser albifrons*) liczące nawet 13.000 osobników. Inne gatunki to: czajka zwyczajna (*Vanellus vanellus*), siewka złota (*Pluvialis apricaria*). Ocean ogólna „C”.

W przypadku obszaru Natura 2000 – Bagno Pulwy cele ochrony (w opracowywanym projekcie Planu Zadań Ochronnych dla obszaru) sformułowano następująco:

- utrzymanie populacji kulika wielkiego na poziomie przynajmniej 10 par,
- utrzymanie populacji derkacza na poziomie przynajmniej 90 terytorialnych samców,
- utrzymanie szczytowych wiosennych liczebności zgromadzeń ptaków wodno – błotnych na poziomie przynajmniej 20.000 par, przy dominacji siewkowatych i blaszkodziobych.

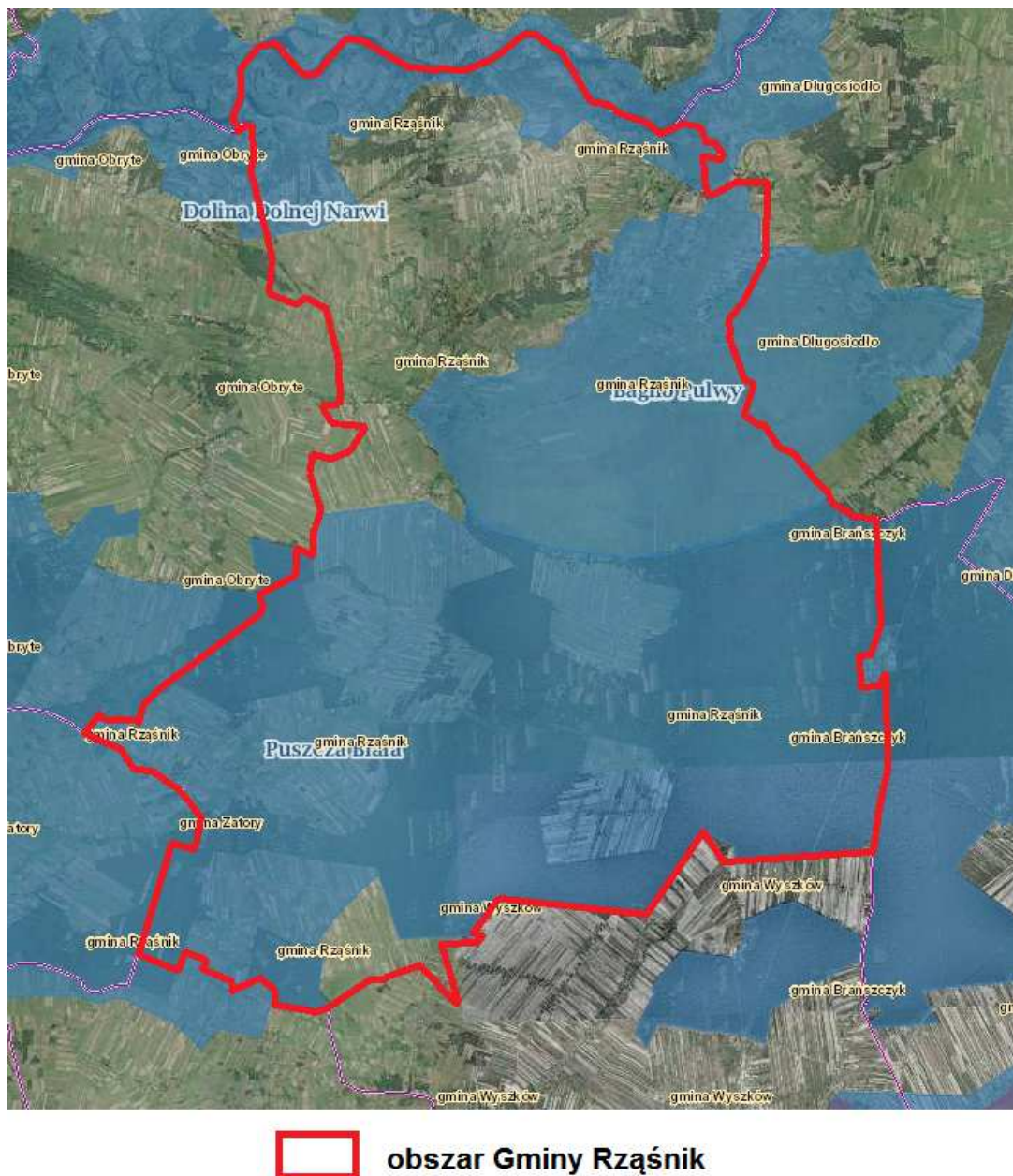
Poniżej przedstawiono mapę (rysunek nr 6) obrazującą lokalizację obszarów NATURA 2000 na terenie województwa mazowieckiego oraz mapę (rysunek nr 7) obrazującą lokalizację obszarów NATURA 2000 na terenie Gminy Rząśnik.

Rysunek nr 6. Lokalizacja obszarów NATURA 2000 na terenie województwa mazowieckiego

Źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r., Warszawa 2012 r.

Rysunek nr 7. Lokalizacja obszarów NATURA 2000 na terenie Gminy Rząśnik

 obszar Gminy Rząśnik

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Według Rozporządzenia nr 23 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody na terenie powiatu wyszkowskiego (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 124, poz. 3638) na terenie Gminy Rząśnik zlokalizowano dwa pomniki przyrody:

- topola czarna – o obwodzie 640 cm i wysokości 30 m – w m. Rząśnik (przy drodze obok b. PGR Rząśnik)
- grupa drzew – modrzew polski (2 sztuki) – o obwodzie 227, 270 cm i wysokości 35 m – w m. Pniewo (Leśnictwo Pniewo)

Na terenie Gminy Rząśnik posiadają lokalizację również użytki ekologiczne, które zajmują ok. 0,02% powierzchni gminy. Ich charakterystykę przedstawia poniższa tabela nr 26.

Tabela nr 26. Użytki ekologiczne na terenie gminy Rząśnik

Lp.	Powierzchnia [ha]	Położenie/leśnictwo	Opis
1.	0,58	L-ctwo Nowiny	Zbiornik wodny na obrzeżach porośnięty brzozą, iwą
2.	0,11	L-ctwo Nowiny	Bagienko porośnięte iwą i pojedynczą brzozą
3.	0,17	L-ctwo Porządzie	Zbiornik wodny porośnięty iwą, brzozą
4.	0,18	L-ctwo Porządzie	Żwirownia
5.	0,30	L-ctwo Porządzie	Bagienko porośnięte łożą, kruszyną, pojedynczymi brzożami i olszami
6.	0,11	L-ctwo Porządzie	Bagienko porośnięte łożą, pojedynczymi brzożami
7.	0,17	L-ctwo Ochudno	Bagno porośnięte iwą i olszą
8.	1,09	L-ctwo Ochudno	Bagno porośnięte iwą, kruszyną i olszą
9.	0,10	L-ctwo Ochudno	Bagienko porośnięte iwą, olszą, pojedynczymi brzożami
10.	0,40	L-ctwo Ochudno	Bagno okresowe z wodą, porośnięte iwą, brzożą i olszą
11.	0,10	L-ctwo Ochudno	Bagienko porośnięte iwą
12.	0,05	L-ctwo Ochudno	Bagienko porośnięte iwą
Razem powierzchnia:			3,36 ha

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz *Rozporządzenia Nr 221 Wojewody Mazowieckiego z dnia 10 lipca 2001 r. w sprawie wprowadzenia użytków ekologicznych na terenie województwa mazowieckiego* (Dz. U. Woj. Maz. Nr 162, poz. 2403 z późn. zm.).

Obszar Gminy Rząśnik, ze względu na swoją topografię, dużą lesistość, wysokie walory przyrodnicze oraz krajobrazowe, a także obecność obszaru Natura 2000 w znacznej mierze pokryty jest korytarzami ekologicznymi (ich położenie prezentuje rysunek nr 8). Największy udział w Gminie ma korytarz ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym – Korytarz Północno – Centralny (KPnC). Rozpoczyna się on w Puszczy Białowieskiej, przechodzi przez Lasy Mielnickie, dolinę Bugu, Puszcę Białą, gdzie rozdziela się na dwa główne odgałęzienia – jedno prowadzi do Lasów Włocławskich poprzez Puszcę Kurpiowską i Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy, a drugie dochodzi do Lasów Włocławskich poprzez Puszcę Kampinoską i dolinę Wisły, skąd przez Puszcę Bydgoską, Lasy Sarbskie, Puszcę Notecką i Lasy Lubuskie dochodzi do Parku Narodowego Ujście Warty.

Rysunek nr 8. Lokalizacja korytarzy ekologicznych na terenie Gminy Rząśnik

korytarze ekologiczne na terenie Gminy Rząśnik

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Według „Krajowego Programu Zwiększania Lesistości” lesistość kraju do roku 2020 ma wzrosnąć do 30%. W „Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.” sformułowany został cel – zwiększenie lesistości i ochrona lasów. Wojewódzki Program Ochrony Środowiska planuje, aby do 2011 r. lesistość województwa wzrosła do 25%. Lasy i grunty leśne na terenie gminy Rząśnik obejmują 38% jej powierzchni. Biorąc powyższe pod uwagę samorząd gminny nie przewiduje podejmowania szczególnych działań w powyższym zakresie.

Rozdział 4. Analiza SWOT oraz wnioski z diagnozy stanu

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji (stanu), w jakiej znajduje się wspólnota samorządowa. Służy porządkowaniu i segregacji informacji, dzięki czemu stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Metoda SWOT ma szczególne znaczenie w analizie strategicznej – stanowi ona kompleksową metodę służącą do badania otoczenia organizacji i analizy jej wnętrza.

Czynniki mające wpływ na bieżący i przyszły rozwój samorządu lokalnego podzielić należy na: **zewnętrzne** w stosunku do gminy oraz mające charakter uwarunkowań **wewnętrznych**, wywierające **negatywny** wpływ oraz mające wpływ **pozytywny**.

Ze skrzyżowania tych dwóch podziałów powstają cztery kategorie czynników: zewnętrzne pozytywne, czyli **szanse**, zewnętrzne negatywne, czyli **zagrożenia**, wewnętrzne pozytywne, czyli **mocne strony** oraz wewnętrzne negatywne, czyli **słabe strony**.

Słabe i mocne strony to cechy stanu obecnego, szanse i zagrożenia – zjawiska przyszłe (spodziewane). Słabe i mocne strony to czynniki, na które społeczność lokalna ma wpływ planistyczny i zarządczy, szanse i zagrożenia – czynniki obiektywne, na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu sprawczego.

Przedstawiona poniżej analiza powstała w oparciu o zdiagnozowany powyżej stan środowiska przyrodniczego oraz infrastruktury technicznej służącej jego ochronie, przy czym zgodnie z *Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska* została wykonana dla każdego z dziesięciu obszarów interwencji.

Tabela nr 27. Analiza SWOT dla obszaru interwencji nr 1: ochrona klimatu i jakości powietrza

Mocne strony	Słabe strony
• brak lokalizacji na terenie gminy zakładów przemysłowych mogących mieć znaczący wpływ na jakość sanitarną powietrza atmosferycznego • stosunkowo niskie emisje liniowe • wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii • wzrost liczby realizowanych termomodernizacji budynków komunalnych i mieszkalnych	• słabe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii • wysoki udział niskiej emisji w ogólnym zanieczyszczeniu powietrza • przewaga tradycyjnych, nieekologicznych źródeł ciepła opartych na węglu kamiennym • niekontrolowane spalanie odpadów
Szanse	Zagrożenia
• rozwój energetyki odnawialnej • sukcesywne zastępowanie pieców węglowych urządzeniami opartymi na ekologicznych źródłach ciepła • realizacja zapisów <i>Programu gospodarki niskoemisyjnej</i> • wzrost świadomości społecznej w zakresie zapobiegania zanieczyszczeniom powietrza • dostępność, zarówno dla samorządów lokalnych, jak i osób prywatnych, środków finansowych na realizację działań służących ochronie powietrza, w tym na montaż instalacji odnawialnych źródeł energii	• napływ zanieczyszczeń powietrza spoza terenu gminy • możliwość rozwoju przemysłu oraz wielkotowarowych obiektów hodowlanych • wzrost liczby pojazdów na drogach lokalnych na terenie gminy

Tabela nr 28. Analiza SWOT dla obszaru interwencji nr 2: zagrożenie hałasem

Mocne strony	Słabe strony
• brak lokalizacji na terenie gminy zakładów przemysłowych mogących mieć znaczący wpływ na jakość klimatu akustycznego • brak dróg o znaczącym udziale transportu ciężkiego • modernizacja dróg lokalnych	• wzrost natężenia ruchu w sąsiedztwie zwartej zabudowy mieszkaniowej • rozwój usług tartacznych oraz innych działalności produkcyjnych w sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej • brak monitoringu hałasu na terenie gminy • zły stan nawierzchni dróg potęgujący emisję hałasu
Szanse	Zagrożenia
• zmniejszenie natężenia hałasu komunikacyjnego poprzez stosowanie cichych nawierzchni • nasadzenia pasów zieleni wzdłuż źródeł hałasu • optymalne rozmieszczenie zabudowy zgodnie z prawidłowo opracowanym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego gminy umożliwiające zmniejszenie narażenia na hałas wśród mieszkańców • monitorowanie poziomu hałasu wzdłuż ciągów komunikacyjnych	• pogarszający się stan nawierzchni dróg przy jednoczesnym wzroście liczby pojazdów • rozwój działalności usługowo – produkcyjnej w obrębie zabudowy mieszkaniowej • brak środków finansowych na inwestycje zmierzające do poprawy stanu środowiska akustycznego

Tabela nr 29. Analiza SWOT dla obszaru interwencji nr 3: pola elektromagnetyczne

Mocne strony	Słabe strony
• brak przekroczeń poziomów dopuszczalnych pól elektromagnetycznych	• lokalizacja masztów telefonii komórkowej i linii wysokiego napięcia na terenie gminy
Szanse	Zagrożenia
• stała kontrola istniejących oraz planowanych inwestycji mogących emitować promieniowanie elektromagnetyczne	• wzmacnianie istniejących pól elektromagnetycznych przez nowe emiterzy

Tabela nr 30. Analiza SWOT dla obszaru interwencji nr 4: gospodarowania wodami

Mocne strony	Słabe strony
• wysoki stopień zwodociągowania terenu gminy • sprawne stacje uzdatniania wody • wysoka jakość wód podziemnych	• niska jakość wód powierzchniowych • niekontrolowane spływy powierzchniowej z pól • brak punktów monitoringu jakości wód podziemnych i powierzchniowych • niska retencyjność zlewni • zagrożenie powodziowe
Szanse	Zagrożenia
• wzrost świadomości społecznej w zakresie oszczędnego korzystania z zasobów wodnych oraz ich ochrony • wprowadzania w dokumentach planistycznych granic obszarów zagrożenia powodzią • wzrastający stopień skanalizowania gminy oraz rosnące zainteresowanie budową przydomowych oczyszczalni ścieków	• rozwój sieci osadniczej, infrastruktury technicznej i rolnictwa skutkujący zwiększonym poborem wody, większą produkcją ścieków i zwiększonym spływem powierzchniowym z pól uprawnych • wysokie koszty budowy sieci kanalizacyjnej

Tabela nr 31. Analiza SWOT dla obszaru interwencji nr 5: gospodarka wodno – ściekowa

Mocne strony	Słabe strony
- wysoki stopień zwodociągowania terenu gminy - sprawnie działająca gminna oczyszczalnia ścieków spełniająca - sprawnie stacje uzdatniania wody	- niski stopień skanalizowania terenu gminy - brak kanalizacji deszczowej - duża ilość zbiorników bezodpływowych, ryzyko ich nieszczelności - brak prawidłowego oczyszczenia ścieków bytowych w obszarach dominacji zabudowy letniskowej
Szanse	Zagrożenia
- wzrastający stopień skanalizowania gminy oraz rosnące zainteresowanie budową przydomowych oczyszczalni ścieków - inwentaryzacja oraz kontrola szczelności zbiorników bezodpływowych - możliwość pozyskania dofinansowań na cele inwestycji w zakresie gospodarki wodno – ściekowej	- słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna mogąca skutkować wzrostem ilości ścieków odprowadzanych bezpośrednio do środowiska bez poddania ich procesom oczyszczania - zanieczyszczenie wód i gleb spowodowane nieszczelnymi zbiornikami bezodpływowymi

Tabela nr 32. Analiza SWOT dla obszaru interwencji nr 6: zasoby geologiczne

Mocne strony	Słabe strony
złoża surowców naturalnych stanowią niewielki procent obszaru gminy	nielegalne wydobywanie kopalin, szczególnie na terenach NATURA 2000
Szanse	Zagrożenia
możliwość pozyskania środków finansowych na rekultywację i rewitalizację terenów zdegradowanych	- niewłaściwa rekultywacja - tworzenie dzikich wysypisk w obrębie wyrobisk poeksploatacyjnych

Tabela nr 33. Analiza SWOT dla obszaru interwencji nr 7: gleby

Mocne strony	Słabe strony
- niski współczynnik degradacji - niski stopień zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi (tzw. poziom naturalny) - brak czynnych składowisk odpadów na terenie Gminy	- niski udział gleb wysokiej jakości (klasy I i II) - presja rolnictwa: negatywne oddziaływania nawożenia, środków ochrony roślin, produkcji zwierzęcej - zaśmiecanie lasów i przydrożnych rowów powoduje zanieczyszczenie gleb
Szanse	Zagrożenia
- ograniczanie nierolniczego i nieleśnego przeznaczenia gleb - promowanie racjonalnego stosowania środków chemicznych i biologicznych w produkcji rolnej, przeciwozyjnych zabiegów uprawnych i innych dobrych praktyk rolniczych - kontrola i powstrzymanie nielegalnego wydobycia złóż, zwłaszcza na terenach chronionych, a także rekultywacja wyrobisk po zakończonym wydobyciu - przywracanie leśnego charakteru gruntem, które go utraciły, oraz prowadzenie zalesień - likwidacja istniejących dzikich wysypisk odpadów i zapobieganie powstawaniu nowych	- rosnące zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego - rosnące zanieczyszczenia przy szlakach komunikacyjnych - niewłaściwe praktyki rolne, w tym intensyfikacja rolnictwa, w tym również hodowli zwierząt gospodarczych - powstawanie dzikich wysypisk odpadów, dalsze zaśmiecanie lasów i rowów przydrożnych - brak środków finansowych na inwestycje związane z ochroną powierzchni ziemi

Tabela nr 34. Analiza SWOT dla obszaru interwencji nr 8: gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

Mocne strony	Słabe strony
• wszyscy mieszkańcy objęci systemem selektywnej zbiórki odpadów • funkcjonujący punkt selektywnej zbiórki odpadów • podejmowanie działań w celu oczyszczenia gminy z azbestu, pozyskiwanie środków z zewnątrz • stosunkowo niewielkie ilości odpadów związanych z działalnością przemysłową • brak na terenie gminy składowiska odpadów komunalnych ogranicza ryzyko wystąpienia zanieczyszczenia środowiska	• niska świadomość ekologicznej społeczności w temacie gospodarki odpadami – spalanie odpadów w paleniskach domowych, zaśmiecanie rowów i lasów • brak składowiska odpadów na terenie Gminy wiąże się z koniecznością transportu, który generuje koszty i stanowi obciążenie dla środowiska • niski stopień eliminacji ze strumienia odpadów komunalnych odpadów o charakterze niebezpiecznym • niski poziom zagospodarowania odpadów ulegających biodegradacji (inny niż składowanie)
Szanse	Zagrożenia
• edukacja ekologiczna mieszkańców • zwiększenie stopnia odzysku materiałów ze strumienia odpadów komunalnych • selektywna zbiórka odpadów u źródła • częsty odbiór odpadów mogący ograniczyć nielegalne pozbywanie się ich oraz spalanie w domowych piecach • edukacja ekologiczna w zakresie właściwego postępowania z różnego rodzaju odpadami oraz system motywowania względami ekonomicznymi • pozyskiwanie środków zewnętrznych na cele gospodarki odpadami, w szczególności na usuwanie azbestu • rozwój technologii służących recyklingowi odpadów	• spalanie odpadów w przydomowych kotłowniach • wzrost masy odpadów związanych z ruchem turystycznym • rosnące koszty gospodarowania odpadami • niewystarczające fundusze na poprawę sytuacji w zakresie gospodarki odpadami w przypadku braku środków zewnętrznych

Tabela nr 35. Analiza SWOT dla obszaru interwencji nr 9: zasoby przyrodnicze

Mocne strony	Słabe strony
• występowanie na terenie gminy obszarów o wysokiej wartości zachowanej przyrody o niskim stopniu degradacji (chronionych w ramach obszarów NATURA 2000) • bogate zasoby fauny i flory • występowanie na terenie gminy korytarza ekologicznego	• zanieczyszczenie środowiska (powietrza, gleb, wód) • niewłaściwe metody prowadzenia gospodarki rolnej • niekontrolowany ruch turystyczny, w tym rozwój zabudowy lotniskowej w obrębie doliny rzeki Narew • systematyczny wzrost ruchu drogowego utrudniającego migrację zwierzętom • brak szczegółowej inwentaryzacji przyrodniczej • brak środków finansowych na inwestycje związane z ochroną przyrody
Szanse	Zagrożenia
• ograniczenie zanieczyszczeń wód, gleb oraz powietrza pochodzących ze źródeł lokalnych • wzrost świadomości i wrażliwości lokalnej społeczności w temacie ochrony przyrody • możliwość uzyskania dopłat rolno – środowiskowych • opracowani planów ochrony dla obszarów NATURA 2000 zidentyfikowanych na terenie gminy • możliwość pozyskania dodatkowych środków finansowych, służących realizacji przedsięwzięć sprzyjających ochronie przyrody	• silna penetracja lasów przez człowieka, w tym intensywny rozwój turystyki • zmiana stosunków wodnych (osuszanie, melioracja) • zaniechanie koszenia (na obszarach monitorowanego cennych przyrodniczo) lub też jego intensyfikacja, często połączona z podsiewaniem użytkowych gatunków traw • nielegalne pozostawianie odpadów w lasach

Tabela nr 36. Analiza SWOT dla obszaru interwencji nr 10: zagrożenie poważnymi awariami

Mocne strony	Słabe strony
• brak w okolicy zakładów zwiększonego lub dużego ryzyka zagrożenia poważną awarią • brak obszarów zagrożonych ruchami mas ziemnych • funkcjonowanie ochotniczej i państwowej straży pożarnej	• występowanie katastrof naturalnych - suszy, powodzi i silnych wiatrów, stanowiących zagrożenie dla życia i zdrowia mieszkańców oraz ich mienia • transport materiałów niebezpiecznych przez teren powiatu z zatajeniem przez przewoźnika zagrożenia
Szanse	Zagrożenia
• opracowanie metod postępowania w razie wystąpienia zdarzeń kwalifikowanych jako poważne awarie • zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii • rozwój i wdrażanie zarządzania środowiskowego • modernizacja systemu ratowniczo – interwencyjnego na poziomie gminy, powiatowym, wojewódzkim i krajowym • zwiększone środki przeznaczane na ratownictwo	• zdarzenia losowe przy ciągach komunikacyjnych (wypadki, rozszczelnienia) • zmiany klimatu i związane z tym nieprzewidziane zjawiska pogodowe typu wichury lub tornada oraz susze • brak wystarczających środków finansowych na potrzeby systemu ratowniczo – interwencyjnego

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie przedstawionych powyżej informacji o stanie środowiska na terenie Gminy Rzańnik sporządzono listę najpilniejszych problemów ekologicznych oraz proponowane sposoby rozwiązania (tabela nr 37).

Tabela nr 37. Najpilniejsze problemów środowiskowych na terenie Gminy Rzańnik oraz sposoby ich rozwiązywania

Problem ekologiczny	Ogólne metody w zakresie przeciwdziałania problemowi
Obszar interwencji nr 1: ochrona klimatu i jakości powietrza	
Niska emisja spowodowana dużą ilością indywidualnych źródeł ciepła opalanych węglem	Ograniczanie niskiej emisji poprzez modernizację źródeł ciepła i zmianę paliwa na niskoemisyjne
Spalanie odpadów w domowych piecach	Zaostrzenie nadzoru nad gospodarowaniem odpadami przez gospodarstwa domowe
Wzrost liczby samochodów i natężenia ruchu drogowego	Dostosowanie systemu transportowego do poziomu wykorzystania dróg
Niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii	Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii
Obszar interwencji nr 2: zagrożenie hałasem	
Wzrost natężenia ruchu drogowego, szczególnie na terenach zwartej zabudowy mieszkaniowej	Dostosowanie systemu transportowego do poziomu wykorzystania dróg
Niska jakość części dróg gminnych	Bieżąca modernizacja dróg
Obszar interwencji nr 3: pola elektromagnetyczne	
Wzrost zagęszczenia rozproszonych źródeł promieniowania elektromagnetycznego	Ochrona przed polami elektromagnetycznymi
Obszar interwencji nr 4: gospodarowania wodami	
Niska jakość wód powierzchniowych	Budowa infrastruktury służącej ochronie wód
Zwiększenie zużycia wody w sektorze komunalnym	Edukacja ekologiczna
Okresowe występowanie suszy oraz niska retencyjność zlewni	Utrzymywanie w należytym stanie istniejących systemów melioracyjnych oraz budowa zbiorników retencyjnych
Obszar interwencji nr 5: gospodarka wodno – ściekowa	
Nieuregulowana gospodarka ściekowa (niski poziom skanalizowania gminy oraz nieszczelne zbiorniki bezodpływowe)	Budowa sieci kanalizacyjnych i przydomowych oczyszczalni ścieków
Obszar interwencji nr 6: zasoby geologiczne	
Nielegalna eksploatacja kopalin	Eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin

Problem ekologiczny	Ogólne metody w zakresie przeciwdziałania problemowi
Obszar interwencji nr 7: gleby	
Dzikie wysypiska odpadów	Oczyszczanie terenu
Zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego	Edukacja rolników
Obszar interwencji nr 8: gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	
Niski wskaźnik selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych oraz ulegających biodegradacji występujących w strumieniu odpadów komunalnych	Doskonalenie systemu selektywnej zbiórki odpadami oraz powszechna edukacja
Obszar interwencji nr 9: zasoby przyrodnicze	
Nadmierna penetracja obszarów cennych przyrodniczo, połączona z brakiem poszanowania wartości przyrodniczych	Wzrost świadomości ekologicznej oraz zwiększenie kontroli nad obszarami chronionymi
Brak akceptacji społecznej dla tworzenia nowych form ochrony przyrody	Wzrost świadomości ekologicznej
Obszar interwencji nr 10: zagrożenie poważnymi awariami	
Ryzyko występowanie katastrof naturalnych – suszy, powodzi i silnych wiatrów, stanowiących zagrożenie dla życia i zdrowia mieszkańców oraz ich mienia	Utrzymywanie w gotowości systemu zapobiegawczo – interwencyjno – ratunkowego

Źródło: opracowanie własne

Rozdział 5. Cele, działania i zadania Programu ochrony środowiska

Mianem *celu* określić należy stan pozytywny, który chcemy osiągnąć w planowanym okresie dla rozwiązania określonego problemu. Można tworzyć dowolnie, w sensie ilości poziomów, rozbudowaną *hierarchię celów*, która jest graficznym przedstawieniem założonych relacji pomiędzy poszczególnymi celami i ich poszczególnymi poziomami, tj. cel niższego rzędu jest środkiem do osiągnięcia celu wyższego rzędu. Zdecydowana większość dokumentów strategicznych stosuje następujący podział celów:

- *cel główny* – najczęściej utożsamiany z wizją,
- *cele strategiczne (długookresowe, obszary interwencji)* – są bezpośrednio związane z celem głównym,
- *cele operacyjne (krótkookresowe)* – każdy z tych celów wiąże się bezpośrednio z celem strategicznym,
- *działania* – to uszczegółowienia celów operacyjnych, ale ważne jest, że są to raczej grupy projektów, a nie konkretne projekty i zadania – dlatego działania możemy zaliczyć jeszcze do poziomu planowania strategicznego,
- *zadania* – są elementem wdrożenia strategii, choć należy zauważyć, że niektóre zespoły decydują się wprowadzić ten element również do dokumentu strategii (w formie „proponowanych projektów”, „kluczowych projektów”), w takim jednak przypadku zazwyczaj zawarte są tu hasła, nie szczegółowe dane na temat projektów.

Biorąc pod uwagę zapisy obowiązujących obecnie dokumentów lokalnych, aktualny stan środowiska oraz potrzeby w zakresie jego ochrony, celem głównym polityki ekologicznej Gminy Rzańnik jest: **Rzańnik – nowoczesną gminą równoważącą potrzeby społeczne, gospodarcze i przyrodnicze.**

Według *Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska* cele, działania i zadania z zakresu ochrony środowiska powinny być realizowane w następujących obszarach interwencji (w okresie programowania niniejszego dokumentu, tj. w latach 2017 – 2024):

OBSZARY INTERWENCJI:

OBSZAR 1 – *Ochrona klimatu i jakości powietrza*

OBSZAR 2 – *Zagrożenia hałasem*

OBSZAR 3 – *Pola elektromagnetyczne*

OBSZAR 4 – *Gospodarowanie wodami*

OBSZAR 5 – *Gospodarka wodno – ściekowa*

OBSZAR 6 – *Zasoby geologiczne*

OBSZAR 7 – *Gleby*

OBSZAR 8 – *Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawania odpadów*

OBSZAR 9 – *Zasoby przyrodnicze*

OBSZAR 10 – *Zagrożenia poważnymi awariami*

Dla poszczególnych obszarów interwencji wyznaczono cele operacyjne i działania, uwzględniające również zagadnienia horyzontalne dotyczące adaptacji do zmian klimatu, określone w *Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030* oraz zagadnienia horyzontalne, określone w dokumencie *Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.”*

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 1:

- 3) Ochrona powietrza atmosferycznego, w tym ograniczenie oddziaływania sektora komunikacyjnego i energetycznego
- 4) Rozwój odnawialnych źródeł energii

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 2:

- 2) Ochrona klimatu akustycznego poprzez ograniczanie uciążliwości systemu komunikacyjnego oraz obiektów produkcyjnych i usługowych

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 3:

- 2) Ochrona środowiska przed promieniowaniem elektromagnetycznym

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 4:

- 3) Racjonalne gospodarowanie wodami powierzchniowymi i podziemnymi
- 4) Ochrona przed powodzią oraz suszą

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 5:

- 2) Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno – kanalizacyjnej

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 6:

- 1) Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 7:

- 2) Ochrona i właściwe wykorzystanie gleb wykorzystywanych rolniczo

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 8:

- 2) Doskonalenie gospodarki odpadami na terenie gminy

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 9:

- 2) Bieżąca ochrona i właściwe zagospodarowanie obszarów chronionych

CELE OPERACYJNE DO OBSZARU INTERWENCJI 10:

- 3) Przeciwdziałanie poważnym awariom
- 4) Ochrona przeciwpożarowa

W tabeli nr 38 przedstawiono harmonogram celów oraz działania, których realizacja ma przyczynić się do osiągnięcia celu polityki ekologicznej gminy. Jako „jednostki realizacyjne” przytoczono podmioty, które mogą mieć realny wpływ na realizację poszczególnych celów. Przyjęto również założenie, że poszczególne jednostki realizują określone działania w ramach swoich ustawowych kompetencji oraz granicach własności.

W tabeli 39 przedstawiono harmonogram realizacji zadań gminy z uwzględnieniem głównych zagrożeń (ryzyka) oraz szacunkowych kosztów ich realizacji (dla lat 2017 – 2020), zaś w tabeli 40 zadania inwestycyjne, które Gmina Rząśnik przewiduje zrealizować w celu osiągnięcia głównego celu polityki ekologicznej. Zaznaczyć należy, że na obecnym etapie, uwzględniając możliwości finansowego Gminy oraz prognozowane możliwości pozyskania środków zewnętrznych nie dla wszystkich obszarów interwencji określono konkretne zadania inwestycyjne. Dodać również należy, że dla wszystkich działań, na niniejszym etapie opracowania dokumentu, istnieje możliwość określenia kosztów ich realizacji.

Tabela nr 38. Harmonogram działań Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2017 – 2020, z perspektywą do 2024 r.

Lp.	Cele operacyjne (krótkoterminowe)	Działania	Jednostka realizacyjna	Źródła finansowania	Lata realizacji
OBSZAR INTERWENCJI NR 1: OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA					
1.	Ochrona powietrza atmosferycznego, w tym ograniczenie oddziaływania sektora komunikacyjnego i energetycznego	Ograniczenia wielkości emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych poprzez modernizację dróg	gmina, powiat, zarządcy dróg, gminne jednostki organizacyjne, podmioty gospodarcze, mieszkańcy	budżet gminy, fundusze zarządców dróg, WFOŚ i GW, NFOŚ i GW, POI i Ś, RPOWM, środki własne przedsiębiorców i mieszkańców	zadanie ciągłe
2.		Ograniczenia emisji ze źródeł komunalnych, szczególnie z lokalnych źródeł emisji energetycznych			
3.		Promocja i zwiększanie udziału technologii grzewczych opartych na ekologicznych paliwach, tj. o mniejszej zawartości popiołu	gmina, gminne jednostki organizacyjne, podmioty gospodarcze, mieszkańcy		
4.		Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	gmina	środki własne jednostki, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, POI i Ś, RPOWM, IEE Elena, kredyty preferencyjne i komercyjne	2017 – 2020
5.		Wdrażanie zapisów Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Rząśnik na lata 2015 – 2020			
6.		Wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy zapisów umożliwiających ograniczenie emisji substancji do powietrza (szczególnie w obszarach zabudowy mieszkaniowej)		środki własne jednostki	
7.		Edukacja ekologiczna lokalnej społeczności w zakresie ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza (np. eliminacja spalania odpadów w lokalnych piecach) oraz wpływu zanieczyszczeń pyłowych i gazowych na zdrowie ludzi	samorząd wojewódzki, gmina, powiat, WIOŚ, NGO	środki własne jednostki, WFOŚ i GW	zadanie ciągłe
8.	Rozwój odnawialnych źródeł energii	Wyposażenie budynków użyteczności publicznej w odnawialne źródła energii	gmina	środki własne jednostki, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, POI i Ś, RPOWM, IEE Elena, kredyty preferencyjne i komercyjne	2017 – 2020
9.		Promocja i wsparcie mieszkańców w wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii w gospodarstwach indywidualnych	gmina, podmioty gospodarcze, mieszkańcy	budżet gminy, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, fundusze unijne, fundusze własne przedsiębiorców i mieszkańców	zadanie ciągłe

Lp.	Cele operacyjne (krótkoterminowe)	Działania	Jednostka realizacyjna	Źródła finansowania	Lata realizacji
OBSZAR INTERWENCJI NR 2: ZAGROŻENIE HAŁASEM					
1.	Ochrona klimatu akustycznego poprzez ograniczanie uciążliwości systemu komunikacyjnego oraz obiektów produkcyjnych i usługowych	Modernizacja i poprawa stanu dróg na terenie gminy	zarządcy dróg	środki własne jednostki, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, POI i Ś, RPOWM, kredyty	zadanie ciągłe
2.		Wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy zapisów pozwalających na oddzielenie potencjalnych źródeł hałasu od terenów zamieszkałych	gmin	środki własne jednostki	
3.		Dążenie do ograniczenia hałasu na terenach, gdzie jest on odczuwalny jako dokuczliwy i uciążliwy, szczególnie na terenach gęstej zabudowy mieszkalnej	zarządcy dróg, wójt, starosta, podmioty gospodarcze	budżet gminy, budżet powiatu, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, POI i Ś, RPOWM, kredyty, środki własne przedsiębiorców	
4.		Utrzymanie aktualnego poziomu hałasu na terenach, gdzie sytuacja akustyczna jest korzystna			
OBSZAR INTERWENCJI NR 3: POLA ELEKTROMAGNETYCZNE					
1.	Ochrona środowiska przed promieniowanie elektromagnetycznym	Wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy zapisów pozwalających na bezpieczną dla lokalnej społeczności lokalizację źródeł ewentualnego ponadnormatywnego promieniowania elektromagnetycznego	miasto, gminy	środki własne jednostki	zadanie ciągłe
2.		Prowadzenie przez organy ochrony środowiska ewidencji źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne	Wójt, Burmistrz, Starosta, Marszałek		
OBSZAR INTERWENCJI NR 4: GOSPODAROWANIE WODAMI					
1.	Racjonalne gospodarka wodami powierzchniowymi i podziemnymi	Racjonalne wykorzystanie wód podziemnych na cele komunalne i przemysłowe	gmina, powiat, podmioty gospodarcze, mieszkańcy	środki własne jednostki	zadanie ciągłe
2.		Kształtowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania wody oraz prawidłowe postępowanie ze ściekami komunalnymi	samorząd wojewódzki, gmina, powiat, NGO, placówki oświatowe	środki własne jednostki, WFOŚ i GW	
3.		Kontrola realizacji pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód oraz odprowadzanie ścieków	Starosta, Marszałek, Dyrektor RZGW, WIOŚ	środki własne jednostki	
4.	Ochrona przed powodzią oraz suszą	Wyznaczania i wprowadzania do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy, decyzji o warunkach zabudowy i innych dokumentów strategicznych granic obszarów zagrożenia powodzią oraz ustaleń planów zarządzania ryzykiem powodziowym	gmina, w uzgodnieniu z RZGW	środki własne jednostki	

Lp.	Cele operacyjne (krótkoterminowe)	Działania	Jednostka realizacyjna	Źródła finansowania	Lata realizacji
OBSZAR INTERWENCJI NR 4: GOSPODAROWANIE WODAMI					
5.	Ochrona przed powodzią oraz suszą	Poprawa stanu istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej	WZM i UW, RZGW, gmina	środki własne jednostki, WFOŚ i GW, POI i Ś, PROW	zadanie ciągłe
6.		Realizacja działań technicznych i nietechnicznych służących zwiększaniu retencyjności zlewni	WZM i UW, gmina, powiat		
OBSZAR INTERWENCJI NR 5: GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA					
1.	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno – kanalizacyjnej	Kontynuacja budowy, rozbudowy i modernizacji sieci wodociągowej	gmina	środki własne jednostki, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, POI i Ś, RPOWM	zadanie ciągłe
2.		Bieżąca konserwacja i modernizacja stacji uzdatniania wody w celu stworzenia optymalnych możliwości zaopatrzenia mieszkańców gminy w wodę			
3.		Budowa, rozbudowa oraz bieżąca konserwacja i modernizacja infrastruktury służącej gospodarce ściekowej			
4.		Podłączanie budynków do istniejących sieci wodociągowej i kanalizacyjnych	gmina, podmioty gospodarcze, osoby prywatne	środki własne jednostki, kredyty preferencyjne i komercyjne	
5.		Wsparcie mieszkańców w budowie przydomowych oczyszczalni ścieków	gmina	środki własne jednostki, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, POI i Ś, RPOWM	
OBSZAR INTERWENCJI NR 6: ZASOBY GEOLOGICZNE					
1.	Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi	Ograniczenie nielegalnej eksploatacji kopalin	Starosta	środki własne jednostki	zadanie ciągłe
OBSZAR INTERWENCJI NR 7: GLEBY					
1.	Ochrona i właściwe wykorzystanie gleb wykorzystywanych rolniczo	Wykorzystywanie gruntów zgodnie z przeznaczeniem, klasą bonitacją i stopniem zanieczyszczenia	Starosta, Wójt, ODR, podmioty gospodarcze, podmioty odpowiedzialne za rekultywację	środki własne jednostki, RPOWM, PROW, WFOŚ i GW	zadanie ciągłe
2.		Ochrona gruntów poprzez ograniczenie przeznaczania terenów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne			

Lp.	Cele operacyjne (krótkoterminowe)	Działania	Jednostka realizacyjna	Źródła finansowania	Lata realizacji
OBSZAR INTERWENCJI NR 8: GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIA ODPADÓW					
1.	Doskonalenie gospodarki odpadami na terenie gminy	Doskonalenie systemu selektywnej zbiórki odpadów	gmina, Zakład Gospodarki Komunalnej, przedsiębiorcy, mieszkańcy	środki własne jednostki, WFOŚ i GW, POI i Ś, RPOWM	2017 – 2020
2.		Doskonalenie gospodarki odpadami w celu osiągnięcie poziomu recyklingu i przygotowania do ponownego użycia frakcji: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła z odpadów komunalnych w wysokości minimum 40% ich masy do 2020 r.			
3.		Wdrożenie do końca 2021 r. systemu selektywnego odbioru odpadów zielonych i bioodpadów			do 2021 r.
4.		Likwidacja nielegalnych miejsc składowania odpadów komunalnych	gmina, właściciele gruntów	środki własne jednostki, WFOŚ i GW	2016 – 2020
5.		Doskonalenie systemu gospodarki osadami ściekowymi celem ograniczenia ich oddziaływania na środowisko	gmina		zadanie ciągłe
6.		Kształtowanie właściwych postaw konsumenckich celem ograniczenia powstawania odpadów w sektorze komunalnym, ze szczególnym uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych	samorząd wojewódzki, gmina, powiat, NGO, placówki oświatowe		
7.		Upowszechnianie ekonomicznych i ekologicznych korzyści selektywnego zbierania odpadów			
8.		Gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest w Bazie Azbestowej	gmina, samorząd wojewódzki	środki własne jednostki, środki z budżetu państwa (w ramach „Konkursu Azbest”)	do 2032 r.
9.		Aktualizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest			
10.		Usuwanie wyrobów zawierających azbest	miasto, gminy, powiat, właściciele obiektów	środki własne jednostki, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, RPOWM, kredyty BOŚ, budżetu państwa (w ramach „Konkursu Azbest”)	
11.		Wprowadzenie katalogu kryteriów środowiskowych do zamówień publicznych, m.in. celem ograniczenia kosztów eksploatacji produktów oraz ich utylizacji	samorząd wojewódzki, miasto, gminy, powiat	środki własne jednostki	zadanie ciągłe

Lp.	Cele operacyjne (krótkoterminowe)	Działania	Jednostka realizacyjna	Źródła finansowania	Lata realizacji
OBSZAR INTERWENCJI NR 9: ZASOBY PRZYRODNICZE					
1.	Bieżąca ochrona i właściwe zagospodarowanie obszarów chronionych	Ochrona terenów przyrodniczo cennych oraz właściwe zagospodarowanie terenów chronionych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów NATURA 2000	RDOŚ, samorząd województwa, gmina, powiat, nadleśnictwo, właściciele gruntów	środki własne jednostki, POI i Ś, RPOWM, LIFE+	zadanie ciągłe
2.		Zachowanie ciągłości terenów otwartych, ciągów ekologicznych i cieków wodnych			
3.		Racjonalne użytkowanie zasobów leśnych	nadleśnictwa, właściciele lasów	środki własne jednostki	
4.		Egzekwowanie wymogów ochrony przyrody w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy oraz innych dokumentach strategicznych	gmina		
5.		Ograniczanie wylesień oraz przeznaczanie nowych terenów pod zalesienia (z uwzględnieniem warunków przyrodniczo – krajobrazowych) poprzez odpowiednie zapisy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminny	gmina, samorząd województwa		
6.		Wsparcie rolnictwa ekologicznego oraz wdrażania programów rolno – środowiskowych	gmina, ODR, AR i MR		
7.	Bieżąca ochrona i właściwe zagospodarowanie obszarów chronionych	Planowanie przestrzenne uwzględniające na równi potrzeby inwestorów, mieszkańców oraz środowiska przyrodniczego	gmina, samorząd województwa	środki własne jednostki	zadanie ciągłe
8.		Zagospodarowanie terenów w sąsiedztwie rzeki Narew pod kątem turystyki i rekreacji z uwzględnieniem pojemności środowiska	gmina, prywatni inwestorzy, właściciele gruntów	środki własne jednostki, WFOŚ i GW, POI i Ś, środki własne inwestorów i właścicieli gruntów	2017 – 2020
9.		Prowadzenie działań związanych z edukacją przyrodniczo – leśną ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i właściwych metod ochrony przyrody	samorząd wojewódzki, miasto, gminy, powiat, RDOŚ, NGO, RDLP	środki własne jednostki, WFOŚ i GW, POI i Ś	zadanie ciągłe
OBSZAR INTERWENCJI NR 10: ZAGROŻENIE POWAŻNYMI AWARIAMI					
1.	Przeciwdziałanie poważnym awariom	Doposażenie straży pożarnej w sprzęt ratownictwa chemiczno – ekologicznego	Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej	środki własne jednostki, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, PROW	zadanie ciągłe
2.		Wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania gminy zapisów ograniczających lokalizację inwestycji mogących znacząco negatywnie oddziaływujących na zdrowie i życie lokalnej społeczności w obrębie zwartej zabudowy mieszkaniowej	gmina	środki własne jednostki	

Lp.	Cele operacyjne (krótkoterminowe)	Działania	Jednostka realizacyjna	Źródła finansowania	Lata realizacji
OBSZAR INTERWENCJI NR 10: ZAGROŻENIE POWAŻNYMI AWARIAMI					
3.	Przeciwdziałanie poważnym awariom	Wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania gminy zapisów zakazujących lokalizacji inwestycji mogących znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi	gmina	środki własne jednostki	zadanie ciągłe
4.	Ochrona przeciwpożarowa	Modernizacja i wyposażenie jednostek straży pożarnych	powiat, miasto, gminy, KW PSP	środki własne jednostki, WFOŚ i GW, POI i Ś	
5.		Kształtowanie właściwych zachowań społecznych w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom pożarowym w lasach	KW PSP, jednostki OSP, powiat, gmina, RDLP	środki własne jednostki, WFOŚ i GW	

Tabela nr 39. Harmonogram działań własnych gminy z uwzględnieniem szacunkowych kosztów i ryzyka realizacji

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
OBSZAR INTERWENCJI NR 1: OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA					
1.	Ograniczenia wielkości emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych poprzez modernizację dróg	923.449,0	370.000,0	-	-
2.	Ograniczenia emisji ze źródeł komunalnych, szczególnie z lokalnych źródeł emisji energetycznych	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			
3.	Promocja i zwiększanie udziału technologii grzewczych opartych na ekologicznych paliwach, tj. o mniejszej zawartości popiołu	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			
4.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	-	180.000,00	150.000,0	-
5.	Wdrażanie zapisów Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Rząśnik na lata 2015 – 2020	ok. 13.000.000,0 (w kwocie zawierają się działania termomodernizacyjne budynków gminnych, usługowych, przemysłowych i mieszkalnych oraz modernizacja oświetlenia ulicznego)			
6.	Wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy zapisów umożliwiających ograniczenie emisji substancji do powietrza (szczególnie w obszarach zabudowy mieszkaniowej)	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			
7.	Edukacja ekologiczna lokalnej społeczności w zakresie ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza (np. eliminacja spalania odpadów w lokalnych piecach) oraz wpływu zanieczyszczeń pyłowych i gazowych na zdrowie ludzi				
8.	Wyposażenie budynków użyteczności publicznej w odnawialne źródła energii	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			
9.	Promocja i wsparcie mieszkańców w wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii w gospodarstwach indywidualnych	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			

Ryzyka realizacji działań:

- brak wystarczających środków finansowych na realizację zadań
- brak wystarczających przepisów prawnych wymuszających zmianę stanu aktualnego
- brak impulsów ekonomicznych do zainicjowania zmian
- nierzetelni wykonawcy i przedłużające się terminy budowy
- przedłużające się terminy uzyskania stosownych decyzji administracyjnych
- pogarszająca się kondycja ekonomiczna społeczeństwa, powodująca brak możliwości inwestowania w modernizację źródeł ciepła i wykorzystanie paliwa gorszej jakości
- konieczność znaczącej przebudowy systemów c.o. i c.w.u. w obiektach przewidzianych do modernizacji
- konieczność wykonania audytów energetycznych
- brak efektywnej współpracy pomiędzy organami samorządu i podmiotami wyznaczonymi do realizacji zadań
- ograniczone zasoby osobowe uniemożliwiające prowadzenie działań informacyjno – edukacyjnych i kontrolnych
- niska świadomość bądź niechęć użytkowników

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
OBSZAR INTERWENCJI NR 2: ZAGROŻENIE HAŁASEM					
1.	Modernizacja i poprawa stanu dróg na terenie gminy	923.449,0	370.000,0	-	-
2.	Wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy zapisów pozwalających na oddzielenie potencjalnych źródeł hałasu od terenów zamieszkałych	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			
3.	Dążenie do ograniczenia hałasu na terenach, gdzie jest odczuwalny jako dokuczliwy i uciążliwy, szczególnie na terenach gęstej zabudowy mieszkalnej	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			
4.	Utrzymanie aktualnego poziomu hałasu na terenach, gdzie sytuacja akustyczna jest korzystna				

Ryzyka realizacji działań:

- brak wystarczających środków finansowych na realizację zadań
- brak wystarczających przepisów prawnych wymuszających zmianę stanu aktualnego
- brak impulsów ekonomicznych do zainicjowania zmian
- przedłużające się terminy uzyskania stosownych decyzji administracyjnych
- nierzetelni wykonawcy i przedłużające się terminy budowy
- brak wystarczających działań ze strony podmiotów odpowiedzialnych za drogi wojewódzkie i powiatowe
- ograniczone zasoby osobowe uniemożliwiające prowadzenie działań kontrolnych

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
OBSZAR INTERWENCJI NR 3: POLA ELEKTROMAGNETYCZNE					
1.	Wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy zapisów pozwalających na bezpieczną dla lokalnej społeczności lokalizację źródeł ewentualnego ponadnormatywnego promieniowania elektromagnetycznego	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			
2.	Prowadzenie przez organy ochrony środowiska ewidencji źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne				

Ryzyka realizacji działań:

- brak pełnej wiedzy o skutkach długotrwałego oddziaływania pól elektromagnetycznych
- ograniczone zasoby osobowe

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
OBSZAR INTERWENCJI NR 4: GOSPODAROWANIE WODAMI					
1.	Racjonalne wykorzystanie wód podziemnych na cele komunalne i przemysłowe	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			
2.	Kształtowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania wody oraz prawidłowe postępowanie ze ściekami komunalnymi				
3.	Wyznaczania i wprowadzania do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy, decyzji o warunkach zabudowy i innych dokumentów strategicznych granic obszarów zagrożenia powodzią oraz ustaleń planów zarządzania ryzykiem powodziowym				
4.	Poprawa stanu istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			
5.	Realizacja działań technicznych i nietechniczny służących zwiększaniu retencyjności zlewni				

Ryzyka realizacji działań:

- brak wystarczających środków finansowych na realizację zadań
- brak wystarczających przepisów prawnych wymuszających zmianę stanu aktualnego
- ponadlokalne zanieczyszczenia wód powierzchniowych
- pogłębiające się zmiany stosunków wodnych wywołane zmianami klimatycznymi
- coraz częstsze występowanie suszy
- nierzetelni wykonawcy i przedłużające się terminy budowy
- brak akceptacji społecznej dla wdrażanych zmian
- ograniczone zasoby osobowe uniemożliwiające prowadzenie działań informacyjno – edukacyjnych

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
OBSZAR INTERWENCJI NR 5: GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA					
1.	Kontynuacja budowy, rozbudowy i modernizacji sieci wodociągowej	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			
2.	Bieżąca konserwacja i modernizacja stacji uzdatniania wody w celu stworzenia optymalnych możliwości zaopatrzenia mieszkańców gminy w wodę	500.000,0 – 1.000.000,0 (zależnie od zakresu prac modernizacyjnych koniecznych do przeprowadzenia)			
3.	Budowa, rozbudowa oraz bieżąca konserwacja i modernizacja infrastruktury służącej gospodarce ściekowej	11.743.316,0			
4.	Podłączanie budynków do istniejących sieci wodociągowej i kanalizacyjnych	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			
5.	Wsparcie mieszkańców w budowie przydomowych oczyszczalni ścieków	1.037.640,0 (wydatki w ciągu roku będą uzależnione od sprawności realizacji zadania)			

Ryzyka realizacji działań:

- brak wystarczających środków finansowych na realizację zadań
- brak wystarczających przepisów prawnych wymuszających zmianę stanu aktualnego
- brak impulsów ekonomicznych do zainicjowania zmian
- nierzetelni wykonawcy i przedłużające się terminy budowy
- przedłużające się terminy uzyskania stosownych decyzji administracyjnych
- pogarszająca się kondycja ekonomiczna społeczeństwa, powodująca brak możliwości inwestowania w modernizację źródeł ciepła i wykorzystanie paliwa gorszej jakości
- konieczność modernizacji bądź przebudowy infrastruktury wodno – kanalizacyjnej w obiektach
- brak efektywnej współpracy pomiędzy organami samorządu i podmiotami wyznaczonymi do realizacji zadań
- ograniczone zasoby osobowe uniemożliwiające prowadzenie działań informacyjno – edukacyjnych
- niska świadomość bądź niechęć użytkowników

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
OBSZAR INTERWENCJI NR 6: ZASOBY GEOLOGICZNE					
1.	brak planowanych działań w zakresie kompetencji gminy				

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
OBSZAR INTERWENCJI NR 7: GLEBY					
1.	Wykorzystywanie gruntów zgodnie z przeznaczeniem, klasą bonitacją i stopniem zanieczyszczenia	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			
2.	Ochrona gruntów poprzez ograniczenie przeznaczania terenów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne				

Ryzyka realizacji działań:

- brak wystarczających środków finansowych na realizację zadań
- brak wystarczających przepisów prawnych wymuszających zmianę stanu aktualnego
- brak impulsów ekonomicznych do zainicjowania zmian
- brak efektywnej współpracy pomiędzy organami samorządu i podmiotami wyznaczonymi do realizacji zadań
- brak wystarczającej kontroli nad działaniami prowadzonymi przez podmioty gospodarcze
- ograniczone zasoby osobowe uniemożliwiające prowadzenie działań informacyjno – edukacyjnych
- niska świadomość bądź niechęć użytkowników

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
OBSZAR INTERWENCJI NR 8: GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIA ODPADÓW					
1.	Doskonalenie systemu selektywnej zbiórki odpadów	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			
2.	Doskonalenie gospodarki odpadami w celu osiągnięcie poziomu recyklingu i przygotowania do ponownego użycia frakcji: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła z odpadów komunalnych w wysokości minimum 40% ich masy do 2020 r.				
3.	Wdrożenie do końca 2021 r. systemu selektywnego odbioru odpadów zielonych i bioodpadów				
4.	Likwidacja nielegalnych miejsc składowania odpadów komunalnych	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
5.	Doskonalenie systemu gospodarki osadami ściekowymi celem ograniczenia ich oddziaływania na środowisko	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			
6.	Kształtowanie właściwych postaw konsumenckich celem ograniczenia powstawania odpadów w sektorze komunalnym, ze szczególnym uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			
7.	Upowszechnianie ekonomicznych i ekologicznych korzyści selektywnego zbierania odpadów				
8.	Gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest w Bazie Azbestowej				
9.	Aktualizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	10.000,0	-	-	-
10.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest	60.000,0 zaznaczyć należy, że wydatkowanie środków w ciągu roku będzie uzależnione od sprawności realizacji zadania koszt demontażu eternitu obejmująca m.in. transport i utylizację azbestu na składowisku waha się od 800 zł do 1500 zł netto za 1 Mg odpadu			
11.	Wprowadzenie katalogu kryteriów środowiskowych do zamówień publicznych, m.in. celem ograniczenia kosztów eksploatacji produktów oraz ich utylizacji	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			

Ryzyka realizacji działań:

- rosnące koszty gospodarowania odpadami
- brak wystarczających środków finansowych na realizację zadań
- brak wystarczających przepisów prawnych wymuszających zmianę stanu aktualnego
- brak impulsów ekonomicznych do zainicjowania zmian
- brak efektywnej współpracy pomiędzy organami samorządu i podmiotami wyznaczonymi do realizacji zadań
- ograniczone zasoby osobowe uniemożliwiające prowadzenie działań informacyjno – edukacyjnych
- konsumpcyjny tryb życia
- niska świadomość bądź niechęć użytkowników
- brak wystarczającej kontroli nad działaniami prowadzonymi przez wytwórców odpadów
- brak wystarczającej infrastruktury służącej realizacji odzysku i recyklingu odpadów

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
OBSZAR INTERWENCJI NR 9: ZASOBY PRZYRODNICZE					
1.	Ochrona terenów przyrodniczo cennych oraz właściwe zagospodarowanie terenów chronionych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów NATURA 2000	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			
2.	Zachowanie ciągłości terenów otwartych, ciągów ekologicznych i cieków wodnych				
3.	Egzekwowanie wymogów ochrony przyrody w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy oraz innych dokumentach strategicznych	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			
4.	Ograniczanie wylesień oraz przeznaczanie nowych terenów pod zalesienia (z uwzględnieniem warunków przyrodniczo – krajobrazowych) poprzez odpowiednie zapisy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminny				
5.	Wsparcie rolnictwa ekologicznego oraz wdrażania programów rolno – środowiskowych				
6.	Planowanie przestrzenne uwzględniające na równi potrzeby inwestorów, mieszkańców oraz środowiska przyrodniczego				
7.	Zagospodarowanie terenów w sąsiedztwie rzeki Narew pod kątem turystyki i rekreacji z uwzględnieniem pojemności środowiska	na niniejszym etapie brak danych dotyczących kosztów realizacji koniecznych działań			
8.	Prowadzenie działań związanych z edukacją przyrodniczo – leśną ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i właściwych metod ochrony przyrody	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			

Ryzyka realizacji działań:

- brak wystarczających środków finansowych na realizację zadań
- brak wystarczających przepisów prawnych wymuszających zmianę stanu aktualnego
- brak impulsów ekonomicznych do zainicjowania zmian
- brak szczegółowych inwentaryzacji przyrodniczych
- brak efektywnej współpracy pomiędzy organami samorządu i podmiotami wyznaczonymi do realizacji zadań
- niska świadomość bądź niechęć użytkowników
- ograniczone zasoby osobowe uniemożliwiające prowadzenie działań informacyjno – edukacyjnych bądź kontrolnych
- brak wystarczającej kontroli nad działaniami podmiotów prowadzących działalność na obszarach prawnie chronionych
- rosnąca presja na obszary cenne przyrodniczo

Lp.	Działania	Szacunkowe koszty realizacji działań			
		2017	2018	2019	2020
OBSZAR INTERWENCJI NR 10: ZAGROŻENIE POWAŻNYMI AWARIAMI					
1.	Wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania gminy zapisów ograniczających lokalizację inwestycji mogących znacząco negatywnie oddziałyujących na zdrowie i życie lokalnej społeczności w obrębie zwartej zabudowy mieszkaniowej	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			
2.	Wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania gminy zapisów zakazujących lokalizacji inwestycji mogących znacząco negatywnie oddziałyujących na środowisko na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi				
3.	Modernizacja i wyposażenie jednostek straży pożarnych	30.000,0			
4.	Kształtowanie właściwych zachowań społecznych w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom pożarowym w lasach	koszty administracyjne i osobowe w ramach bieżącej działalności			

Ryzyka realizacji działań:

- brak wystarczających środków finansowych na realizację zadań
- brak wystarczających przepisów prawnych wymuszających zmianę stanu aktualnego
- brak impulsów ekonomicznych do zainicjowania zmian
- brak efektywnej współpracy pomiędzy organami samorządu i podmiotami wyznaczonymi do realizacji zadań
- ograniczone zasoby osobowe uniemożliwiające prowadzenie działań informacyjno – edukacyjnych bądź kontrolnych

*Tabela nr 40. Zadania inwestycyjne Gminy Rząśnik przewidziane do realizacji na lata
2017 – 2020*

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Lata realizacji	Źródła finansowania	Nakłady do poniesienia [zł]
OBSZAR INTERWENCJI NR 1: OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA				
1.	Modernizacja oświetlenia ulicznego – wymiana na bardziej efektywne energetycznie	2017 – 2019	środki własne, 35% WFOŚ i GW	360.000,0
2.	Przebudowa i modernizacja dróg na terenie Gminy Rząśnik	2017 – 2018	środki własne	1.340.327,0
3.	Termomodernizacja budynku Domu Kultury w Dąbrowie	2019 – 2020	środki własne, 35% WFOŚ i GW	180.000,0
4.	Termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Komorowie			150.000,0
OBSZAR INTERWENCJI NR 2: ZAGROŻENIE HAŁASEM				
5.	Przebudowa drogi gminnej w m. Rząśnik, ul. Jasna	2017	środki własne	80.000,0
6.	Przebudowa drogi gminnej w m. Rząśnik, ul. Spokojna	2017		70.000,0
7.	Przebudowa nawierzchni drogi gminnej Dąbrowa (Trzecie Pole)	2017		403.449,0
8.	Przebudowa nawierzchni drogi gminnej w m. Grodziczno	2017 – 2018		740.000,0
OBSZAR INTERWENCJI NR 5: GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA				
9.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy	2017 – 2020	środki własne, 45% WFOŚ i GW	1.037.640,0
10.	Budowa oczyszczalni ścieków w m. Wólka Przekory		środki własne, WFOŚ i GW, fundusze unijne	2.901.900,0
11.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w południowej części gminy			8.841.416,0
12.	Modernizacja stacji uzdatniania wody w m. Ochudno			brak szczegółowych danych finansowych
13.	Modernizacja stacji uzdatniania wody w m. Stary Lubiel			

Uwaga: Dla pozostałych obszarów interwencji na dzień sporządzenia niniejszego *Programu* nie zdefiniowano konkretnych zadań inwestycyjnych. Nie jest to jednak tożsame z faktem braku podejmowania przez samorząd gminny działań w powyższym zakresie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz *Uchwały Nr XXIII.111.2016 Rady Gminy Rząśnik z dnia 21 czerwca 2016 r. zmieniającej uchwałę w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Rząśnik na lata 2016 – 2021*

Rozdział 6. System finansowania i realizacji Programu ochrony środowiska

Rozdział 6.1. Źródła finansowania

Na tle standardów krajów Unii Europejskiej system finansowania działań z zakresu ochrony i zarządzania środowiskiem w Polsce należy generalnie ocenić pozytywnie. Ma on cechy systemu zintegrowanego o ukształtowanych podstawach prawnych, ekonomicznych i organizacyjnych. Stanowi on podstawowy instrument realizacji polityki ochrony środowiska oraz regionalnych i lokalnych programów ochrony środowiska. System ten charakteryzują następujące cechy:

- trwałe, prawnie zagwarantowane źródła środków pieniężnych na finansowanie ochrony środowiska, głównie opłaty i kary o stawkach indeksowanych z tytułu inflacji,
- dominujący (około 90%) udział środków pozabudżetowych,
- stały wzrost efektywności wykorzystania środków finansowych w wyniku coraz szerszego wykorzystywania mechanizmów rynkowych,
- konsekwentne podporządkowanie systemu finansowania priorytetom polityki ekologicznej na poziomie państwa, regionu i gminy,
- rosnący wpływ organizacji pozarządowych (samorządowych, pozarządowych organizacji ekologicznych) na mechanizmy i kierunki wykorzystania publicznych środków na ochronę środowiska,
- ścisłe powiązania pomiędzy systemem zarządzania ochroną środowiska (ministerstwo, urząd wojewody, państwowa inspekcja ochrony środowiska i władze samorządowe) a podstawowymi elementami systemu finansowania,
- istotne związki merytoryczne, informacyjne oraz rosnąca koordynacja poszczególnych segmentów systemu finansowania, przejawiająca się m.in. we współdziałaniu w kształtowaniu i doskonaleniu zasad i kryteriów finansowania, wspólnym finansowaniu strategicznych projektów ekologicznych, podejmowaniu wspólnych inwestycji lub związków kapitałowych, np. między funduszami ekologicznymi a bankami.

Wybór i stosowanie określonej formy finansowania ochrony środowiska, zależy w praktyce od trzech najważniejszych czynników:

- rodzaju przedsięwzięcia (działalność inwestycyjna, edukacja itp.),
- statusu wnioskodawcy w przypadku pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych (samorząd, przedsiębiorstwo, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne itp.),
- rodzaju instytucji finansującej (bank, budżet, fundacje itp.).

Polski system finansowania ochrony środowiska przewiduje wykorzystanie następujących form finansowania: *pożyczki i kredyty, dotacje* (tzw. granty) i *subwencje właściwe, środki własne, obligacje, w tym obligacje komunalne oraz leasing finansowy*

i operacyjny. Do podstawowych źródeł finansowania zadań zapisanych w programach ochrony środowiska zaliczyć należy: *fundusze celowe* (tzw. ekologiczne), *środki własne podmiotów gospodarczych*, *środki budżetów samorządów terytorialnych*, *środki własne ludności i środki społeczne*, *środki budżetu państwa*, *środki sektora bankowego* oraz *pomoc zagraniczną* (środki funduszy i programów pomocowych).

Realizacja zadań wymienionych w *Programie* wymaga koncentracji znacznych środków w krótkim czasie. Zakłada się stosowanie takich metod realizacji poszczególnych zadań *Programu*, które charakteryzują się uzyskaniem optymalnych efektów ekologicznych i ekonomicznych. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez sporządzanie analiz finansowo – ekonomicznych oraz ekologicznych każdego z zadań. Taki tryb postępowania pozwoli na wybór optymalnych rozwiązań technicznych, organizacyjnych i finansowych. Zakłada się, że profesjonalne planowanie zadań ochrony środowiska, umożliwi osiągnięcie odpowiednich wskaźników finansowych i ekonomicznych, a co za tym idzie – dofinansowanie z dostępnych instrumentów finansowych Unii Europejskiej.

Priorytetem *Programu* jest pozyskanie jak największego ich udziału w realizacji poszczególnych działań. Poniżej przedstawiono krótką charakterystyką źródeł finansowania działań służących szeroko pojętej ochronie środowiska, z których możliwość skorzystania posiada Gmina Rząśnik.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Ze środków NFOŚ i GW o dofinansowanie mogą ubiegać się podmioty (jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa, instytucje i urzędy, szkoły wyższe i uczelnie, jednostki organizacyjne ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe tj.: fundacje, stowarzyszenia, administracja państwowa oraz osoby fizyczne) oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej w celu finansowania przedsięwzięć.

Fundusz udziela dofinansowania w formie: dotacji, pożyczek, pożyczek płatniczych, kredytów udzielanych ze środków NFOŚ i GW przez banki, dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek, umorzenia. Środki finansowe dostępne są na realizację działań w dziedzinie:

- ochrony powietrza
- ochrony powierzchni ziemi
- ochrony wód i gospodarki wodnej
- edukacji ekologicznej
- ochrony przyrody i krajobrazu
- nadzwyczajnych zagrożeń środowiska

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie

WFOŚ i GW wspiera działania prośrodowiskowe w zasięgu regionu. Co roku określana jest lista zadań priorytetowych przewidzianych do dofinansowania, obejmuje ona następujące działania dziedzinowe:

- ochrona wód
- gospodarka wodna
- ochrona powietrza
- likwidacja niskich emisji szczególnie na obszarach cennych przyrodniczo
- ochrona ziemi
- ochrona przyrody
- edukacja ekologiczna
- przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska

Pomoc finansową ze środków WFOŚ i GW można uzyskać poprzez: oprocentowane pożyczki, dotacje oraz nagrody na działalność na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Dofinansowanie w formie pożyczki udzielonej ze środków WFOŚ i GW na realizację przedsięwzięcia o charakterze modernizacyjnym, inwestycyjnym oraz polegającym na zakupie środków trwałych i wyposażenia wynosi do 80% kosztów całkowitych zadania. W przypadku jednostek gminnych i gmin oraz jednostek powiatowych i powiatów oprocentowanie pożyczek nie może być mniejsze niż 2%, a dla pozostałych beneficjentów 3,5%.

WFOŚ i GW udziela także dotacji w wysokości 100% kosztów kwalifikowanych proekologicznych zadań nieinwestycyjnych z zakresu: edukacji ekologicznej, ochrony przyrody, opracowania opinii, ocen oraz badań naukowych, monitoringu środowiska i tworzenia systemów kontrolno – pomiarowych, likwidacji skutków oraz zapobiegania poważnym awariom, zadrzewień i zalesień oraz 50% kosztów całkowitych zadań inwestycyjnych i modernizacyjnych.

Środki z Konkursu Azbest 2016

Ministerstwo Rozwoju wspiera realizację zadań wynikających z „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032”. Co roku ogłasza konkurs na dofinansowanie działań związanych z usuwaniem azbestu. W tegorocznym, wnioski można było składać do 1 kwietnia 2016 r. Konkurs skierowany jest do jednostek samorządu terytorialnego. Oferty można było składać na zadania w bloku 2 – działania edukacyjno – informacyjne oraz w bloku 3 – w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest, na opracowywanie programów usuwania takich wyrobów, wykonanie lub aktualizację ich inwentaryzacji.

Koniecznym warunkiem uzyskania dotacji jest udział własny w wysokości 20% wartości zadania oraz wybranie podwykonawcy zadania na etapie składania oferty.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

AR i MR udziela dopłat do upraw roślin energetycznych oraz kredytów na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno – spożywczym i usługach dla rolnictwa. Dopłaty są przeznaczone dla producentów rolniczych, którzy prowadzą plantację wierzby lub róży bezkolcowej, wykorzystywanych na cele energetyczne. O kredyt mogą

ubiegać się osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej.

Bank Ochrony Środowiska S.A.

BOŚ udziela kredytów m.in. na zakup lub montaż urządzeń służących ochronie środowiska, przedsięwzięcia z zakresu termomodernizacji. Kredyty udzielane są również we współpracy z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Beneficjentami mogą być właściciele lub zarządcy budynków, jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy.

Bank Gospodarstwa Krajowego

BGK udziela kredytów przeznaczonych na częściowe sfinansowanie przygotowanych przez gminy i ich związki projektów inwestycji komunalnych przewidzianych do współfinansowania z funduszy Unii Europejskiej. Przewiduje też premie termomodernizacyjne za przedsięwzięcia, w wyniku których następuje zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię dostarczaną do budynków.

Programy Operacyjne Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020

Szczególnie istotnym źródłem finansowania planowanych przez powiat wyszkowski działań mogą okazać się Fundusze Europejskie na lata 2014 – 2020. Z budżetu polityki spójności na lata 2014-2020 Polska otrzyma 82,5 mld euro, czyli 349 miliardów złotych. Środki te będzie można zainwestować m.in. w badania naukowe i ich komercjalizację, kluczowe połączenia drogowe (autostrady, drogi ekspresowe), rozwój przedsiębiorczości, transport przyjazny środowisku (kolej, transport publiczny), cyfryzację kraju (szerokopasmowy dostęp do internetu, e – usługi administracji) czy włączenie społeczne i aktywizację zawodową. Komisja Europejska zatwierdziła wszystkie 22 programy (6 krajowych i 16 regionalnych).

Fundusze na mazowiecki regionalny program operacyjny stanowią około 60 proc. alokacji dla tego regionu i wynoszą 2.087,9 mln euro. Pozostałe 40 proc. środków z funduszy strukturalnych z puli dla Mazowsza, tj. 1,7 mld euro dostępne będzie dla beneficjentów z tego regionu w programach krajowych.

Dotacje w latach 2014 – 2020 w ramach RPO dla województwa mazowieckiego dostępnych będą na realizację trzech głównych celów strategicznych:

- **Rozwój konkurencyjnej gospodarki regionu opartej na innowacyjności, przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy i zrównoważonych zasobach.** Wsparcie dla innowacyjnej przedsiębiorczości regionu opartej na wiedzy i efektywnym wykorzystaniu zasobów prowadzące do zwiększenia chłonności regionalnego rynku pracy. Wzrost działalności badawczej i rozwojowej w przedsiębiorczości w celu podniesienia konkurencyjności regionu w skali kraju i Europy.
- **Przeciwdziałanie dysproporcjom regionalnym prowadzące do zwiększenia chłonności regionalnego rynku pracy poprzez wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukację.** Zwiększenie chłonności regionalnego

rynku pracy, wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukacja w regionie opierają się na wsparciu grup defaworyzowanych, a także na ukierunkowaniu zatrudnienia na włączenie społeczne. Ponadto, znaczącą rolę odgrywają działania służące dostosowaniu edukacji do potrzeb rynku pracy. Powyższe przedsięwzięcia wpłyną na wzrost wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego Mazowsza, a tym samym zwiększenie spójności i konkurencyjności regionu.

- **Wsparcie działań wzmacniających zrównoważony rozwój środowiska na Mazowszu.** Rozwój gospodarczy nie może dokonywać się kosztem środowiska naturalnego, dlatego istotnym celem rozwoju Mazowsza jest wsparcie wzrostu efektywności energetycznej, większe wykorzystanie źródeł odnawialnych, co przyczyni się do zmniejszania emisji CO₂ i realizacji zobowiązań wynikających z pakietu klimatyczno-energetycznego. W RPO WM 2014-2020 nacisk na emisyjność nie jest tak duży jak na rozwój przedsiębiorczości i spójność, gdyż cel ten Mazowsze w znacznym stopniu osiągnie poprzez zaangażowanie Funduszu Spójności.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020 to krajowy program wspierający gospodarkę niskoemisyjną, ochronę środowiska, przeciwdziałanie i adaptację do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczny. Środki unijne z programu przeznaczone zostaną również w ograniczonym stopniu na inwestycje w obszary ochrony zdrowia i dziedzictwa kulturowego.

Cel główny *Program*, czyli *Wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej* wynika z jednego z trzech priorytetów *Strategii Europa 2020*, którym jest wzrost zrównoważony rozumiany jako wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej, w której cele środowiskowe są dopełnione działaniami na rzecz spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Poniżej przedstawiono osie priorytetowe:

OŚ PRIORYTETOWA I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki

OŚ PRIORYTETOWA II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu

OŚ PRIORYTETOWA III: Rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego

OŚ PRIORYTETOWA IV: Infrastruktura drogowa dla miast

OŚ PRIORYTETOWA V: Rozwój transportu kolejowego w Polsce

OŚ PRIORYTETOWA VI: Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach

OŚ PRIORYTETOWA VII: Poprawa bezpieczeństwa energetycznego

OŚ PRIORYTETOWA VIII: Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury

OŚ PRIORYTETOWA IX: Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia

OŚ PRIORYTETOWA X: Pomoc techniczna

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

Rolą POIG jest wsparcie rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw oraz konkurencyjności polskiej gospodarki. W ramach programu dotowane będą projekty innowacyjne w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym. Mają być one związane głównie z zastosowaniem nowych rozwiązań technologicznych, produktów, usług czy organizacji. POIG, ma ułatwić dostęp do finansowania innowacyjnych przedsięwzięć podejmowanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa, ponadto ma zachęcić firmy do prowadzenia działalności badawczo – rozwojowej, transferu rozwiązań z sektora nauki do biznesu.

Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Norweski Mechanizm Finansowy działa w dziedzinie ochrona środowiska, w tym środowiska ludzkiego, poprzez dofinansowanie m.in. redukcji zanieczyszczeń i promowania odnawialnych źródeł energii, promowania zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami, ochrony kulturowego dziedzictwa europejskiego, rozwoju zasobów ludzkich. Wysokość udzielanego dofinansowania to 60% całkowitych kosztów kwalifikowalnych zadania. Wyjątki stanowi przypadek gdy 15% lub więcej całkowitych kosztów kwalifikowalnych projektu będzie współfinansowane z budżetu państwa lub budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Wtedy finansowe wsparcie dla reszty kosztów kwalifikowanych projektu może sięgać nawet do 85% kosztów kwalifikowalnych zadania.

Europejski Fundusz Efektywności Energetycznej

EFEE (z ang. *European Energy Efficiency Fund*) będzie pomagał krajom członkowskim w wypełnieniu celów pakietu klimatyczno – energetycznego. O jego powstaniu zdecydowały w grudniu 2010 r. Parlament Europejski i Rada UE. EFEE zapewni w szczególności instrumenty finansowe na publiczne projekty z zakresu efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii, które będą realizowane na terenie Unii Europejskiej. Będzie to jeden z najważniejszych instrumentów dla rozwoju zrównoważonej energetyki, wspierający inwestycje w dwojaki sposób: albo bezpośrednio je finansując, albo wspierając je poprzez instytucje finansowe. Planuje się także zaangażować kapitał prywatny.

Program dla Europy Środkowej

Głównym celem Programu dla Europy Środkowej jest wzmocnienie spójności terytorialnej, promowanie wewnętrznej integracji oraz poprawa konkurencyjności obszaru Europy Środkowej. W ramach Programu wyróżnione są 4 obszary priorytetowe:

Priorytet 1. Wspieranie innowacyjności na obszarze Europy Środkowej

Priorytet 2. Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności obszaru Europy Środkowej

Priorytet 3. Odpowiedzialne korzystanie ze środowiska

Priorytet 4. Poprawa konkurencyjności oraz atrakcyjności miast i regionów.

Dofinansowanie kosztów kwalifikowanych w ramach Programu dla Europy Środkowej to 85% całkowitej kwoty projektu.

Program PolSEFF2

PolSEFF2 jest drugą edycją Polskiego Programu Finansowania Zrównoważonej Energii opracowanego przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, który jest realizowany w ramach Programu Priorytetowego Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i przy wsparciu Unii Europejskiej.

PolSEFF2 jest linią kredytową o wartości 200 milionów EURO, która za pośrednictwem banków uczestniczących ma być rozdysponowana w formie kredytów małym i średnim przedsiębiorstwom na finansowanie inwestycji poprawiających ich efektywność energetyczną. Projekty inwestycyjne kwalifikujące się do programu można podzielić na dwie grupy:

- *projekty w poprawę Efektywności Energetycznej*: inwestycje w wyposażenie, systemy i procesy umożliwiające beneficjentom zmniejszenie zużycia energii pierwotnej i/lub końcowego zużycia energii elektrycznej lub paliw, lub innej formy energii. Powyższe inwestycje muszą charakteryzować się Wskaźnikiem Oszczędności Energii minimum 20%,
- *projekty termomodernizacyjne budynków*: inwestycje w działania w zakresie efektywności energetycznej w budynkach komercyjnych, mieszkaniowych lub administracyjnych, podlegających certyfikacji energetycznej oraz związane z nimi inwestycje w odnawialne źródła energii. Powyższe inwestycje muszą charakteryzować się Wskaźnikiem Oszczędności Energii minimum 30%.

Ogólne warunki finansowania projektów inwestycyjnych w ramach programu:

- finansowanie tylko w formie kredytu, który może stanowić do 100% inwestycji,
- finansowanie maksymalnie w wysokości do 1 miliona EURO z wyłączeniem inwestycji bazujących na urządzeniach z listy LEME (Lista Zakwalifikowanych Materiałów i Urządzeń) (do 250.000 EURO),
- finansowanie odbywa się wyłącznie za pośrednictwem Banków Uczestniczących w programie i zgodnie z określonymi przez te instytucje zasadami i procedurami,
- kredyt nie może być przeznaczony na spłatę istniejącego kredytu.

Inicjatywa JESSICA

Wspólne Europejskie Wsparcie na rzecz Trwałych Inwestycji na Obszarach Miejskich (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas) jest programem, którego celem jest rozwijanie potencjału ekonomicznego obszarów miejskich. Dofinansowanie, które można uzyskać w ramach przedsięwzięcia, przeznaczone jest na rewitalizację miast, podejmowanie działań mających pozytywny wpływ na ożywienie gospodarcze w regionie, modernizowanie obszarów zdegradowanych.

Beneficjentami programu mogą zostać przedsiębiorcy, czyli podmioty prawa handlowego, jak również osoby fizyczne, które we własnym imieniu i na własny rachunek podejmują się prowadzenia działalności gospodarczej. Wniosek o dotację mogą złożyć jednostki samorządu terytorialnego, które z kolei samodzielnie, bądź w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego będą realizowały projekty, przyczyniające się do rozwoju regionu.

Program LIFE +

Instrument finansowy Unii Europejskiej funkcjonujący od 2007 roku. Zastąpił poprzednio funkcjonujący, podobny instrument LIFE. LIFE+ finansuje w 50 – 75% projekty z zakresu ochrony środowiska i przyrody, w tym w szczególności projekty dotyczące ochrony sieci Natura 2000. Obecny Program LIFE – program działań na rzecz środowiska i klimatu, obejmujący perspektywę finansową 2014 – 2020, jest kontynuacją instrumentu finansowego LIFE+ funkcjonującego w latach 2007 – 2013. Podobnie, jak w przypadku LIFE, LIFE + został podzielony na trzy tematyczne komponenty:

LIFE + Przyroda i różnorodność biologiczna

LIFE+ Polityka i zarządzanie w zakresie ochrony środowiska

LIFE+ Informacja i komunikacja

W Polsce, od 2008 roku rolę Krajowej Instytucji Wdrażającej oraz Krajowego Punktu Kontaktowego dla Instrumentu LIFE+ pełni Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

ELENA – Inteligentna Energia – Program dla Europy

Instrument o nazwie ELENA (z ang. *European Local Energy Assistance*) finansuje pomoc techniczną na opracowanie i wdrożenie dużych programów inwestycyjnych. ELENA ma przyspieszyć mobilizację funduszy na duże inwestycje w efektywność energetyczną i odnawialne źródła energii na poziomie lokalnym. Cel ten realizowany jest poprzez udzielanie władzom lokalnym, regionalnym, bądź innym instytucjom publicznym niezbędnego wsparcia finansowego, a opcjonalnie także merytorycznego, w zakresie kompleksowego planowania inwestycji. Pośrednio beneficjentem instrumentu mogą być również przedsiębiorstwa realizujące zadania jednostek publicznych na zasadzie koncesji lub w formule usług energetycznych. Priorytetem tego instrumentu są działania w obszarze szeroko pojętej efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii, w tym także sektora transportu. Programy inwestycyjne mogą obejmować modernizację budynków publicznych, prywatnych, oświetlenia ulicznego, sygnalizacji świetlnej, sieci ciepłowniczej, wymianę floty transportowej oraz infrastruktury gminnej.

Rozdział 6.2. Zarządzanie Programem ochrony środowiska

Zarządzanie środowiskiem odbywa się na kilku szczeblach. W odniesieniu do terenu gminy zarządzanie środowiskiem jest realizowane przez samorząd gminny, powiatowy i administrację wojewódzką. Zadania z zakresu ochrony środowiska wykonują ponadto organy administracji niezespólonej m.in. regionalne zarządy gospodarki wodnej, nadleśnictwa. Dużą rolę w realizacji zadań na rzecz ochrony środowiska pełnią instytucje niepaństwowe: jednostki badawczo – rozwojowe, agencje, fundacje, organizacje gospodarcze i społeczne organizacje ekologiczne. Zarządzanie środowiskiem przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska odbywa się m. in. poprzez:

- dotrzymywanie wymagań wynikających z przepisów prawa,
- modernizację technologii w celu ograniczenia lub wyeliminowania uciążliwości dla środowiska,
- instalowanie urządzeń służących ochronie środowiska,
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń (monitoring).

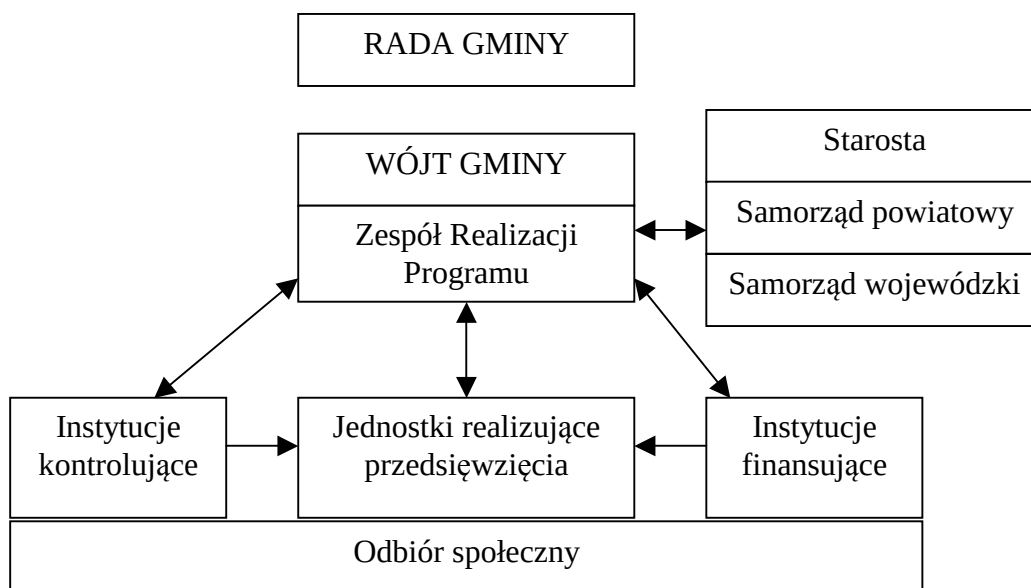
Do grupy instrumentów (narzędzi) realizacji *Programu* zaliczyć należy instrumenty: *prawno – administracyjne, ekonomiczne i rynkowe, finansowe, z zakresu organizacji, zarządzania i marketingu oraz informacyjno – edukacyjne* (oddziaływania społecznego). Polska należy do krajów o stosunkowo dobrze rozwiniętym systemie instrumentów realizacji ekorozwoju. Silną stroną tego systemu są instrumenty: *prawno – administracyjne, ekonomiczne i finansowe*. Słabą stroną są instrumenty: *rynkowe, z zakresu organizacji, zarządzania i marketingu oraz informacyjno – edukacyjno*.

Podstawową zasadą realizacji *Programu ochrony środowiska* powinna być zasada wykonywania zadań przez poszczególne jednostki włączone w zagadnienia ochrony środowiska, świadome istnienia programu i swojego uczestnictwa w nim. Szansę na skuteczne wdrożenie *Programu* daje dobra organizacja zarządzania nim.

Z punktu widzenia pełnionej roli w realizacji *Programu* można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim. Są to:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu *Programem*.
- Podmioty realizujące zadania *Programu*, w tym instytucje finansujące.
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty *Programu*.
- Społeczność gminy jako główny podmiot odbierający wyniki działań *Programu*.

Schemat nr 1. Zarządzania Programem ochrony środowiska

Źródło: opracowanie własne

Główna odpowiedzialność za realizację *Programu* spoczywa na **Wólcie Gminy**, który współdziała z organami administracji rządowej oraz samorządowej szczebla powiatowego i wojewódzkiego, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji.

Ponadto Wójt współdziała z instytucjami administracji specjalnej w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (Inspekcja Sanitarna, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska), prowadzą monitoring wód (Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej).

Jak wspomniano wcześniej, odbiorcą *Programu* są mieszkańcy, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocenę taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej, co opisano w dalszej części dokumentu.

Wdrażanie *Programu ochrony środowiska* to zespół czynności, których celem jest:

- osiągnięcie postawionych celów, w tym szczególnie przez realizację zawartych w nim przedsięwzięć inwestycyjnych,
- koordynacja w czasie i przestrzeni realizacji poszczególnych przedsięwzięć,
- monitorowanie realizacji poszczególnych przedsięwzięć i weryfikacji stopnia osiągnięcia celów zapisanych w *Programie*,
- monitorowanie aktualności treści *Programu* i jego bieżące korygowanie.

Skuteczność wdrażania *Programu* będzie uzależniona od czynników wewnętrznych i zewnętrznych, do których w szczególności należą:

- dostępność środków finansowych,
- powiązanie polityki ekologicznej prowadzonej przez samorząd gminny z politykami wdrażanymi na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym,

- koordynacja działań wszystkich partnerów procesu wdrażania *Programu*,
- sprawność działania samorządu gminnego oraz konsekwencja władz gminnych kolejnych kadencji w realizacji przyjętych kierunków polityki ekologicznej gminy,
- sprawność współdziałania samorządu gminnego z przedstawicielami szczebla powiatowego i wojewódzkiego oraz z wojewódzką i centralną administracją rządową, a także organizacjami pozarządowymi,
- stabilność sytuacji społeczno – gospodarczej w województwie, kraju oraz Unii Europejskiej,
- społeczne zrozumienie i akceptacja celów określonych w *Programie*,
- aktywność mieszkańców i przedsiębiorców działających na terenie gminy,
- współdziałanie różnych grup (przedsiębiorców, środowiska administracyjnego, ekologów, aktywistów ochrony dóbr kultury, urbanistów i innych) wdrażających ideę zrównoważonego rozwoju na poziomie gminy.

Rozdział 6.3. Opiniowanie Programu ochrony środowiska oraz raporty z jego realizacji

Przygotowany przez organ wykonawczy, czyli w przypadku gminy – Wójta, projekt *Programu ochrony środowiska* przedstawiany jest następnie do zaopiniowania organowi wykonawczemu jednostki wyższego stopnia, czyli w przypadku gminy zarządowi powiatu (art. 17 ust. 2 pkt 3 *ustawy – Prawo ochrony środowiska*).

Mając na względzie zapisy art. 54 ust. 1 *ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* można wnioskować, że zarząd powiatu zobowiązany jest wydać opinię w sprawie projektu powyższego dokumentu w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku o wydanie opinii.

Główna odpowiedzialność za realizację *Programu ochrony środowiska dla gminy Rząśnik* spoczywa na Wójcie Gminy, który składa Radzie raporty z wykonania programu. Realizacja *Programu* jest jednak uzależniona od wykonywania zadań przez poszczególne jednostki. W związku z powyższym konieczne jest współdziałanie z organami administracji rządowej i samorządowej stopnia wojewódzkiego oraz powiatowego. Efektywna i niezakłócona realizacja *Programu* wymaga również współdziałania w organizacji i zarządzaniu stron podejmujących działania wykonawcze. Dotyczy to także społeczności i przedsiębiorców.

Zgodnie z art. 18 ust. 2 *ustawy – Prawo ochrony środowiska* Wójt Gminy ma obowiązek sporządzać co 2 lata raport z realizacji *Programu*, który powinien obejmować:

- ocenę stopnia realizacji określonych w *Programie* celów i kierunków działań,
- sprawozdanie z wykonanych zadań pozainwestycyjnych i inwestycyjnych,
- zgodność wykonanych zadań z harmonogramem prac,
- sprawozdanie z realizacji harmonogramu finansowania przedsięwzięć,
- podsumowanie z wnioskami i ewentualną rekomendacją nowelizacji *Programu*.

Raport może zawierać także informacje dotyczące zaistniałych zmian w aktach prawnych, założeniach podstawowych, programach wyższego rzędu, itp., co będzie powodować konieczność weryfikacji planu i jego aktualizację.

Rozdział 6.4. Monitoring i dokumentowania realizacji Programu ochrony środowiska

Monitoring realizacji *Programu ochrony środowiska* jest niezbędny dla prowadzenia bieżących analiz postępów w jego wdrażaniu. Realizacja tego celu wymaga sprawnych i wydolnych źródeł informacji oraz narzędzi do ich gromadzenia. Potrzebna jest zatem w szerokim stopniu informatyzacja danych. Oceny realizacji *Programu* dokonujemy:

- w trakcie realizacji *Programu*,
- po zakończeniu realizacji wszystkich celów i zadań przyjętych w *Programie*.

Efekty osiągane i podlegające ocenie można podzielić na:

- *wymierne* – dające się określić liczbowo (np. ilość wybudowanych oczyszczalni przydomowych, stopień zmniejszenia emisji pyłów, itp.),
- *niewymierne* – oceniane subiektywnie np. w postaci punktowej (np. wzrost świadomości mieszkańców).

Monitoring *Programu* powinien odbywać się co roku. Wdrażanie *Programu* powinno podlegać regularnej ocenie w zakresie:

- określenia stopnia wykonania przedsięwzięć/ działań,
- określenia stopnia realizacji przyjętych celów,
- oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- analizy przyczyn tych rozbieżności.

Wzorcem dla takiego monitoringu mogą być wskaźniki oceny realizacji planowanych zadań. Wskaźniki te można podzielić na trzy podgrupy:

- *wskaźniki produktu* – opisujące rozmiar podejmowanych przedsięwzięć w ramach danego projektu, np. liczba zamkniętych dzikich wysypisk
- *wskaźniki rezultatu* – związane z bezpośrednimi i natychmiastowymi efektami przedsięwzięcia (projektu). Informują one o zmianach, jakie nastąpiły tuż po wdrożeniu danego przedsięwzięcia. Efekty bezpośrednie mogą być mierzone wartościowo i ilościowo, np. ilość zutylizowanych odpadów,
- *wskaźniki oddziaływania* – opisujące efekty odległe w czasie lub efekty pośrednie nie ograniczające się do korzyści beneficjentów (korzyści zewnętrzne). Pomiar tego typu efektów pośrednich jest tylko częściowo możliwy na wybranych przykładach, dających się zidentyfikować i zmierzyć. Całość efektów pośrednich może nie być jednoznacznie określona, może być jednak szacowana, np. % zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska.

Oceny efektów realizacji *Programu* należy dokonać analizując informacje gromadzone przez poszczególne podmioty uczestniczące w jego realizacji, tzn. dla:

- *wskaźników ekonomicznych* – informacje można pozyskać z funduszy dofinansowujących zadania, w tym również informacje od inwestorów,
- *wskaźników ekologicznych* – informacje są dostępne w instytucjach kontrolujących w ramach ogólnych systemów monitoringu środowiska jak np. pomiary emisji i imisji wykonywane przez Stacje Sanitarno – Epidemiologiczne, Inspektora Ochrony Środowiska, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, a także Lasy Państwowe,
- *wskaźników aktywności społecznej* – informacje możliwe do uzyskania poprzez badania opinii społecznej, a także informacje o ilości procesów administracyjnych z udziałem społeczeństwa oraz ilości i jakości działań na rzecz ochrony środowiska, a także sposobie i powszechności informowania mieszkańców o realizowanych przedsięwzięciach.

Wskaźniki monitorowania projektowanych przedsięwzięć powinny być realne, trafnie dobrane, mierzalne – umożliwiające porównania, wiarygodne i dostępne. Stworzenie w miarę pełnego indeksu wskaźników monitorowania projektów może stanowić podstawę do określenia monitorowania całej *Programu*. Powinny być monitorowane bezpośrednie działania, a pośrednio również priorytety. Efekty wdrażania projektowanych przedsięwzięć powinny mieć wpływ na korekty układu priorytetów, opartych na diagnozie stanu istniejącego.

W poniższej tabeli 41 zaprezentowano wskaźniki monitoringu dla *Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2017 – 2020, z perspektywą do 2024 roku*. Dla roku 2015 (uwzględniając dostępność danych) przedstawiono wartość bazową wskaźników. W związku z wysoką zależność wskaźników monitoringowych od realizacji działań inwestycyjnych przez gminę oraz proekologicznych zachowań mieszkańców gminy i przedsiębiorców na poziomie niniejszego dokumentów nie określa się docelowej wartości poniższych wskaźników.

Tabela nr 41. Wskaźniki monitoringu dla Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2017 – 2020, z perspektywą do 2024 roku

Nazwa wskaźnika	Jednostka pomiaru	Źródło	Wartość wskaźnika [2015 r.]
Długość czynnej sieci wodociągowej	km	gmina, GUS	143,11
Liczba przyłączy wodociągowych	sztuk	gmina, GUS	1698
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku	dam ³	gmina, GUS	1538,0
Zużycie wody na potrzeby przemysłu	dam ³	gmina, GUS	14,0
Zużycie wody na potrzeby rolnictwa i leśnictwa	dam ³	gmina, GUS	1197,0
Zużycie wody na 1 mieszkańca ogółem	m ³	gmina, GUS	46,0
Korzystający z sieci wodociągowej	%	gmina, GUS	96,6
Liczba komunalnych oczyszczalni ścieków	sztuk	gmina, GUS	1
Maksymalna przepustowość komunalnych oczyszczalni ścieków	m ³ / dobę	gmina, GUS	400,0
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	gmina, GUS	38,65
Liczba przyłączy kanalizacyjnych	sztuk	gmina, GUS	765
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej ogółem	osoba	gmina, GUS	3040

Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	sztuk	gmina, GUS	71
Liczba zbiorników bezodpływowych	sztuk	gmina, GUS	266
Liczba przemysłowych oczyszczalni ścieków	sztuk	gmina, GUS	0
Ścieki dopływające siecią kanalizacyjną w ciągu roku ogółem, poddane oczyszczeniu	dam3	gmina, GUS	92,0
Ścieki dowożone w ciągu roku ogółem, poddane oczyszczeniu	dam3	gmina, GUS	2,0
Osady ściekowe wytworzone w ciągu roku	t s.m.	gmina, GUS	143,0
Osady ściekowe wykorzystane do celów rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne	t s.m.	gmina, GUS	80,0
Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku z gospodarstw domowych	Mg	gmina, GUS	553,84
Odpady komunalne ulegające biodegradacji zebrane w ciągu roku z terenu gminy	Mg	gmina, GUS	52,68
Masa odpadów zebranych w sposób selektywny zebrane w ciągu roku z terenu gminy	Mg	gmina, GUS	261,19
Jednostki odbierające odpady w badanym roku	sztuk	gmina, GUS	1
Masa usuniętych wyrobów zawierających azbest	Mg	gmina, powiat	86,32
Powierzchnia obszarów specjalnej ochrony ptaków	ha	gmina, RDOŚ	13.198,3
Powierzchnia obszarów ochrony siedliskowej	ha		0,0
Powierzchnia użytków ekologicznych	ha	gmina, GUS	3,36
Liczba pomników przyrody	sztuk	gmina, GUS	2
Powierzchnia lasów ogółem	ha	gmina, powiat, GUS	6449,76
Lesistość	%		38,0
Drogi gminne ogółem	km	gmina, GUS	172,0
Drogi gminne o nawierzchni twardej	km	gmina, GUS	107,0
Długość ścieżek rowerowych	km	gmina, GUS	brak danych
Liczba budynków poddanych termomodernizacji	sztuk	gmina, powiat	brak danych
Liczba instalacji w zakresie alternatywnych źródeł energii	sztuk	gmina, powiat	brak danych
Wydatki ogółem na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska	zł	gmina, GUS	2489553,25
Wydatki na zakłady gospodarki komunalnej	zł	gmina, GUS	1222886,52
Wydatki na oczyszczanie miast i wsi	zł	gmina, GUS	16013,80
Wydatki na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu	zł	gmina, GUS	22140,00
Wydatki na 1 mieszkańca na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu	zł	gmina, GUS	3,16
Wydatki na gospodarkę ściekową i ochronę wód	zł	gmina, GUS	399853,26
Wydatki na gospodarkę odpadami	zł	gmina, GUS	441213,42
Wydatki na bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	zł	gmina, GUS	93019,31

Źródło: *opracowanie własne*

Informacje o postępach w realizacji *Programu ochrony środowiska dla Gminy Rząśnik*, uzyskiwane w trakcie monitoringu, pozwolą na uzyskanie:

- pozytywnego nastawienia do realizowanych zadań przez lokalną społeczność,
- aktywizację mieszkańców przy dalszym wdrażaniu *Programu*,
- bieżącą ocenę przeszkód i słabych stron przy realizacji przyjętych zadań,
- możliwość bieżącej korekty przyjętych priorytetów w wyniku zmian zachodzących wewnątrz i na zewnątrz gminy.

Spis tabel, map i rysunków

TABELA NR 1. STAN REALIZACJI CELÓW OPERACYJNYCH ZAPISANYCH W PROGRAMIE OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY RZAŚNIK NA LATA 2009 – 2016	26
TABELA NR 2. STAN REALIZACJI ZADAŃ PRIORYTETOWYCH ZAPISANYCH W PROGRAMIE OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY RZAŚNIK NA LATA 2009 – 2016	27
TABELA NR 3. ZADANIA INWESTYCYJNE SŁUŻĄCE REALIZACJI CELÓW PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY RZAŚNIK NA LATA 2009 – 2016	27
TABELA NR 4. LICZBA LUDNOŚCI NA TERENIE GMINY RZAŚNIK.....	30
TABELA NR 5. UŻYTKOWANIE TERENU W GMINIE RZAŚNIK.....	31
TABELA NR 6. STRUKTURA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH WG SEKCJI W GMINIE RZAŚNIK	32
TABELA NR 7. CHARAKTERYSTYKA SIECI WODOCIĄGOWEJ NA TERENIE GMINY RZAŚNIK ORAZ ILOŚĆ ZUŻYTEJ WODY W LATACH 2011 – 2015	34
TABELA NR 8. ZUŻYCIE WODY NA POTRZEBY DZIAŁÓW GOSPODARKI NA TERENIE GMINY RZAŚNIK W LATACH 2011 – 2015	34
TABELA NR 9. GOSPODARKA ŚCIEKOWA NA TERENIE GMINY RZAŚNIK W LATACH 2011 – 2015	35
TABELA NR 10. PRZYDOMOWE OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW NA TERENIE GMINY RZAŚNIK	35
TABELA NR 11. INFORMACJA O MASIE I SPOSOBIE ZAGOSPODAROWANIA ODPADÓW KOMUNALNYCH ODEBRANYCH Z TERENU GMINY RZAŚNIK W ROKU 2014	41
TABELA NR 12. INFORMACJA O MASIE I SPOSOBIE ZAGOSPODAROWANIA ODPADÓW KOMUNALNYCH ULEGAJĄCYCH BIODEGRADACJI ODEBRANYCH Z TERENU GMINY RZAŚNIK W ROKU 2014.....	42
TABELA NR 13. POZIOM RECYKLINGU WYBRANYCH RODZAJÓW ODPADÓW ODEBRANYCH Z TERENU GMINY RZAŚNIK W ROKU 2014.....	43
TABELA NR 14. INFORMACJA O MASIE I SPOSOBIE ZAGOSPODAROWANIA ODPADÓW KOMUNALNYCH ODEBRANYCH Z TERENU GMINY RZAŚNIK W ROKU 2015	43
TABELA NR 15. INFORMACJA O MASIE I SPOSOBIE ZAGOSPODAROWANIA ODPADÓW KOMUNALNYCH ULEGAJĄCYCH BIODEGRADACJI ODEBRANYCH Z TERENU GMINY RZAŚNIK W ROKU 2015.....	44
TABELA NR 16. POZIOM RECYKLINGU WYBRANYCH RODZAJÓW ODPADÓW ODEBRANYCH Z TERENU GMINY RZAŚNIK W ROKU 2015.....	45
TABELA NR 17. OCENA JAKOŚCI WÓD RZEKI NAREW W NAJBLIŻEJ POŁOŻONYCH PUNKTACH POMIAROWO – KONTROLNYCH W STOSUNKU DO GMINY RZAŚNIK	48
TABELA NR 18. ZESTAWIENIE OCEN JAKOŚCI WÓD PŁYNĄCYCH BĘDĄCYCH ŚRODOWISKIEM ŻYCIA W WARUNKACH NATURALNYCH W 2008 R.	49
TABELA NR 19. ZESTAWIENIE OCEN JEDNOLITYCH CZĘŚCI WÓD POWIERZCHNIOWYCH W LATACH 2010 – 2015	49
TABELA NR 20. OCENA JAKOŚCI WÓD PODZIEMNYCH W 2007 R., 2010 R. I 2012 R.....	51

TABELA NR 21. EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ DO POWIETRZA NA TERENIE POWIATU WYSZKOWSKIEGO.....	53
TABELA NR 22. KLASYFIKACJA STREFY MAZOWIECKIEJ Z UWZGLĘDNIENIEM KRYTERIÓW OKREŚLONYCH W CELU OCHRONY ZDROWIA.....	54
TABELA NR 23. KLASYFIKACJA TERENU POWIATU WYSZKOWSKIEGO Z UWZGLĘDNIENIEM KRYTERIÓW OKREŚLONYCH W CELU OCHRONY ROŚLIN.....	54
TABELA NR 24. WAŻNIEJSZE ŹRÓDŁA EMISJI PÓL ELEKTROMAGNETYCZNYCH NA TERENIE GMINY RZAŚNIK.....	56
TABELA NR 25. WYNIKI POMIARÓW PÓL ELEKTROMAGNETYCZNYCH NA TERENIE POWIATU WYSZKOWSKIEGO.....	57
TABELA NR 26. UŻYTKI EKOLOGICZNE NA TERENIE GMINY RZAŚNIK	66
TABELA NR 27. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU INTERWENCJI NR 1: OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA.....	68
TABELA NR 28. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU INTERWENCJI NR 2: ZAGROŻENIE HAŁASEM.....	69
TABELA NR 29. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU INTERWENCJI NR 3: POLA ELEKTROMAGNETYCZNE.....	69
TABELA NR 30. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU INTERWENCJI NR 4: GOSPODAROWANIA WODAMI	69
TABELA NR 31. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU INTERWENCJI NR 5: GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA	70
TABELA NR 32. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU INTERWENCJI NR 6: ZASOBY GEOLOGICZNE.....	70
TABELA NR 33. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU INTERWENCJI NR 7: GLEBY.....	70
TABELA NR 34. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU INTERWENCJI NR 8: GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW	71
TABELA NR 35. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU INTERWENCJI NR 9: ZASOBY PRZYRODNICZE.....	71
TABELA NR 36. ANALIZA SWOT DLA OBSZARU INTERWENCJI NR 10: ZAGROŻENIE POWAŻNYMI AWARIAMI	72
TABELA NR 37. NAJPILNIEJSZE PROBLEMÓW ŚRODOWISKOWYCH NA TERENIE GMINY RZAŚNIK ORAZ SPOSOBY ICH ROZWIĄZYWANIA	72
TABELA NR 38. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY RZAŚNIK NA LATA 2017 – 2020, Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 R.	76
TABELA NR 39. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ WŁASNYCH GMINY Z UWZGLĘDNIENIEM SZACUNKOWYCH KOSZTÓW I RYZYKA REALIZACJI	81
TABELA NR 40. ZADANIA INWESTYCYJNE GMINY RZAŚNIK PRZEWIDZIANE DO REALIZACJI NA LATA 2017 – 2020	89
TABELA NR 41. WSKAŹNIKI MONITORINGU DLA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY RZAŚNIK NA LATA 2017 – 2020, Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU.....	102
RYSUNEK NR 1. GMINA RZAŚNIK NA TLE POWIATU OSTROŁĘCKIEGO ORAZ WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO.....	30

RYSUNEK NR 2. OBSZAR REGIONU WSCHODNIEGO WRAZ Z REGIONALNYMI I ZASTĘPCZYMI INSTALACJAMI PRZETWARZANIA ODPADÓW KOMUNALNYCH.....	40
RYSUNEK NR 3. LOKALIZACJA JEDNOLITEJ CZĘŚCI WÓD PODZIEMNYCH NR 51.....	52
RYSUNEK NR 4. LOKALIZACJA JEDNOLITEJ CZĘŚCI WÓD PODZIEMNYCH NR 54.....	52
RYSUNEK NR 5. ROZKŁAD STĘŻEŃ ŚREDNIOROCZNYCH B(A)P W 2012 R. NA TERENIE STREFY MAZOWIECKIEJ.....	55
RYSUNEK NR 6. LOKALIZACJA OBSZARÓW NATURA 2000 NA TERENIE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO.....	64
RYSUNEK NR 7. LOKALIZACJA OBSZARÓW NATURA 2000 NA TERENIE GMINY RZAŚNIK	65
RYSUNEK NR 8. LOKALIZACJA KORYTARZY EKOLOGICZNYCH NA TERENIE GMINY RZAŚNIK ..	67
WYKRES NR 1. UŻYTKOWANIE TERENU W GMINIE RZAŚNIK.....	31
SCHEMAT NR 1. ZARZĄDZANIA PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA.....	99

Spis załączników

Załącznik nr 1 – Mapa Gminy Rzaśnik

Załącznik nr 2 – Mapy obszarów NATURA 2000 zlokalizowanych na terenie Gminy Rzaśnik